

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

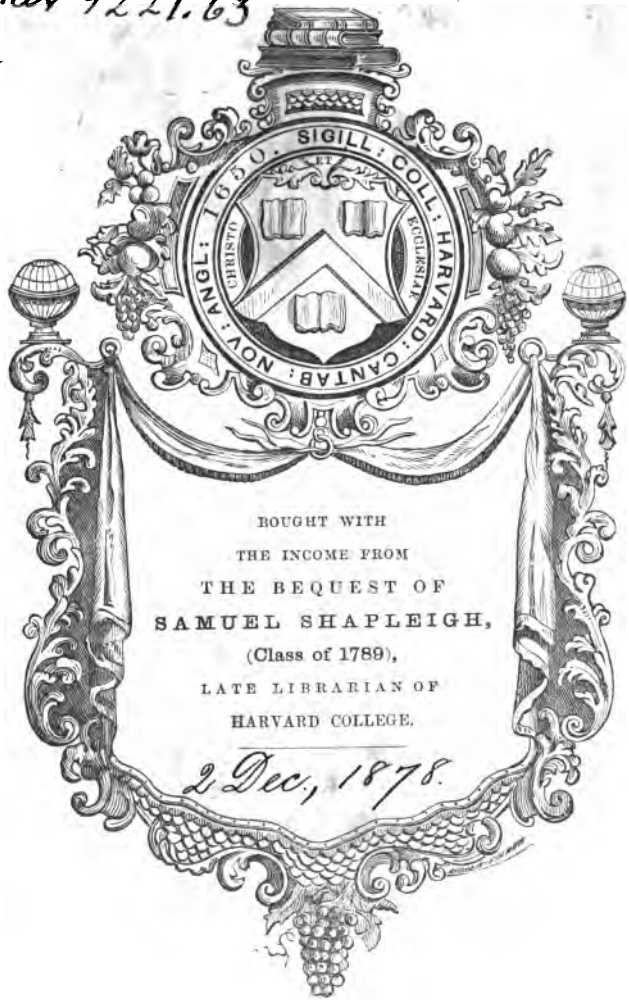
We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

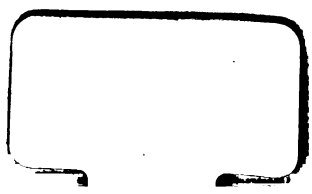
Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

Slav 9221.63

BOUGHT WITH
THE INCOME FROM
THE BEQUEST OF
SAMUEL SHAPLEIGH,
(Class of 1789),
LATE LIBRARIAN OF
HARVARD COLLEGE.

2 Dec, 1878

~~Ballads, etc.~~

~~Bulgar. I.~~

©

НОВОБЪЛГАРСКА СБИРКА.

(СЛОВО ЗА ПЪЛКЪ-ТЪ ИГОРЕВЪ, ПРЕВОДЪ ОТЪ СТАРО-РУССКІЙ
ЯЗЫКЪ. — КРАЛЕДВОРСКА РЪКОПИСЬ, ПРЕВОДЪ ОТЪ ЧЕШСКІЙ
ЯЗЫКЪ. — ГУСЛЯРЬ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА, ПРЕВОДЪ ОТЪ МАЛО-
РУССКО НАРЪЧІЕ. — НОВОБЪЛГАРСКА ГУСЛА.)

« ш неразумне ѿсрѣде, поради что са
срамншь да са наречешь Болгаринъ и не четншь
по свои языкъ, и не думашь,..... »

« ты Болгарине не прелщан са, знай
свой родъ и языкъ и учи са по своему языку;
боле есть Болгарска простота и незлобїе,..... »
(Бълг. истор. отца Паисїа. 1762 г.)

Райко Железковъ
Райко Железковъ

С М О С К В А
ВЪ КНИГОПЕЧАТНИЦЪ-ТЪ БАХМЕТЕВА.
1863.

3082

Slav 9221.63

~~IV, 1009~~

~~Slav 9225.3~~

1878, Dec. 2.
Shapleigh fund.

Дозволено ценсурою. Москва. 16 Сентября, 1863 года.

Въ оваж книж, коя носитъ насловъ *Новобългарска Сбирка*, ако извадиме Новобългарска-тж гуслаж, коя е прикладена въ край-тъ, влегож само едни преводы. У насъ имаше още нѣколко си доста дълзи съчиненія първообразны, кои требаше да влезать въ нея. Но кога мые замыслихме да издадиме въ свѣтъ книж-тж, мые найпървенъ погледнахме въ наш-тж пазуваркж и видохме що она е со'сѣмъ праздна, а спомоществованіе-то на нѣколцина родолюбцы Българе, (кои мые отъ 'се сърдце благодариме) не можеше да пуцить въ свѣтъ книгопечатны листове повече отколку заключувать въ себе си *Сбирка-та*. Освенъ това мые не издадохме книг-тж за продаване, а прашае нея на долупоказанны-те Български училища, за да ся раздаджъ въ даръ на подобры-то изъ ученицы-те, като задържитъ секое училищно книгохранилище по двѣ кн. Още молиме родолюбивы-те спомоществователи да ны простать защото ся позабавихме съ печатаніе-то. Това наше закъснуваніе излезе не отъ наша желя...

«Сбирка-та» ся распращать въ слѣдны-те градове за тамошны-те Бълг. Училища.

	Книги.
Въ Цариградъ за Българско-то училище . . .	50
— Кукушь	50
— Полянино (Дорявъ)	50
— Прилепъ	50
— Стругж	50
— Охридъ	50
— Велесъ	50

Въ Скопие	Кв.
— Самоковъ	50
— Кестендилъ	50
— Софіѣ (Средецъ)	50
— Габрово	50
— Търново	50
— Хаской	50
— Едрене	50
— Пловдивъ (Филибе)	50
— Сливенъ	50
— Шуменъ	50
— Копривщица	50
— Панагюрище	50

1000 кв.

Н А С Л О В И.

	Стран.
Слово за пълкъ-тъ Игоревъ	5
Слово о пълку Игоревѣ	17

КРАЛЕДВОРСКА РЪКОПИСЬ.

Олдрихъ и Болеславъ	67
Бенешъ Германовъ	70
Ярославъ	73
Честмиръ и Влаславъ	84
Людиша и Люборъ	94
Забой, Славой и Людекъ	98
Збигонъ	110
Соборъ	114
Любушинъ сждъ	114
Китка	120
Ягоды	121
Елень	123
Ружа	124
Кукавица	125
Сирачка	126
Сколовранецъ	126
Пѣсьнь подъ Вышеградъ	127

ГУСЛЯРЪ ШЕВЧЕНКА.

Топола	133
Дума	140
Дума	141

Дума	142
Удавена	144
Катерина	150

НОВОБЪЛГАРСКА ГУСЛА.

Послѣ смъртъ-тъ Огнянова	175
Вдовица	176
Разговоръ	178
Безсонца	181

С Л О В О
ЗА ШЪЛКЪ-ТЪ ИГОРЕВЪ,
ИГОРЯ
СЫНА СВЯТЪСЛАВЛЯ, ВНУКА
ОЛЬГОВА.

ПРЕВЕДЕ ОТЪ СТАРО-РУССІИ ЯЗЫКЪ

Р. ЖИНЗИФОВЪ.

1863. МОСКВА.

ПРЕДГОВОРЪ.

«Слово о пълку Игоревъ» не гледайки на това що е написано на такъв языкъ, кой е близокъ секому изъ сегашни-те славянски нарѣчїя, кому повеке, кому помалку, али пакъ има въ себеси таквы мжчноти, таквы темны мѣста, щото и до сега они оставяватъ неразбрани, со се това що вадъ *Слово-то* сж ся трудили доста време люди учени не само изъ Руси-те, но и изъ Чеси-те, изъ Сръби-те и изъ Нѣмци-те. Многу сж писали за това *Слово* откога оно стана познато свѣту и до сега, както Мусинъ-Пушкинъ, Болтинъ, Карамзинъ, Шишковъ, Востоковъ, Калайдовичъ, Бутковъ, Сахаровъ, Максимовичъ, Шевыревъ, и др. и прочути-те Славяновѣдци, Добровскій, Ганка, Шафарикъ, Шлецеръ и др. кон многу сж ся трудили надъ него, превеждали го, отбирали го, и сж тълкували заради языкъ-тъ на кой е написано *Слово-то*. Мые не можеме да предадиме овде, се що сж писали реченни-те учени мжжи, защото нихни-те разсждения бы хвапали многу мѣсто; отъ нихъ бы изглецѣла доста ядра книга, а при това и време-то не ны допуцать да направиме това нѣщо, кое добрѣ бы было да испълнжтъ изъ българе-те друзи, кои сж повѣщи и по-свободни. А овые нѣколко си слова, кои читателите ще срѣтатъ подолу заради слово-то, преземени сетъ изъ изданїя-та Дубенскаго, Гербея и Максимовича съ преводы-те на които мые ся молзувахме, имайки при нихъ и първообразно-то *Слово*, кое мы притурваме редомъ съ преводъ-тъ си, за да

видѣть читатели-те, доколку мые ся отдалечихме отъ перво-образно-то, и доколку вѣрно мые предадохме на нашъ языкъ съдържаніе-то на *Слово-то*, и полесно ще можѣтъ они да забележѣтъ наши-те погрѣшки.

Шестъ вѣкове поминахъ откога ѣ написано «Слово о плѣку Игоревѣ» и до край-тъ не осумнайсетый вѣкъ не бѣше познато на Руси-те, и като не бѣше нимъ познато, то не можеше да быдять познато и на друзи-те славяне. Първъ пѣть *Слово-то* ся напечата преземено отъ найдена-та рѣкопись въ 1800 год. въ Москвѣ. Игорева-та пѣснь или *слово* бѣше найдена въ 1795 г. отъ гр. Мусина-Пушкина въ еднѣ старѣ сбиркѣ, купена заедно съ друзи книги у Юила Архимандрита спасо-Ярославскаго монастыря. Сбирка-та имаше въ себе си слѣдны-те съчиненія: 1 книга глаголемая гранаграфъ (хронографъ) рекше начало письменомъ царскихъ родовъ отъ многихъ лѣтописецъ, и пр.- 2. Временникъ еже нарицается лѣтописаніе Русскихъ князей и земля рускыя. 3 сказаніе о Индіи богатой. 4. Синагрипъ царь Адоровъ, Иналивскія страны. 5. Слово о плѣку Игоревѣ, Игоря Святъславля внука Ольгова. 6. Дѣяніе прежнихъ временъ храбрыхъ человекъ о брѣзости и о силѣ и о храбрости. 7 сказаніе о Филипѣ, и о Максимѣ, и о храбрости ихъ. 8. Аще думно есь слышати о свадбѣ Девгѣевѣ, и о всьхыщеніи Стратигонѣ. (Дубенскій).

При овья нѣколко си рѣчи приклаваме и забележки-те г. Максимовича изъ книга-та му, *Украинецъ* гдѣ ѣ помѣстено *Слово-то* съ преводъ-то му на малорусско-то нарѣчіе.

«Ходене-то на войска Игоря Святославича князя Новгородсѣверскаго, кое ѣ вѣспѣто въ тажъ пѣснь бѣше въ 1185 г.—23 апр. Игорь тѣргна изъ свои-тъ Новградъ въ Путивль, и отъ мѣсто то кое сега сж наричатъ Игоревъ-станъ тѣргна онъ за-на войска имайки при себе си постара си сына Владимира, князя Путивльскаго и внука си Святослава Олеговича, князя Рылскаго. Въ средѣ 1-майа кога они ся приближихъ

при р. Донецъ стана голѣмо сълнечно затмиваніе. За войскъ тж оно бѣше лошъ белегъ, но Игорьъ се вървѣше и като премина кай рѣка Осколь дочека тамо помлада си брата Всеволода Святославича, князя Трубчевскаго и Курскаго, кой вървише изъ Курска по другій пѣтъ. Въ истый день (2 Майя) они ся пуцихъ на цѣлъ ноцъ низъ половецки-те пусты рамнины и на другій день (въ петокъ) надбихъ Половцы-те кои срѣтохъ у р. Сюрлія и занощувахъ въ пусты-те рамнины, за да ся починить войска-та. Помежду това въ зеракъ тж на осъмнуваніе нападнахъ на нихъ половецки-те Ханове Кончакъ и Кза съ многобройны дружины и обколихъ нашъ тж (рускъ) войскъ. Тога ся начна бой кой те траялъ едно и половина денонощіе. Бой-тъ ся свърши въ пладнь 5 Майя, като бѣше надбнена русска-та войска и бѣхъ пленени си четири князи у р. Каяла. Одвай 15 души Руси и нѣколцина Ковуици дадени на помощь Игорю отъ Черниговскаго князя Ярослава Всеволодовича можехъ да ся откнать отъ плѣнь-тъ. Насърчени отъ таковъ успѣхъ половецки-те кнезове, Кончакъ нападна на Переяславско-то княжество, а Кза запусти Посемье.» «Великій кнезь Кіевскій като му дойде отъ ржкж предъ това да уморить Половцы-те съ славно надбиваніе надъ Кобяка задъ р. Орель (30 Іюн. 1184) и съ ново надбиваніе надъ Кончака задъ р. Сулж (1 мар. 1185) ся готвеше на лѣто да идить на Донъ да биеть половецкж-тж земж; но нечекенна-та за него Игорева несрека не му даде де свърши работж-тж си. Не гледайки на това що онъ добы отъ нѣколцина кнезове дружины на помощь за да бранить русскж-тж земж; но при тогашно-то несъгласіе онъ не можеше да отбранить ни Переяславскж-тж область ни Посемье, и Половцы що сакахъ това правехъ по русскж тж земж.»

«Игорь остана, въ плѣнь до пролѣтъ-тж на друга-та година. Онъ побѣгна отъ р. Торъ като го склони дружина-та му, коя бѣше при него, и като му помогна, единъ покрстенъ»

Половчинъ Овлуръ, кой побѣгна заедно съ него. Владиміръ Игоревичъ, кой ся ожени, быдейки въ плѣнь, на Кончаковъ-тъ щеркъ ся върна при татка си въ 1187 г. Може бы шо въ истъ-тъ години ся върна изъ плѣнь-тъ и Всеволодъ съ внука си Святослава.»

«Видя ся, шо пѣвецъ-тъ Игоря не сано ꙗ живѣялъ въ Игоревото време, но шо онъ самъ бѣше на бой у р. Каялж, ꙗ не сж съмнѣвамъ, шо първы-те два дѣла отъ нѣгова-та Пѣснь сѣть сѣложени въ 1185 г, кога Игорь падна въ плѣнь, а Кончакъ и Кза поплѣнихъ Русскъ-тъ земекъ, а третій дѣлъ въ 1186 кога Игорь вращайки ся въ свой Новгородъ дойде въ Кіевъ. Си подробности на Пѣснь-та показвають, шо она ꙗ написана, подъ живо помнѣние на тогашни-те бойны работы, отъ пѣвецъ кой харно знаеше тогашнъ-тъ Русь (Русскъ земекъ). А написана ꙗ Пѣснь-та на Слѣвяно-Русскій языкъ, какъ сж писали Несторъ, Кіевски-те и Волински-те лѣтописцы, т. е. на языкъ Церковно-Слѣвянскій, (старый) смѣшанъ съ народный-тъ Южно-Русскій языкъ....»

Послѣ горереченны-те думы г. Максимовича, мые можеме да приведемъ още многу други забележки и разсжденія кои сж направили вързъ *Слово-то* друзи учены' люди, заради языкъ-тъ му, заради правописаніе-то му и пр., но ни време-то, ни наша-та празна пазумарка, не ны допущать да направиме това нѣщо, али пакъ за да допълниме, колку да ꙗ, той недостатокъ, мые печатаме редомъ съ преводъ-тъ си и първообразно-то *Слово* какъ ꙗ напечатано у Дубенскаго, ꙗ какъ ꙗ раздѣлено у Гербеля нека читатели-те наши видать и старый-тъ языкъ на кого ꙗ написапо *Слово-то*.

Истинска-та рѣкопись на *Слово-то* т. е. рѣкопись-та, кож открь Мусинъ-Пушкинъ, не сж доварди, защото она изгорѣ, кога Наполеонъ I влезе въ Москвж, и Руси-те запалихъ славнъ-тъ си столицж, а остана само първообразно-то преземено отъ рѣкопись-та ꙗ напечатано първъ пѣтъ въ 1800 г. заедно съ първый преводъ, въ Москвж. Мые кога превоздахме

Слово-то на нашъ сегашенъ языкъ вмахме при себѣ си първообразно-то както е напечатано у Дубенскаго, у Гербея и у Максимовича, на кои правописаніе-то не е сосема еднакво, какъ читатели-те ще видятъ по долу, и въ нѣколко си мѣста не ся чете еднакво, освенъ това ные ся ржководехме и съ преводы-те Дубенскаго, Гербея и Максимовича. Привождаме прегледи изъ реченны-те изданія.

Първообразно-то у Дубенскаго.

Не лѣпо ли ны башеть, братіе, начати старыми словесы трудныхъ повѣстий о пълку Игоревѣ, Игоря Святъславлича! начати же ся тѣй пѣсни по былинамъ сего времени, а не по замышленію Бояню. Боянъ бо вѣщій, аще кому хоташе пѣснь творити, то растекашется мыслию по древу, сѣрымъ вълкомъ по земли, шизымъ орломъ подѣ облакы.

Исто-то у Гербея.

Не лѣпо ли ны-башеть
 Братіе,
 Начати старыми словесы
 Трудныхъ повѣстий
 О пълку Игоревѣ,
 Игоря Святъславлича?
 Начати же са тѣй пѣсни
 По былинамъ сего времени,
 А не по замышленію Бояню?
 Боянъ бо вѣщій
 Аще кому хоташе пѣснь творити,
 То растекашется мыслию по древу,
 Сѣрымъ вълкомъ по земли,
 Шизымъ орломъ подѣ облакы.

У Максимовича.

Не лѣпо ли ны башеть, братіе, начати старыми словесы трудныхъ повѣстий о пълку Игоревѣ, Игоря Святъславлича.

Начати же ся тѣмъ пѣсни по былинамъ сего времени, а не по замышленію Бояню.

Боянъ бо вѣщій, аще кому хотяше пѣснь творити, то растекашеться мыслію по древу, сѣрымъ волкомъ по земли, низымъ орломъ подъ облаки.

Преводъ Дубенскаго.

Не лучше ль намъ было, братцы, начать прежнимъ складомъ важныхъ повѣстей пѣснь о походѣ Игоревомъ, Игоря Святославича и начаться этой пѣсни по событіямъ нашего времени. а не въ духѣ Бояновомъ? ибо вѣщій Боянъ когда кого хотѣлъ воспѣть, то носился мыслію по лѣсамъ, сѣрымъ волкомъ по полю, сизымъ орломъ подъ облаками.

Преводъ Гербеля.

Не начать ли, братцы, мнѣ
 Моего повѣствованья,
 По завѣтной старинѣ,
 Складомъ важнаго сказанья
 Про исполненный невзгодъ
 Святославича походъ?
 И начать разказъ мнѣ свой
 Не по пѣснямъ вдохновеннымъ
 Соловья страны родной,
 А по былямъ современнымъ?
 Ибо если нашъ пѣвецъ
 Сидеть хотѣлъ кому вѣнецъ,
 То носился мыслью-птицей
 Онъ по дебрямъ и лѣсамъ,
 Сѣрымъ волкомъ по полямъ,
 Или сизою орлицей
 Уносился къ облакамъ.

Преводъ Максимовича.

Чи не добре-бъ було, браття,
 Намъ, про Игоря войну,
 Заспѣвать жалобну пѣню,
 Якъ спѣвали встарину!
 А почати ся той пѣснѣ
 По сѣголтнѣмъ дѣламъ,
 Не по умысламъ высокимъ,
 Якъ Боянъ той починавъ.
 Боянъ вѣщій, було схоче
 Кому пѣсню заспѣвать,
 Заразъ думкою по древу
 Починае вонъ лѣтати;
 Бѣжить вовкомъ стромлянцемъ
 По горахъ и по долахъ;
 Орломъ сизымъ пролѣтае
 Въ поднебесныхъ облакахъ.

Нека приведемъ и едно отъ темны-те и мжчны за разби-
 раніе мѣста:

У Дубьнскаго.

...Сего бо нынѣ сташа стязи Рюриковы, а друзіи Дави-
 довы; нъ рози нося имъ хоботы-пашуть, копія поють на
 Дунай.

Неговъ преводъ.

... Теперь знамена его достались одни Рюрику, а другіе
 Давиду; но когда и они носятъ трубы (военныя), то знаме-
 на развѣваются и конья поють—на Дунай.

У Гербеля.

Сего бо нынѣ сташа
 Стязи Рюриковы,
 А друзіи Давидовы;
 Нъ рози нося

ПРЕДГОВОРЪ.

Имъ хоботы пашуть
Копія поють на Дунаи.

Преводъ.

.....И

Теперь его стяги,

Вмѣстѣ съ наслѣдствомъ доставшия Рюрику
Съ братомъ Давыдомъ,
Словно волю, запряженные въ плугъ подъ ярмомъ не-
навистнымъ
Никнуть, межъ-тѣмъ; какъ тяжелыя копыя свистять на
Дунаѣ.

У Максимовича.

Сего бы нынѣ сташа стязи Рюриковы, а-други Давыдо-
вы; пѣ рози нося, имъ хоботы пашуть; копія поють на
Дунаи.

Преводъ.

Его стяги величаві
Не въ однихъ уже рукахъ:
Тыи Рюриковы стали,
Тѣ въ Давыдовыхъ полкахъ;
И хотъ носить воны роги,
Только-жъ машуть имъ хвосты.
Выгравають по Дунаю
Его копыя золоті.

Кой изъ трима-та преведе това мѣсто похарно и по-
вѣрно?.....

Не еднажъ и не два пѣти іе преведено *Слово-то* на се-
гашенъ Русскій языкъ. Руси-те (откога *Слово-то* стана нимъ
и свѣту познато и до сега) имають шестнайсетъ преводы и
заедно съ преводъ-тъ Максимовича на Украинско-то Русско
нарѣчіе, ставать седумнайсетъ преводы надъ кои сж ся тру-
дили седумнайсетъ учени и писатели. Освенъ това, *Слово о*

пѣлку Игоревъ сж го превели по нѣколко си пѣти изъ Славяне-те: Чеси-те, Сърби-те и Поляци-те а изъ не-Славянски-те народы сж го превеле Нѣмци-те и Френци-те. А на нашъ сегашенъ языкъ, ако не ся мамиме, до сега не бѣше преведено. Щѡ насъ натера да преведиме *слово-то* на Българскій языкъ, овде не му ѣ мѣсто-то да кажиме; а харно ли лошо ли ѣ преведено *Слово-то* нека разсждатъ читатели-те нека отбератъ на тънко какъ преводъ-тъ така и первообразно-то, и изставатъ въ наши-тѣ повременны изданія сите наши погрѣшки, за кое мы ще имъ быдиме благодарни отъ се сърдце; за насъ ще быдять голѣма радость, ако нашій преводъ, или да речиме поправо, первообразно-то *Слово* осърчи нѣкого си изъ Българе-те повѣщъ какъ въ знаніе-то не нашій народенъ языкъ, така и въ знаніе-то на старый Славянскій языкъ, да преведе *Слово-то* понѣлно, повѣрно и порамно. А заради нашій преводъ, мые слагаме запотребно де речиме слѣдно-то: Мые, за Българскій языкъ бройме, той языкъ, кой ся говорить по цѣлж Македоніж, Тракиж и Българіж, между говоры-те на кой има малу много разлика, но мые, както и секой Българинъ не кж-согледъ, не можиме да речиме, що слово-то *ржка* или *вѡда* ѣ Македонско или Тракійско, а *ржкѡ* водѡ ѣ Българско, защото нема Македонцы, нема Тракійцы като отдѣлны народи, я има само Славяне-Българе, кои-то живѣять по реченны-те мѣста, инена-та на кои, може бы, имають си право въ землеписаніе-то а не въ народность-тж, нажсо да речиме, има единъ цѣлень, народъ Българскій и единъ языкъ Българскій, кой-то какъ и секой кой му драго другій языкъ ся дѣлить на нарѣчія... И така мые мыслиме, що не ѣ наша погрѣшка, ако на читатели-те ще имъ сж падвить да четжть *ржкѡ*, *водѡ планинѡ*, а въ друго мѣсто *ржка* и *вѡда*, *плавина* и пр. Исто така мые писяхме *пжть*, *ѣ пать*, *мжчно*, и *мачно*, *ржка* и *рака*; харно ли мые сторихме или лошо — това ѣ друго пытаніе, само, сакаме

да кажиме що тыѣ разлики на-языкъ-тъ ны, бѣхъ намъ помалку или повече познати, и не сетъ погрѣшки отъ незнаніе; но со се това мые не щеме ни да помыслиме, а камо ли да кажиме, що изучихме языкъ-тъ си колку що треба. Нека при това забѣлжиме що може бы на читатели-те ще сж показитъ, що нѣкои си слова въ преводъ-тъ ны сетъ змени изъ Русскій-тъ языкъ; мые не казваме да не іе влегло въ него нѣкакво си Русско слово, но пакъ казваме що премногу слова ако и еднакви съ Русски-те, не сетъ змени изъ Русскій-тъ языкъ, но има ги въ въ нашій-тъ языкъ; ¹ кой-искать да се увѣритъ що това іе така, нека прочитатъ наши-те народны пѣсни. Още іе далеко това време, кога, си-те Българе ще пишатъ еднакво безъ наймалка разлика. Що ще дойдитъ такво време вѣрваме, и твърдо вѣрваме, но кога, не-ся знаитъ; али сега за сега стига и това, -що сосемъ разбираме единъ другого кога пишиме...

1863. Село Васильевское.

СЛОВО

За пълкъ-тъ Игоревъ, Игоря сына Святъславля,
внука Ольгова.

I.

Дали не лѣпо ке бѣше за насъ, брата,
Съ стары на приказы мачны слова мые
Да начнемъ пѣснѣж за пълкъ-тъ Игоревъ,
Игоря того сына Святослава!
И да ся начнѣтъ тая пѣсня
По работы на сегашно време,
А не какъ що Боянъ задумвалъ?
Ак' нѣкому Боянъ вѣщій
Сакалъ да направѣтъ пѣснѣж
Растеквалъ ся съ мысль по дърво,
Какъ вълкъ сѣрый по земѣж,
Какъ сивъ орелъ подъ облакъ..
И кога речи на-размирици
Отъ старо онъ време си наумвалъ:
Тога пушаше соколи десетъ
Онъ на стадо отъ лебеди;
И чій соколъ първъ достигвалъ
Това отъ лебеди стадо;
Той преди пѣеше пѣснѣж,

То за стара Ярослава, ¹
 То за храбра Мьстислава ²
 Кой Редедя закла предъ Касожскж войскж,
 И за златна Святославича Романа. ³
 Али, братя, Боянъ не соколи десеть
 На стадо отъ лебеди пуцаше, но свои
 Вещи пьрсты клаваше на жицы живы,
 А они сами на кнезове пьбехж славж.
 И нека начнемъ, братя, той нашъ приказъ
 Отъ старый Владиміръ, до сегашенъ Игорьъ, ⁴
 Кой умъ си застегва сосъ своеж якость
 И постри съ на-сърдце си юнаство
 Като съ духъ боенъ ся напълни, поведе
 Свои юначки дружины вързъ земж-
 Полевецж, за милж Русскж земж.

II.

Тога Игорь погледна на свѣтло сьлнце,
 И видѣ отъ него съ мракъ сичкж му войскж
 Покрыенж и рече Игорь на-своя дружина:

«Братя и дружино!
 Болѣ ie мы да погинимъ въ поле
 Отощо мы плѣнены да быдимъ;
 Нека седнимъ братя
 На бързы си коньи
 Да повидимъ Донъ синій.»

¹ Ярославъ Святославичъ, братъ Олега Тмутараканскаго и Романа Святославича Краснаго.

² Мстиславъ Владиміровичъ Тмутараканскій, дѣдо Олега. Онъ въ 1022 г. въ бореніе отца Касожскаго князя Редедя и плѣни женж-тж му и дѣца-та му.

³ Романъ Святославичъ роженъ братъ Олега Тмутараканскаго Игорева дѣда. Погиа въ 1079 г.

⁴ Игорь Святославичъ, князь Новгородъ-Сѣверскій, сынъ Святослава Ольговича Черниговскаго—главно лице въ Пѣсьнъ-тж.

Силно ся поиска кнезу
 Донъ великій да обидить,
 Жалость му застжи знаменіе.
 «Сакамъ, рече, копје да искършамъ
 Я край това Половецко поле
 Съ васъ моя вѣрна дружино—Руси,
 Сакамъ главж свож да приложамъ,
 Милно ми је съ племъ Донъ да испіямъ!»

О Бояне славей отъ старо ны време!
 Да бѣше запѣялъ за овы дружины,
 Скакайки какъ славей по мысленно дърво
 Летайки ты подъ облацы съ умъ свой,
 Ди бѣше свилъ славж на-наше време,
 Тръчейки по Трояновы трази
 Презъ поля широки на горы.
 Требаше пѣснѣж да пѣишь
 Игорю того Олга внуку.

Не вихоръ занесе
 Соколы птицы
 Презъ поля широки:
 А стадо отъ чавки
 Бѣгать конь Донъ великій;
 Иохарно ке бѣше
 Такъ ты да пѣишь
 Вѣщій Бояне
 Внуче Велесовъ: ¹

Коньи си цвилать задъ Сулж
 Звонить си слава во Кіевъ
 Свирки си свирать во Новградъ; ²
 Хруглицы стоятъ въ Путивль:

¹ Велесъ—богъ на скотоводство-то.

² Новгородъ-Стверскій—столвина Игоря.

Игорь чекать мила брата
 Мила брата Всеволода. ³
 Буй-Туръ Всеволодъ му рече
 «Едень си братъ ты менѣ,
 Едень си свѣтъ ты менѣ,
 Игорь свѣтлый! я съ тебе,
 Святославичи сме оба!
 Сѣдай, брате, сѣдай
 Свои бързы коньи,
 Въ Курскъ оседланы напредъ.
 А мои ти Куряни
 Конници добры, юнаци
 Подъ бойны пеленаны свирки
 И во шлемове меляни
 И откърмени съ край отъ коние
 Си нимъ пжтове сетъ знайни,
 Познати долове сячки,
 Напнати сетъ у нихъ лжци
 И отворени колчани
 И наострени сетъ саби.
 Сами скачатъ въ полѣ,
 Како сивы вълци,
 Честь барайки себѣ
 А кневу си славж.»
 Стапна тога кнезь Игорьъ,
 Стапна во златенъ стърмень,
 Търгна по чисто поле,
 А сълнце сосъ мракъ нему
 Пжтове му запиратъ;
 А нокъ стѣнкайки, плашейки
 Него, птици разбуди,
 Звѣринъ ревъ п' околин;

³ Всеволодъ Святославичъ Курскій и Трубчевскій, помалкій братъ Игоря.

Бухалъ выкатъ надъ дърво:
 Велить да чуютъ незвайни
 Земи: Волга, Поморіе,
 Корсунъ ⁴, Сула, Сурожа ⁵,
 И ты идоле Тмутараканскій! ⁶
 Презъ несташнаты пѣтове Половци
 Бѣгахъ тамо конь Донъ великій;
 Скърцають теленги среди полнокъ,
 Какъ распушено отъ лебеды стадо.
 Игорь кай рѣкѣ Донъ войскѣ водить;
 Птицы вѣчь съ жегѣ чекають смѣрть му;
 Страшно рыкають по долове вълци;
 Орли съ выкотъ звѣрове канать на коски;
 Лають на цървени щитове лисици.
 Мила Русска земь! задъ планинѣ си!

Дълго нокъ си мъркнить,
 Зѣра свѣтъ угасна,
 Мъгла поля покрыла,
 Пѣснь на славей мъкна,
 Чавки само грачѣть.

А Руси дълзи-широки поля
 Преградихъ съ щитове цървени.
 Барайки честь себѣ
 А кневу си славѣ.

III.

Рано въ петокъ Русски дружини
 Удрихъ ся въ бой съ Половцы,
 Пълци, потѣпкахъ Половѣци;

⁴ Древній Херсонесъ Таврическій.

⁵ Азовско море или Судакъ въ Крымѣ.

⁶ Тмутараканъ ся нахождаше около Азовско-то море.

И кат ся растурихъ какъ стрѣлы
 По поле, плѣнихъ харны дѣвойки
 Половецки, а съ нихъ сребро, злато
 Скъпы платове самозлатны.
 Съ дрехи, озгорны, съкмы, съ кожуси,
 Съ секаквы премѣны Половецки,
 Начнахъ мостове да си мостать
 По тѣ блата, по тѣ мѣста калны.
 Знаме чървено, хоржгвж бѣлж
 «Чолж» чървенж, сребреннж ржчж
 Дадохъ Святославичу храбру.
 Дремитъ въ полѣ Олегово сѣдало
 Храбро... далеко залетѣло бѣше...
 Не бѣше родено да глобитъ
 Ни соколъ, ни ястребъ, ни тебе
 Чърна врано, Половчине поганъ.
 Гзакъ ¹ бързатъ какъ вълкъ сѣрый въ поле
 Слѣдъ него Кончакъ конь Донъ великій.
 А на другій день многу рано
 Кървави зори свѣтъ показвжтъ
 Облацы чърны отъ море иджтъ
 Искать да прикрыватъ четыре сълица:
 А въ нихъ треператъ сини мълнии
 Ке быдить гърмъ силенъ,
 Ке върнить сосъ стрѣлы
 Отъ Донъ-ть великій:
 Тукъ коня ке ся кършатъ,
 Тукъ саби ке ся хабаты
 Отъ шлемове Половецки
 У рѣкж Каялж,
 У Донъ-ть великій,
 О Русска земльо!

¹ Гзакъ и Кончакъ—ханове Половецки.

Ты до планинъ си.
Ево вѣтри Стрибогови ² внуци,
Вѣять откаде море сосъ стрѣлы
На храбры Игоревы дружины!

Земя тотонить,
Рѣки мѣтно течать,
Прахъ поле покры,
Знамена говорятъ:

Половцы иджтъ отъ Донъ и отъ море,
И отъ си страны. А Русски дружини
Отстѣгнахъ. А вражски тѣ дѣца
Преградихъ съ выкотъ поля. Руси
Юнаци сосъ щитове чървены.

Всеволоде лютый!
Напредъ стоишь, бранишь,
Пърскашь врази съ стрѣлы,
Съ мечове ты гърмишь,
Удиранки по шлемы.
Тамъ дек' Туръ поскочи
Свѣтейки съ шлемъ златенъ,
Поганы тамъ лежатъ
Главы Половецки,
Шлемове Оварски
Съ саби разсѣченны
Съ саби калены
Отъ теб' Всеволоде!
Каква рана, братя,
Јѣ страшна за него
Катъ животь забрави
Честь и градъ Черниговъ,
Татковъ престолъ златенъ,

² Стрибогъ, истый же и Позвиздъ—Славянскій Эолъ, богъ на вѣтрови
и пр.

Законъ и обычай,
Милж своихъ женж,
Глѣбовнж ³ си личнж.

IV.

Бѣхж вѣкове Трояна,
Ярослава минахж години
Бѣхж Ольговы дружини
Ольга ¹ сына Святослава.
Той Олегъ сосъ мечъ коваше свады,
И по земж сѣше онъ стрѣлы
Стапнувалъ въ златъ стърмень
Въ Тмутороканъ градъ.
И великій Всеволодъ кнезъ,
Всеволодъ сынъ Ярославовъ
Звонъ слушалъ онъ, и отъ кого
Во Черниговъ градъ Владиміръ
Секо утро затнувалъ си уши;
А Вячеславича Бориса ³
Слава не сждъ (Божій) доведе
И зеленнй нему климъ,
Во Канинж нему постла,
За безчестеніе Олега
Храбра и млада кнеза.
Отъ Канинж таж
Святополкъ ⁴ заповѣда

² Ольга Глѣбовна—жена Всеволода, щерка князя Глѣба Юревича Кіевскаго и сестра Владиміра Глѣбовича Переяславскаго.

¹ Олегъ Святославичъ, дѣдо Игоря.

² Владиміръ Мономахъ.

³ Борисъ Вячеславичъ, сынъ Вячеслава Ярославича Смоленскаго. Убиенъ бѣ въ 1078 въ бой-тъ при село-то Нѣжатино.

⁴ Святополкъ Изяславичъ сынъ великаго Князя Изяслава, кой бѣ убиенъ на Нѣжатиинъ нивѣ.

Татка си да кренатъ,
 На угорски скороходцы
 Въ светж Софіж во Кіевъ.
 Тога при Олега сына Горислава
 Съохж ся и растехж размирици,
 Гинеше животъ Даждъ-Богова внука
 Кратеше ся вѣкъ челоувѣческій
 Въ кнежески крамолы и свары.

Тога до Русскж земж
 Пѣхж орачи рѣдко,
 Враны гракахж често
 Мърши си дѣлейки;
 Чавки съ речъ свож говорятъ,
 На добывачкж да лѣтнатъ.

Бѣше това въ тѣ бойове и въ тѣ битвы
 А за такж битвж не бѣше ся чуло.

V.

Отъ зарана до вечера
 Отъ вечера до зарана,
 Летаятъ калены стрѣлы,
 Па и остры саби гърматъ,
 Удирайки си по шлемы,
 Трескаятъ сосъ нихъ и копя
 Въ чуждо ми незнайно поле,
 Среде земж Половецкж.
 Черна земя погазена
 Была отъ копыта конски,
 И посяяна бѣ съ кости,
 И полъяна бѣ съ кърви:
 Па изникна тѣга
 По тж Русскж земж.

Що ми шумить,
 Що ми звонить
 Рано далеко предъ зоры?
 Игорь завърнувать пълцы
 Жаль му те за мила
 Всеволода брата.
 Бихъ ся день първый
 Бихъ ся день второй
 На третій день окол' пладнѣ
 Игорево знаме падна.
 Ся раздѣлихъ тукъ брата
 Кай брегъ отъ быстръ Каялж! ¹
 Там не стигна кърваво вино!
 Тамо храбры Руси
 Свършихъ си гозбж:
 Сватове нашиж,
 Легнахъ си сами
 Та за Русскж земж!
 Венить отъ жалостьъ трава
 А отъ тжж дрво
 Ся наведена въ земж.

VI.

Веке, брата, стигна
 Не весела година,
 Веке пусты поля
 Силж ны покрыхъ.
 Въ сили Даждъ-Богова внука
 Настава «обида»;
 И на Троянова земя
 Стагна какъ дѣвойка;

¹ Сегашній Кагазъликъ, кой течить въ Донъ.

Плесна съ крила како лебедъ
 На сино ми море;
 И плескайки у Довъ тихій
 Будитъ тежко време.
 Вечъ престанахъ си кнези
 Поганцы да биятъ,
 Защо братъ на брата рече:
 «Ово ми те мѣе,
 А това те мѣе;» Ево
 Хванахъ си кнези
 За малко нѣщо да си карать
 Како за голѣмо,
 И да ковжтъ сами себѣ
 Крамоли и свады:
 А поганци отъ 'си страны
 Поплѣнвахъ Русскж земж.

О! далеко зайде соколъ,
 Птицы терайки въ море,
 Игорева храбра дружина
 Нема веке да възкреснитъ.
 По нихъ Жля и Карна¹ съ выкотъ
 Скокнахъ по Русскж земж,
 Огивъ пламень въ нея влечать.
 Сплакахъ ся Русски жени
 Редехъ си жално:
 «Мые веке не ке видимъ
 Милы ны стопаны,
 Нема за нихъ да наумимъ'
 Съ очи да ги видимъ,
 Думж да имъ проговоримъ,
 Злато, сребро веке

¹ Жля и Карна—Ханови Половечки.

Нема на насъ да траскаты.¹
 И застенка, брата, Кіевъ
 Стенкаты ми отъ тѣжъ,
 И Черниговъ градъ отъ мѣжъ;
 По тѣ Русскѣ земіе,
 Ми ся разли, брата илба,
 А и силны сълзы
 Течаты среди Русскѣ земіе.
 Караж ся, тепахж ся
 Кнези мегю себе;
 А поганци глобехж ны
 Нашж Русскѣ земіе,
 И отъ 'сека кука данокъ
 Зимаж по кожъ.
 Че два Святославичи храбры,
 Всеволодъ и Игорьъ
 Прержнѣ разбудихж злобж,
 Коиж бѣше успалъ
 Татко имъ Кіевскій страшень
 Святославъ Великій.
 Онъ съ дружины свои силны
 Съ мечове си остры
 Стори да треператы врази;
 Кат' онъ стапна въ земіе Половецкж,
 Онъ погази бърда и могилы,
 Разборави езера и рѣки,
 И иссуши блата и потоцы.
 И какъ вихоръ кат' нападна на Кобыка².
 Го измѣтна изъ Лукоморски³ силны
 Какъ желѣло Половецки пълцы:

¹ Ханъ Половецкій кого пълци Святославъ, една година предъ Игоревото ходеніе на бой.

² Такъ ся казваты морской-тъ брегъ кой има видъ на лѣкъ или джга.

И ся найде Кобякъ въ градъ Кіевъ,
Въ Святославовы двory высоки.

Тамо Нѣмци, Венедици,
Тамо Гърци и Моравци,
Пѣять славѣ Святославу
Игоря кнеза хулять,
Кой потопа Русско зматю
И имоть въ дво на-Каяла,
Вражка рѣка Половецка,
Тамо Игорьъ кнезь си слезе
Отъ повлатено си сѣдло,
Въ сѣдло Кошціево сѣдна.
Зидове градси яки
Станахъ си оскърбны
Ся омрачи веселе.

VII.

Святославъ сонъ мятенъ видѣ:
«Въ Кіевъ на горы, снощи вечеръ
Облекувахте ме, рече,
Съ чѣрный покровъ въ постелѣ,
Чѣрпѣхте ми сино вино
Смѣшано то сосъ отровѣ
И сосъ празны вы колчаны
На поганцы Половцы
Ядрѣ бисеръ сыпѣхте ми
И нѣгувахте ме вые.
Щицы лежехъ безъ греди
Въ мои дворе златоврси.
Сичкѣ нокъ отъ вечеръ враны
Гракахъ на Бусовицѣ¹,

¹ Бусова гора или Бусовица, коя ся нахождатъ подъ Кіевъ надъ Лыбедь
(Максим.)

И у Плъцскъ² на поляни
 Бѣхъ добри Кисани,
 Я не можехъ него
 Въ море да го сгонамъ.»

Кнезу рекохъ болѣри;
 «Тѣга умъ ти плѣни кнеже;
 Сокола отлетнахъ два
 Отъ престоль имъ татковъ златенъ,
 Градъ Тмутороканъ, да земать
 Съ шлемъ отъ Донъ да ся напѣять.
 Крыля соколови веке
 Врази подсѣкохъ съ саби,
 И нихъ хвърлихъ ги оба
 Во темницъ, во вериги,
 Вързахъ ги во желѣза.
 Темно бѣше на дѣнь третій:
 Два помъркнахъ ны сълнца,
 До два стълпове чървени
 Мѣсечини двѣ съ нихъ млади
 Ся угасняхъ—такъ исто
 Свягославъ и Олегъ кнези
 Ся завлекохъ въ мъгъж,
 (На Каяла мракъ свѣтъ покры:
 Ся распьренахъ Половцы
 Въ Рускъ земѣж како вълцы.)
 Ся удавихъ во море.
 Буйность дахъ хану голѣмъ.
 И бѣ глоба, бѣхъ мжи,
 Падна слава и свобода,
 «Дивъ» ся пуци пакъ на земѣж.
 Ено Готски мѡми личны

² Сегашній Плъсковъ (въ Галиція.)

Пѣять край брегъ на сино море,
 Звѣнать моми съ Русско злато,
 Пѣять Бусова годинъ
 Местъ лелѣять Шарокана. ³
 А па мые, о дружино!
 Сме си жедни за веселбж.»
 Святославъ великій тогаъ
 Златно си изрони слово
 Съ сълзы смѣшано и рече:
 «Ой ве вые мой внуци,
 Игоре и Всеволоде!
 Рано захванахте вые
 Въ вражскж земек Половецкж
 Съ остры да цвилите саби,
 Да добывате себѣ славж,
 Ал надвихте вы нечестно:
 Вражскж пролихте кървь начестно.
 Ваши сърдца, храбры сърдца,
 Ковани сеть во желѣзо
 А закалены сосъ буйность.
 Това ли сторихте вые
 На моя остарѣла глава
 Съ сребренны, тя бѣлы космы?
 Веке я не гледамъ земек
 Силна' и богата'
 Ярослава брата
 Кам' Черниговска дружина?
 Кам' Могути и Татранъ?
 Кам' Шельбири и Топчаки,
 И Ревуги сосъ Ольбери?
 Тѣ безъ щитове, а само
 Съ пожове и сосъ выкотъ

³ Шароканъ или Шаракунъ—вождъ Половецкій.

Навасувахъ си войскъ,
 Съ дѣдовскъ гърмейки славъ.
 Али рекохте си вые:
 «Сами нека ся осърчимъ,
 Новъ славъ да добьемъ,
 И дѣдовска ке је наша.»
 Нели чудно ке је братъ
 Да ся помладить пакъ старецъ?
 Ког' на-соколъ перя капать,
 Птицы онъ високо терать,
 Бранить сѣдало онъ свое.»
 Али ево, що је лошо:
 «Кнези менѣ на помагать
 И сетъ никакви години!»
 Ево у Римъ ⁴⁾ выкатъ-плачать
 Подъ тѣ саби Половцеки,
 А Владиміръ ⁵⁾ раненъ седить.
 Тжга, мжка сыну Глѣба.

VIII.

Всѣволоде ¹ ты великій кнеже!
 Защо не прелетвашь отдалеко
 Татковъ престолъ златенъ да си бранишь!
 Можешъ съ весла Волгъ да респърскашь
 А Донъ сосъ шлемове да излеишь.
 Да 'си былъ ты овде, то ке бѣше
 Секоя робиня по «ногата» ²
 А и секой робъ по «резана» ³.

⁴ Ромны.

⁵ Владиміръ Глѣбовичъ Переяславскій, сынъ Глѣба Юревича и братъ на жена-та буй-туръ Всеволода—Ольги Глѣбовны.

¹ Всеволодъ Юрьевичъ—великій князь Владимірскій на Клязьмѣ.

² и ³ Ногата . . . резана — тогашни дробны пезези: една „гривна“ има-

Че ты можешь посухо да бнешь
 Врази, като имашь живы стрѣлы:
 До два Глѣбовы ⁴⁾ сына сильны.
 Буйный Рюриче, ⁵⁾ Давиде!
 Не съ позлатены ли шлемы
 Вые плавахте по кърви?
 Не ваши ли храбры дружини
 Рыкахж какъ ранены быци
 Отъ саби въ незнайно поле?
 Братя, стѣпнѣте въ златъ стремянь.
 А за Русскж нашж земж
 И за Игоревы раны,
 Буйна сына Святослава!
 Осммысле Ярославе
 Галичкїй ты кнеже!
 Седишь ты высоко
 На свой тамо престољь,
 Що отъ злато кованъ.
 Ты си подпрелъ горы,
 Горы ти Карпатски,
 Съ свои какъ желѣзо
 Яки ты дружини,
 И на краль Маджарскїй
 Пѣть си му затворилъ,
 И во Дунавъ рѣкж
 Си затворилъ враты,
 Метнувашь тежины
 Преку синїй облакъ,
 По си земи, кнеже,

ше 50 резаны, а една „ногата“ 2½ резаны: една ногата—съ сег. ¼ рубл.
а резана—съ сег. 20 коп.

⁴⁾ Князюви Рязански—Романъ Игорьъ, Владимїрь, Всеволодь и Святославъ Глѣбовичи.

⁵⁾ Рюрикъ и Давидъ Ростиславичи—внуци Мстислава, Великаго.

Страхове ти течать;
 И во Кіевъ, кнеже,
 Враты ты отварашь;
 И отъ татковъ златенъ
 Ти престоль си стрѣлашь
 Царевн Султаны,
 Во далечны земли.
 Стрѣлай, Господине, стрѣлай
 Того поганца Кончака—
 За нашъ Русскъ земь,
 За Игоревы раны,
 Буйна Святослава сына!
 Буйный Мстиславе ⁶ и Романе ⁷
 Умъ юначній васъ на бой носитъ,
 Та въ бой плавате високо,
 Какъ кога соколь
 Ширитъ ся на вѣтеръ,
 Да побиетъ птицъ.
 Имате какъ крыля
 Панцыры желѣзны,
 Подъ Латински племы
 Трескати отъ нихъ земля,
 Многу страны хански.
 А Ятвязи и Литовци,
 Деремели и Половци
 Хвърлихъ сулицы,
 Наведохъ главы
 Подъ желѣзны саби.
 Но вечь, кнеже, Игорю
 Сълнце си помъркна,
 А дърво за лошо

⁶ и ⁷ Романъ Мстиславичъ—князь Владимірскій на Волнѣ — Мстиславъ Ярославичъ, сынъ Ярослава Луцкаго и братучедъ Романа.

Листя си порони:
 Та по рѣкѣ Росѣ,
 И по рѣкѣ Сулѣ,
 Градове дѣляхъ,
 А дружина силна
 Игоря ми храбра
 Нема да воскресить.
 Донѣ те, кнеже выкатъ,
 Выкатъ на бой, кнези.
 Ольговы сынове,
 Тѣ юнацы кнези
 Дошли да ся биятъ.
 Ингваре и Всеволоде *
 До три сына Мстислава!
 Вы сте пилицы шестокрылци,
 Сѣдало ви не те слабо.

Не сосъ бойнѣ жребкѣ
 Грабнахте вы' земли:
 Защо ви сеть шлемы
 Златны и сулицы,
 Щитове ви Лехски?
 Заградѣте въ поле,
 Заградѣте враты
 Съ свои остры стрѣлы, —
 За вашъ Русскѣ земкѣ,
 За Игоревы раны,
 Буйна сына Святослава!

IX.

Конѣ градъ Переяславль рѣка Сула
 Съ сребрены воды веке не течить,

* Князюи Черниговски. — Ольгово сѣдало (гнѣздо).

И Двина' течить мжна какъ блато,
 Каде тыя страшны Полочаны,
 Подъ той на-поганцы силенъ выкотъ.
 Изяславъ сынъ Васильковъ ¹ само
 Позвони сосъ свои остры саби,
 Удирайки по шлемы Литовски,
 Смали славж дѣду си Всеславу,
 А самъ си подъ щитове чървени
 Падна на кърваж тамо трѣвж,
 Отъ Литовски мечове истрепанъ.
 И кога онъ легна во постелж,
 Рече: «твоеж дружинж, кнеже,
 Птицы покрыхж сосъ крыля,
 А кървь ползахж звѣры.»
 Немаше тамъ брата Брючеславж,
 Ни пакъ Всеволода другій;
 Самъ си душж бисерж изрони
 Низъ огърлие златно изъ храбрж снажж.
 Мълнахж гласе, онѣмъ веселжж,
 Свирать само свирки Городеиски. ²
 Ярославѣ, си внуци Всеслава!
 Хруглицы си веке наведѣте,
 Оставете исхабены саби;
 Осрамите дѣдовж ви славж.
 И съ крамоли свои вые
 Първы доведохте врази
 Въ милж ны Русскж земжж,
 Вързъ Всеславово племе.
 Мы' да търпим' такжж мжжж,
 Какъ отъ земжж Половецкж!

¹ Единъ изъ Полоцки-те князиви, може бы сынъ Василька Рогволодови ча аз кого летописцы-те напомнувають подъ 1132 г.

² Градче Городно дека княжувалъ Изяславъ Васильковичъ и днеска се намирать въ Минскійокр. между р. Стыръ и Горынь.

А на седмый вѣкъ Трояна,
 Той Всеславъ ³ жребѣж си хвѣри
 За дѣвойж ⁴ нему милъ.
 Онъ на конь възсѣда хитро,
 И похита конь градъ Кіевъ,
 Столъ Кіевскій златенъ добы.
 Скокна отъ тамъ какъ звѣрь лютый,
 Въ полнокъ онъ изъ Бѣла града,
 Ся обѣси въ синж мѣгж,
 Въ Новградъ онъ достигна утромъ,
 Съ сѣчива отвори враты,
 Разби славж Ярослава.
 Отъ Дудутки ⁵ до Немигж ⁶
 Какъ вѣлкъ онъ си скокна,
 На Немигж, во широко поле
 Главы постилаять како снопе,
 И ги вршатъ сосъ желѣзны «чепи»
 Клавають животь на тоцы
 И изъ снагж душж вѣять.
 Грегъ ми крвавъ на Немигж,
 Не съ пченицж былъ постѣанъ,
 А сосъ коски на сынове Руски.
 Сждеше Всеславъ люгю,
 Правеше по градове уредбж,
 Самъ какъ вѣлкъ прерываше онъ ногѣ
 Изъ градъ Кіевъ до Тмутороканъ градъ,
 Онъ достигвалъ ошъ предъ първы пѣгли,
 Пжть премияваше на Хорсъ ⁷ великій.
 Зазвонихж заутреннж службж,

³ Всеславъ Брячеславичъ, правнукъ, Рогнеды.

⁴ Стихотворно-Кіевъ.

⁵ Градче около Новгородъ Великій.

⁶ Нѣмень.

⁷ Богъ на бързаніе-то.

Въ Полотскъ у Софіѣ свѣта въ църквѣ
А онъ службѣ слушалъ во градъ Кіевъ.

Акъ и была душа вѣща
Въ дружѣ снагъ, но и тая
Често страдале отъ мжи.

Та отдавна Боянъ вѣщій
Кога свършвалъ пѣснѣ казвалъ:
«И да быдишь хитъръ,
И да быдишь умень,
Птица бърза быди,
Нема да побѣгнѣишь
Ты отъ сждъ-тъ Божій.»
О! ке стенкати Русска земля,
Кога си науми старо
Време и стары си кнези!
И Владиміръ ⁸ старый
Вѣчно кнезь да быдѣтъ
Онъ не можель тамъ
На тѣ Кіевски горы:
Неговы дружины сега
Рюрикъ едни, Давидъ друзи
Раздѣлихъ и ги зехъ;
И, какъ спрегнати, во яремъ
Ораятъ си сось плугъ земѣ.
Когъ на Дунавъ коня пѣятъ.

X.

Ярославнинъ ¹ гласъ ся слушать:
Како клета кукавица
Въ ранны зоры выкатъ, плачить:

⁸ Владиміръ Мономахъ.

¹ Евроскнѣя Ярославна, шерка князя Ярослава Владиміровича, втора жена Игоря.

«На Дунавъ ке летнамъ, рече,
 Како клета кукавица;
 Свиленъ ржавъ ке натопамъ
 Во Каялжъ быстржъ рѣкжъ,
 И со съ него ке избришамъ
 Кнезу кървавы му раны
 На неговжъ силнжъ свагжъ.
 Ярославна рано плачить,
 Во градъ Путивль на зидъ градскій,
 Плачить, стенкати и си редити:

«Вѣтре, буйный вѣтре!
 За що Господине
 Вѣишь ты насильно!
 Защо влечишь вѣтре
 Хански люты стрѣлки
 На лесны ти крыля
 Вързъ мой милый стопанъ?
 Мало ли ти бѣше
 Вѣтре, ты да вѣишь
 Въ горы по облацы?
 Кораби да клатишь
 Пд то сино море?
 Защо Господине
 Радость ми веселбж
 Пд поле развѣя?»

Ярославна рано плачить,
 Во градъ Путивль на зидъ градскій,
 Плачить, стенкати, и си редити:

«Днѣпре, славенъ Днѣпре!
 Ты си пробилъ Днѣпре
 Каменны тѣ горы
 Низъ тж чьрнжъ земжъ,
 Земжъ Половецкжъ
 И не еднажъ, Днѣпре,

Идселя си на себе
 Кнеза Святослава
 До Кобыкова войскъ:
 Донеси ми, Днѣпре,
 Мой-тъ милый стопань,
 Да не пракамъ рано
 Сълзы нем' по море.»

Ярославна рано плачатъ
 Во градъ Путивль на зидъ градскій,
 Плачатъ, стенкаты и си редить:

«Сьлнце, златно сьлнце,
 Сьлнце мое ясно!
 Сямъ 'си тошло, харно:
 Защо господине.
 Свои вруки врацы
 Простре вьрзъ мой стопань?»

Защо съ силенъ припекъ
 Тетивы иссуши,
 Стрѣлки ямъ на плечи
 Съ тжж, сьлнце, покры?»

XI.

Въ полнокъ море пьрна;
 Небо съ мъгли с' покры;
 Игору ми кнезу
 Богъ пать му показвать,
 Изъ тж земж Половецкж,
 Въ свож земж Русскж,
 Въ татковъ престолъ златенъ.
 Зоры погаснаж вечерны:
 Игорь спить,
 Игорь бдять,

Съ умъ си Игорьъ поле мѣрить.
 Отъ Велика Дона,
 На до Донца' мала.
 Конь му готовъ въ полнокъ чекать;
 И задъ рѣжъ свиряж Овлуръ;¹
 Велитъ кнезу да разберить.
 Кнеза Игоря вечь нема!
 Выкна, и земля ся стресе,
 Трева зашуми зелена,
 Стрѣсоха ся си Половци.
 И кнезь Игорьъ бърго скокна,
 И прескокна, како птица,
 Търски, на си пливна въ водж,
 Пливна како бѣла шатка;
 На са хвърли на конь бързый,
 Па отъ конь како вълкъ босый
 Слезе, и похита тамо
 Кай Донецъж тж полянж,
 И полетна како соколъ
 Птица, летна подъ облацы,
 Избивайки лебеди и гуски
 За вечерж, ручекъ, и за ужинъ.
 Кога Игорьъ како соколъ лѣтна
 Тога Овлуръ како вълкъ потече,
 Тресейки отъ себе рож студнж:
 Свои бързы уморихж коньи.

Нему Донецъ рече:
 «Игорю ты кнеже!
 Честь не малу, слава
 За тебе ке быдить»

¹) Овлуръ или Влуръ какъ го наричатъ пѣвецъ-ть Игоревъ, и Лаверь или Лавръ какъ го наричатъ лѣтописецъ-ть—тѣ име Половчанина, на кого майка-та бѣше Русскиня, и-кожъ-накара Игоря да побѣгнеть изъ пѣвецъ-ть.

А Конзаку ядъ, омраза.
А на Русска земля радости!»

Игорь отговори:

«Та и тебѣ, Донче!
Не помалка слава,
Тебѣ, кой лелѣя
На бранови кнеза,
Тебѣ, кой му даде
Тж зелена тревж
Кай сребренны брезы,
Тебѣ, кой облече
Съ топлы, гжсты мъгли,
Подъ дебелж сѣнжж
На зелено дърво;
Вардеше го како
Бѣлж шатжж въ водж,
Како рыбарь-птицж,
А на вѣтерь како
Бързый соколь-птицж.
Не тавва те, рече,
Стugna рѣка плитка,
Коя собирать въ себе
Туги малки рѣки.

«Струги» разби въ храсте.

Кнеза млада Ростислава ²
Въ темень брегъ на Днѣпръ удави.
Та по млада Ростислава
Майка Ростислава плачить.
И отъ тжга дърво
Ся наведена въ земжж,
А отъ жалбж цвѣке

²) Ростиславъ Всеволодовичъ, братъ Владимира Мономаха, послѣ несре-
квы-отъ бой съ Половцы-те, бѣгайки ся хвърли въ р. Стугнѣ и ся удави.
Онъ имаше 23 год.

Повена изсъхна.
 И не срачки грачжтъ
 По широко поле:
 Игореви трази
 Барать Кзакъ и Кончакъ.
 Въ това време врани
 Мълкнахж и чавки,
 Не гракахж срачки,
 Само лазехж тѣ,
 Само птица гълвачъ
 Дърво дълбить съ клювъ си,
 Пжтъ конъ рѣкж показвать,
 Та и славей птица
 Съ пѣсни си веселы
 Зорж си предказвать.
 И па велить Кзакъ Кончаку
 Га конъ сѣдало соколъ ³ летать,
 Соколче мы некъ застрѣлимъ
 Съ стрѣлки позлатены наши.
 Кончакъ нему отговори:
 «Акъ конъ сѣдало соколъ летать
 Соколче мы нека соннимъ
 Сось дѣвойкж хубавицж.»
 И пакъ Кзакъ рече Кончаку:
 «Ако него мые соннимъ
 Сось дѣвойкж хубавицж,
 Нема соколъ нашъ да быдить,
 Ни дѣвойка хубавица,
 И ке хванать насъ да биятъ
 Птицы въ поле Половецко.»

³⁾ Овде ханове-те говорятъ за Игоря (сокола) и за сына му Владими-
 ра (соколче) кой быдейки въ плѣнь ся ожени за Кончаковъ-тъ шеркж, кои
 овде наричатъ—дѣвойка хубавица.

XII.

Вѣщій Боянъ пѣснотворецъ
 Въ старо време кога пѣялъ
 Святославови бойови,
 Ольгови и Ярослава
 На Когана, бѣше реколъ:
 «Тежко на-глава безъ плечи
 Зло ти на-снага безъ глава!»
 Тежко и тебѣ Русска земь
 Безъ княза Игоря славна?
 Ено, сѣнце въ небо свѣтитъ:
 Игорьъ князь во Русскѣ земекъ.
 Па запѣяхъ дѣвойки
 Тамо кай той тихій Дунавъ.
 Пѣсни гласовиты внятъ
 Преку море до градъ Кіевъ.
 Игорьъ яхатъ по Боричевъ,¹⁾
 Пѣтъ си държить каде светъ
 Богородицѣ Пирогощѣ.
 Радостны сѣтъ страны,
 Градове веселы
 Пѣсни си пѣйки
 За стары-те князи,
 Послѣ и за млады.
 Игорю пѣять слава
 Сыну Святослава,
 Буй-Туру Всеволоду,

¹⁾ Мѣсто въ Кіевъ близу до него днесъ-ка стоить Михаиловскій Мона-
стырь.—

²⁾ Си овня забележванія мые найдохме при Русскій преводъ Н. Гербеля,
нъ изданіе-то на кого мые ги презедохме.

Владимиру младу
Игорову сыну.
Здравы были кнези,
Кези в дружина!
Що сосъ поганцы се биятъ
За народы Христіански!
Живы да сетъ кнези,
Кнези и дружина!

КРАЙ.

СЛОВО

О плъку Игоревѣ, Игоря сына Святъславля внука
Ольгова.

I.

Не лѣпо ли ны бѣшеть, братіе, начяти старыми словесы трудныхъ повѣстїи о плъку Игоревѣ, Игоря Святъславлича.— Начати же ся тѣи пѣсни по бѣлинамъ сего времени, а не по замышленію Бояну.— Боянъ бо вѣщїй, аще кому хотяше пѣснь творити, то растекашеться мыслию по древу, сѣргьмъ вълкомъ по земли, шизымъ орломъ подь облакы.— Помняшеть бо рѣчь пьрвыхъ времянъ усобици. Тогда пуцашеть десять соколовъ на стадо лебедїи; которїй дотечаше, та предїи пѣснь пояше: старому Ярославу, храброму Мьстиславу, иже зарѣза Редедю предь плъкы Косожьскими, красному Романови Святъславличу.— Боянъ же, братіе, не десять соколовъ на стадо лебедїи пуцаше, нъ своя вѣщїя пьрсты на живая струны вѣскладаше, они же сами княземъ славу рокотаху.— Почнемъ же, братіе повѣсть сію отъ старого Владимира до нынѣшняго Игоря; иже истягну умъ крѣпостїю своею, и поостри сердца своего мужествомъ, наплънився ратнаго духа, наведе своя храбрїя плъкы на землю Половѣцькую за землю Руськую.

II.

Тогда Игорь вѣрѣ на свѣтлое солнце и видѣ отъ него тьмою вся своя воя прикрѣты, и рече Игорь къ дружинѣ своей: братіе и дружино! лудежѣ бы потяту быти, неже полонену быти: а всядемъ, братіе, на свои брѣзья комони, да позримъ синего Дону. Спала Князю умъ похоти, и жалость ему знаменіе заступи, искусити Дону Великаго.—Хощу бо, рече копіе преломити конецъ поля Половецкаго съ вами Русаци, хощу главу свою приложити, а люблю иснити шеломомъ Дону. О Бояне, соловію стараго времени! абы ты сія плѣкы ущекоталъ, скача славю по мыслену древу, летая умомъ подъ облакы, свивая славы оба полы сего времени, рища въ тропу Трояну чресъ поля на горы. Пѣти было пѣсь Игореву, того (Олга) внуку. Не буря соколы занесе чрезъ поля широкая; галици стады бѣжать къ дону великому; чили вѣсѣти было вѣщей Бояне, Велесовъ внуче! Комони ржугъ за Сулою, звенить слава въ Кыевѣ; трубы трубятъ въ Новѣградѣ; стоятъ стязи въ Путивлѣ; Игорь ждетъ мила брата Всеволода.—И рече ему Буй Туръ Всеволодъ: одинъ братъ, одинъ свѣтъ, свѣтлый ты Игорю, оба есвѣ Святъславличя; сѣдмай, брате, свои брѣзья комони, а мои ти готови осѣдлани у Курьска на переди: а мои ти Куряни свѣдоми къ мети, (къмети) подъ трубами повити, подъ шеломи възледѣяни, конецъ копія вѣскрѣмлени, пути имъ вѣдоми, яругы имъ знаеми. луци у нихъ напряжени, тули отворени, сабли изѣострени, сами скачють, акы сѣрыи влѣци въ полѣ, ищучи себе чти (чѣсти), а Князю славѣ (славы).—

Тогда вѣступи Игорь Князь въ златъ стремянь, и поѣха по чистому полю. Солнце ему тьмою путь заступаше; ношь стонуци ему грозою птичь убуди; свистъ звѣринь въ стаз-

би; дѣвъ кличетъ врѣху древа, велитъ послушати земли незнаемѣ, вѣлѣѣ и по морію (Вѣлѣѣ и Поморію,) и по Сулію, и Сурожу, и Корсуню, и тебѣ Тьмутараканскій блѣванъ. А Половци неготовами дорогами побѣгоша къ Дону Великому, кричатъ тѣлѣгы полунощи, рци, лебеди роспушени. Игорьъ къ Дону вой ведеть: уже бо бѣды его пасеть птицъ; подобію вѣлци грозу вѣсрожать, по яругамъ; орли клетомъ на кости звѣри зовуть, лисици брешуть на чръленгя щиты. О Руская земле! уже за Шеломянемъ еси. Длго. Ночь мркнеть, заря свѣтъ запала, мѣгла поля покрыва, щекоть славій успе, говорѣ галичѣ убудя. Русичи великая поля чръленгями щиты прегородиша; ищучи себѣ чти, а Князю славы.

III.

Съ заранія въ пяткъ потопташа погангья пѣлкъы Половецкыя, и рассушясь стрѣлами по полю, помчаша красныя дѣвки Половецкыя, а съ ними злато и паволокы, и драгыя оксамиты; орѣтьмами и япончицами, и кожухы начаша мосты мостити по болотомъ и грязивымъ мѣстомъ, и всякими узорочыи Половецкыими. Чрълень стягъ, бѣла хорюговъ, чрълена чолка, сребрено стружіе храброму Святѣславичу. Дремельть въ полѣ Ольгово хороброе гвѣздо далече залетѣло; небылонъ обидѣ порождено, ни соколу, ни кречету, ни тебѣ чръный воронъ, поганый Половчине. Гзакъ бѣжитъ сѣрымъ вѣлкомъ; Кончакъ ему слѣдъ править къ Дону великому.

Другаго дни велми рано кровавыя зори свѣтъ повѣдають; чръныя тучя съ моря идуть, хотять прикрыти дѣ солнца: а въ нихъ трепещуть синіи мльнии, быти грому великому, итти дождю стрѣлами съ Дону великаго: ту ся копіемъ приламати, ту ся саблямъ потручати о шеломя Половецкыя, на рѣцѣ на Каялѣ, у Дону великаго. О Руская землѣ! уже не Шоломянемъ еси. Се вѣтри, Стрибожи внуци, вѣють съ мо-

ря стрѣлами на храбрія пълкы Игоревы! земля тутнетъ, рѣкы мутно текутъ, пороси поля прикрываютъ, стязи глаголютъ, Половци идуть отъ Дона, и отъ моря и отъ всѣхъ странъ. Рускыя пълкы отступиша. Дѣти бѣсови кликомъ поля прегородиша, а храбріи Русици преградиша чрълеными щиты. Яръ Туре Всеволодѣ! стоиши на борони, прыщещи на вон стрѣлами, гремлеши о шеломи мечи харалужными. Камо Туръ поскочыше, своимъ златымъ шеломомъ посвѣчивая, тамо лежать поганыя головы Половецкыя; поскепаны саблями калеными шеломи Оварьскыя отъ тебе Яръ Туре Всеволоде. -Кая раны дорога, братіе, забывъ чти и живота, и града Чрънигова, отня златая стола, и своя милыя хоти красныя Глѣбовны свѣчая и обычая.

IV.

Были вѣчи Трояни, минула лѣта Ярославля; были пълци Олговы, Ольга Святъславлича. Тѣмъ бо Олегъ мечемъ крामолу коваше, и стрѣлы по земли сѣяше. Ступаетъ въ златъ стремянь въ градъ Тьмутораканѣ. Тоже звонъ слыша давный великый Ярославъ сынъ Всеволожь: а Владиміръ по вся утра уши закладаше въ Черниговѣ; Бориса же Вячеславлича слава на судъ приведе, и на канину, ¹ зелену паполому постла, за обиду Олгову храбра и млада Князя. Съ тоя же Каялы ¹ Святопълкъ повелѣя отца своего между Угорскими иноходцы ко святѣй Софіи къ Кіеву. Тогда при Олзѣ Гориславлича сѣяшется и растяшеть усобицами; погибашеть жизнь Дажь-Божа внука, въ Княжихъ, крामолахъ вѣщи человѣкомъ скратишась. Тогда по Руской земли, рѣтко ² ратаевѣ кикахуть, къ часто врани граяхуть, трупиа се-

¹ Съ тоя же Канины, Яропълкъ повелѣ яти.

² Рѣдко.

бѣ дѣляче; а галицы свою рѣчь говоряхуть, хотять полетѣти на уѣдіе³. То было въ ты рати и въ ты плъкы; а сице и рати не слышано.

V.

Съ зараніа до вечера, съ вечера до свѣта летять стрѣлы каленныя; гримлють сабли о шеломахъ; трещать копія харалужныя въ полѣ незнаемѣ, среди земли Половецкыи. Чръна земля подъ копыты, костью была посѣяна, а кровію полъяна; тугою въздоша по Руской земли. Что ми шумить, что ми звенить давеча рано предъ зорями? Игорь плъкы заворочаеть; жаль бо ему мила брата Всеволода. Бишася день, бишаса другій: третьяго дни къ полуднію падоша стязи Игоревы. Ту ся брата разлучиста на брезѣ быстрой Каялы. Ту кроваваго вина недоста; ту пирь докончаша храбріи Русичи: сваты попойша, а сами полегоша за землю Рускую. Ничить трава жалощами, а древо стугою къ земли преклонилось.

VI.

Уже бо, братіе, не веселая година вѣстала уже пустыни силу прикръла. Вѣстала обида въ силахъ Дажь—Божа внука. Вступилъ дѣвою на землю Трояню, всплескала лебедиными крылы на синѣмъ море у Дону плещучи, убуди жирня времена. Усобица Княземъ на поганыя погыбе, рекоста бо брату: се мое, а то мое же; и начяша Князи про малое се великое мльвити, а сами на себѣ крамолу ковати: а поганіе съ всѣхъ странъ приходяду съ побѣдами на землю Рускую. О! далече зайде соколъ птицъ бѣя къ морю: и Игорева храбраго плъку не крѣсити¹ за нимъ кликну Кар-

³ Уѣдіе. (въ издан. Максимовича.) 1. Дѣвом.

¹ Крѣсити.

на и Жля, ² поскочи по Руской земли, смагу мычю чи ³ въ' пламянѣ розѣ. Жены Рускія въсплакашася аркучи: уже намъ своихъ милыхъ ладъ ни мыслію смѣслити, ни думою судумати, ни очима съглядати, а злата и сребра ни мало того потрепати. А вѣстона бо, братіе, Кіевъ тугою, а черниговъ напастыни; тоска разліяса по Руской земли; печаль жирна тече средь земли Руской; ⁴ а Князи сами на себе крамолу коваху; а поганіи сами побѣдами нарищуще на Рускую землю, емляху дань по бѣлѣ отъ двора. Тин бо два храбрая Святъславича, Игорь и Всеволодъ уже лжу убуди, ⁵ которую то бѣше успилъ отецъ ихъ Святъславъ грозный Великій Кіевскій. Грозою бѣшеть; притрепеталъ своими сильнѣшими пѣлкъы и харалужнѣшими мечи на землю Половецкую; притопти хлѣмы и яругы; взмути рѣки и озеры; иссуши потоки и болота, а поганого Кобыяка изъ луку моря ⁶ отъ желѣзнѣихъ великихъ пѣлковъ Половецкихъ, яко вихрь вѣто рже и пядеса Кобыякъ въ градъ Кіевъ въ гриднищѣ Святъслава вли. Ту Нѣмци и Венедици, ту Греци и Морава, поють славу Святъславлю, каютъ князя Игоря, иже погрузи жиръ во днѣ Каялы рѣкы Половецкія, Рускаго злата насыпаша. Ту Игорь Князь высѣде изъ сѣдла злата, а въ сѣдло Кашіево; Унѣша градомъ забралы, веселіе пониче.

VII.

А Святъславъ мутенъ сонъ видѣ: въ Кіевѣ ¹ на горахъ синочь съ вечера одѣвахте ² мя, рече чрною паполомою, на кровати тисовѣ. Чрпахуть ³ ми синее вино съ трудомъ

² Кончакъ и Гза.

³ Мычучи.

⁴ Руской.

⁵ Убудиста.

⁶ Изъ Лукоморя.

¹ Въ Кіевѣ.

² Одѣвахуть мя.

³ Чрпахуть.

смѣшено; сыпахуть ми тѣщими тулы поганыхъ тльковинѣ великій женчючъ на лону, и нѣгують мя; уже дьскы ⁴ безъ кнѣса въ моемъ теремѣ злато врьсѣмъ. Всю ночь съ вечера бѣсуви ⁵ врани възграяху, у Пльсьска на болони бѣша дѣбрь Кисавъ и не сошлю къ синему морю. И ркоша ⁶ бояре книзю: уже Княже туга умь полонила; се бо два сокола слѣтѣста ⁷ съ огня стола злата, поискати града Ть-муророкана, а любо испити шедомомъ Дону. Уже соколома крильца ⁸ приѣшали поганыхъ саблями, а самую опустоша ⁹ въ путинны желѣзны. Темно бо бѣ въ 7 день: два солнца помѣркости, оба багряная стльна погасоста и съ немъ молодая мѣсяца, Олегъ и Святъславъ тьмою ся поволокоста. На рѣцѣ на Каялѣ тьма свѣтъ покрыла: по Руской земли прострошася Половцы, аки вардуже гнѣздо, и въ морѣ погрузиста и великое буйство подастъ Хинови. Уже снесесе хула и хвалу; уже тресну нужда на волю; уже врьжесе дивъ ¹⁰ на землю. Се бо Готскія ¹¹ красныя дѣвы вьспѣша на брезѣ синему морю. Звоня Рускымъ златомъ, поють время Бусово, дѣлѣють мѣсть Шароканю. А мы уже дружина жадни веселія

Тогда Великій ¹² Святъславъ, изрони злато слово слезами смѣшено, ¹³ и рече: о моя сыновчя ¹⁴ Игорю и Всеволоде! рано еста начала Половецкую землю мечи цвѣлити, а себѣ славы искати. Нѣ нечестно одолѣсте: ¹⁵ нечестно бо кровъ

⁴ Дьскы.

⁵ Бусови.

⁶ И рькоша. (въ изд. Максим.)

⁷ Слѣтѣста.

⁸ Крильца.

⁹ оуташа.

¹⁰ Дивъ.

¹¹ Готскыя.

¹² Великій.

¹³ Смѣшано.

¹⁴ Сыновца.

¹⁵ одолѣста.

пог аную проліясте. ¹⁶ Ваю храбрая сердца въ жестоцемъ харалузѣ скована, а въ буети закалена. Се ли створисте ¹⁷ мо ей сребренией сѣднѣ! А уже не вижду власти сильнаго и богатаго и многовои брата моего Ярослава съ Черниговскими былами, съ Могуты и съ Татраны и съ Шельбиры, и съ Топчакы, и съ Ревугы, и съ Ольберы. Ти бо бес(зъ)щитовъ съ засапожники кликомъ плъкы побѣждаютъ, звонячи въ прадедную славу. Нъ рекосте му жа имѣся ¹⁸ сами преднюю славу сами похитимъ, а заднюю ся сами подѣлимъ. А чи диво ся братіе стару помолодити! Коль соколь въ мытѣхъ бываетъ, високо птиць възвиваетъ; не дастъ гнѣзда своего въ обиду. Нъ се зло Княже ми не пособіе; на ниче ся години обратша. Се у Римъ кричатъ подъ саблями Половецкими, а Владимиръ подъ ранами. Туга и тоска сыну Глѣбову!

VIII.

Великый Княже Всеволоде! не мыслію ти прелетѣти издалеча отня ¹ злата стола поблюсти? Ты бо можеша Волгу веслы раскропити, а Донъ шеломы вьльяти. Аже бы ты былъ, то была бы Чага ² по ногатѣ, а Кошей ³ по резанѣ. Ты бо можеша по суху живыми шереширы стрѣляти удалыми сыны Глѣбовы. Ты буй Рюриче и Давыде, не ваю ли злачеными шеломы по крови плаваша? Не ваю ли храбрая дружина рыкають акы тури, ранены саблями калеными, на полѣ незнаемъ? Вступита ⁴ Господина въ злата стремя ⁵ за обиду сего времени, за землю Русскую, за раны Игореви,

¹⁶ Проліяста.

¹⁷ Створиста.

¹⁸ Мужанся. (изд. Макс.)

¹ Отъни.

² Чага.

³ Кошей.

⁴ Ступита.

⁵ Стремя.

буего Святславлича! Галичкы Осмомыслѣ ⁶ Ярославѣ, высоко сѣдиши на своемъ златокованнѣмъ столѣ. Подперъ горы Угорскыи своими желѣзными пълки, заступивъ Королеви путь, затвори въ Дунаю ворота, меча времены ⁷ чрезъ облаки, суды ряда до Дуная. Грозы твоя по землямъ текутъ, отворяеши Кіеву врата; стрѣляеши съ огня слата стола Салтани за землями. Сгрѣлайъ Господине Кончака, поганого Кошца за землю Рускую, за раны Игоревы буего Святславлича. А ты буй Романе и Мстиславе! храбрая мысль носить вась ⁸ умъ на дѣло. Высоко плаваеши ⁹ на дѣло въ буети, яко соколъ на вѣтрехъ ширяеся, хотя птицю въ буйствѣ одолѣти. Суть бо у ваю желѣзныи папорзи подъ шеломы Латинскими. Тѣми тресну земля, и многи страны Хинова. Литва, Ятвази, Деремела, и Половци сулицы своя повръгоща а главы своя поклониша подъ ты и мечи харалужныи. Нѣ уже Княже Игорю, утриѣ солнцю свѣтъ, а древо не бологомъ, листвѣ срони: по Руси ¹⁰ по Сули гради подѣлиша. А Игорева храбраго пълку не кресити. Донѣ ти Княже кличетъ и зоветь Князи на побѣду. Олговичи храбрыи Князи доспѣли на брань. Ингваръ и Всеволодъ, и вси три Мстиславичи, не худа гнѣзда шестокрыльци, непобѣдныи жребіи собѣ власти расхѣтитесте? Кое ваши златыи шеломы и сулицы Ляцкіи и щиты! Загородите ¹¹ полю ворота своими острыи стрѣлами за землю Рускую, за раны Игоревы буего Святславлича.

IX.

Уже бо Сула не течетъ сребренными струями къ граду Переяславлю, и Двина болотомъ течетъ онѣмъ грознымъ Поло-

⁶ Галицькый; Осмомысле.

⁷ Бремены.

⁸ Ваю.

⁹ Плаваета.

¹⁰ По Руси и по Сулѣ.

¹¹ Загородѣте.

чаномъ подь кликомъ поганыхъ. Единъ же Изяславъ сынъ Васильковъ позвони своими острымъ мечи и шеломай Литовскія, притрепа славу дѣду своему Всеславу, а самъ подь чрълеными щиты на кровавѣ травѣ притрепанъ Литовскимъ мечи. И схоти ю на кровать и рекъ: дружину твою Княже птицъ крылы пріодѣ, ¹ а звѣри кровь полизаша. Не бысть ту брата Брячяслава ² ни другаго Всеволода, единъ же изрони жемчюжну душу изъ храбра тѣла, чресъ злато ожерелье. Унѣлы голоси, пониче веселіе. Трубы трубятъ Городеньскіи. Ярославъ и вси внуце ³ Всеслави уже понизить стязи свои вонзить ⁴ свои мечи верезени; уже бо въскочисте изъ дѣдней славы ⁵. Вы бо своими крамолами начясте наводити поганыя на землю Рускую, на жизнь Всеславию. Которое ⁶ бо бѣше насиліе отъ земли Половецкыи! На седьмомъ вѣцѣ Трояни врьже Всеславъ жребіи о дѣвицю себѣ любу. Тѣи клюками подпърся о кони, и скочи къ граду Кыеву и дотчеся стружіемъ злата стола Кіевскаго. Скочи отъ нихъ лютымъ звѣремъ въ плъночи, изъ Бѣла-града, сбѣсися синѣ мглѣ, утръ же возни стрікусы отвори врата Новуграду, разшибе славу Ярославу, скочи влъкомъ до Немиги съ Дудутокъ. На Немизѣ снопы стеають головами; молятъ чени харалужвыми, на тоцѣ животъ кладуть, вѣють душу отъ тѣла. Немизѣ кровави брезѣ не бологомъ бяхуть посѣяни, посѣяни костью Рускихъ сыновъ. Всеславъ Князь людемъ судяше, Княземъ грады рядяше, а въ ночь самъ влъкомъ рыскаше; изъ Кыева дорискаше до Куръ ⁷ Тмутороканя великому хръсови ⁸ влъкомъ путь прерыскаше. Тому въ Полотскѣ позвониша зау-

¹ Пріодѣша.

² Не бысть ту брата Брячяслава.

³ Внуци.

⁴ Вонзѣтъ.

⁵ Славы.

⁶ Котороу.

⁷ До куръ.

⁸ Хръсови.

утренюю рано у Свѣтыя Софѣи въ колоколы. а онъ въ Къевъ звонъ слыша. Аще и вѣща душа въ друзѣ тѣлѣ, нѣ часто бѣды страдаше. Тому вѣщей Боянъ и прѣвое ⁹ припѣвку смысленый рече: ни хытру, ни горазду, ни птицю горазду, суда Божіа не минути. О! стонати Руской земли помянуше прѣвую годину, и прѣвыхъ Князей, того стараго Владиміра не лъзѣ бѣ пригвоздити къ горамъ Кіевскимъ: сего бо нынѣ сташа стязи Рюриковы, а друзи Давидовы; нѣ рози нося имъ хоботы пашуть; копіа поють на Дунай.

X.

Ярославнынъ гласъ слышитъ: зегзицею незнаемъ, рано кычеть: полечю ¹ рече, зегзицею по Дунаеви; омочю ² бибранъ рукавъ въ Каялѣ рѣцѣ, утру Князю кровавѣя его раны на жестоцѣмъ его тѣлѣ. Ярославна рано плачетъ въ Путивлѣ ³ на забралѣ ⁴ аркучи: о вѣтрѣ! ⁵ вѣтрило! чему Господине насильно вѣеши? чему мычечеши Хиновскѣя стрѣлки на своєю не трудною крѣпцю на моея лады вои? Мало ли ти бѣшетъ горь подѣ облакы вѣяти, лелѣючи корабли на синѣ морѣ? Чему Господине мое веселіе по ковльлю развѣя? Ярославна рано плачетъ Путивлю, городу на забололѣ, аркучи: о Днепре словутицю! ⁶ ты пробилъ еси каменныя горы сквозѣ землю Половецкую. Ты лелѣялъ еси на себѣ Святослави посады ⁷ до плѣку Кобякова: възлелѣй господине мою ладу къ мнѣ, а быхъ неслала къ нему слезъ на море рано. Ярославна рано плачетъ къ Путивлѣ ⁸ на за-

⁹ И прѣвое (издан. Мак.)

¹ Полечу.

² Омочу.

³ Въ Путивлѣ городѣ.

⁴ На заборолѣ.

⁵ О вѣтре.

⁶ О Днѣпре-Словутицѣ.

⁷ Насады.

⁸ въ Путивлѣ городѣ.

бралъ аркучи: свѣтлое и тресвѣтлое слънце! всѣмъ тепло и красно еси: чему господине простре горячюю свою лучю на ладѣ вои., въ полѣ безводнѣ жаждею имъ лучи съпраже, туюго имъ тули затче?

XI.

Прысну море полунощи; идуть сморци мъглами; Игореви Князю Богъ путь кажетъ изъ земли Половецкой на землю Русскую, къ отню злату столу. Погасоша вечеру зари: Игорь спить, Игорь бдитъ, Игорь мыслію поля мѣрить, отъ Великаго Дону до малаго Донца. Комонь въ полуночи. Овлуръ свисну за рѣкою; велить Князю разумѣти. Князю Игорю не бытъ: кликну стукну земля; въ шумѣ трава. Вежи ся Половецкій подвизашася; а Игорь Князь поскочи горностаемъ къ тростію, и бѣлымъ гоголемъ на воду; въврѣжеса на бързъ комонь, и скочи съ него босымъ влъкомъ, и потече къ лугу Донца, и полетѣ соколомъ подъ мъглами избивая гуси и лебеди, завтраку, и обѣду и ужинѣ. Коли Игорь соколомъ полетѣ, тогда Влуръ, влъкомъ потече, труся собою студеную росу, претръгоста бо своя бръзая комоня.—Донецъ рече: Княже Игорю! не мало ти величія, а Кончаку нелюбія, а Русской земли веселія. Игорь рече о Донче! не мало ти величія, делѣявшу Князя на влънахъ, стлавшу ему зелѣну¹ траву на своихъ сребреныхъ² брезѣхъ, одѣвавши его теплыми мъглами подъ сѣнію зелену древу; стрежаше е гоголемъ на водѣ, чайцами на струяхъ, Чрънядьми³ на ветрѣхъ. Не тако ли, рече, рѣка Стugna худу струю имѣя, пожръши чужи ручьи, и стругы ростре на кусту? Уношу⁴ Князю Ростиславу затвори Днѣпръ темнѣ брезѣ. Плачется мати Ростислава, по уноши кнези Ростиславѣ.

¹ Зелену.

² Сребренѣхъ.

³ Чрънядьми.

⁴ Уному.

Уныша цвѣты жалобою, и древо стугою къ земли прѣклонило.⁵ А не сорокы втрескоташа; на слѣду Игоревѣ ѣздитъ Гзакъ съ Кончакомъ. Тогда врани не граахуть, галици помлъкоша, сорокы не трескоташа, полозию ползоша только, дятлове тектомъ путь къ рецѣ кажутъ, соловіи веселыми пѣсьми свѣтъ повѣдаютъ. Млъвить Гзакъ Кончакови: аже соколъ къ гнѣзду летитъ, соколича рострѣляевѣ своими злачеными стрѣлами. Рече Кончакъ ко Гзѣ: аже соколъ къ гнѣзду летитъ, а въ соколца опутаевѣ красною дѣвицею.⁶ И рече Гзакъ къ Кончакови; аще его опутаевѣ красною дѣвицею, ни нама будетъ сокольца, ни нама красны дѣвице⁷, то почнутъ наю птици бити въ полѣ Половецкомъ:

ХІІ.

Рекъ Боянъ и ходы на Святъславля пѣстворца стараго времени Ярославля Ольгова Коганя хоти: тяжко ти головы, кромѣ плечю; зло ти тѣлу, кромѣ головы — Русской земли безъ Игоря. Солнце свѣтитса на небесѣ, Игорь Князь въ Русской земли. Дѣвици поютъ на Дунаи. Вьютса голоси чрезъ море до Кіева. Игорь ѣдетъ по Боричеву къ святѣй Богородици Пирогощей. Страны ради, гради весели, пѣвше пѣснь, старымъ Княземъ, а потомъ молодымъ. Пѣти слава Игорю Святъславича. Буй туру Всеволодѣ,¹ Владиміру Игоревичу. Здрави Князи и дружина, побарая за хрестьяны на поганья пѣлки. Княземъ слава, а дружинѣ Аминь.

КРАЙ.

⁵ Преклонилось.

⁶ Дѣвицею.

⁷ Дѣвици.

¹ Всеволоду.

КРАЛЕДВОРСКА
Р Ж К О П И С Ъ
С Б И Р К А

ОТЪ СТАРЫ ЧЕШСКИ ЮНАЧКИ
ПѢСНИ.

ПРЕВЕДЕ ОТЪ ЧЕШСКІЙ ЯЗЫКЪ

Р. ЖИЗНИФОВЪ.

1863. МОСКВА.

ДО ЧИТАТЕЛИ-ТЕ.

Съ оважъ безцѣнетъ Чешскъ Сбиркъ коя носить насловъ *Краледворска рѣкопись* (Rukopis Kralodvorský) одавна сѣть познаты 'си Славянски народи. Руси Поляци, Сърби, Хървати и пр. ся насладувають съ прехарны-те приказы, кои има въ себе си *Краледворска-та рѣкопись*; 'си-те реченни Славяне имають прехарны преводы на свои си языци; но не само Славяне-те ся побързали да преведать това съкровище Чешскаго народа, но и изъ не-Славянски-те Европейски народи сѣ съчили за вредно да ся упознають съ него, Нѣмци-те, Италианци-те, Французи-те и Енглезити-те. Въ едно издание, кое носить насловъ «Polyglotta Kralodvorskego rukopisu» мы срѣтохме редомъ съ первообразнъ-тѣ рѣкопись и слѣдны-те преводы: Русскій-Н. Берга; Сърбскій-С. Злотонвика; Хърватскій-Т. Берлика; Польскій-Л. Семинскаго; Горно-Лужицкій-Т. Смолера; апо нихъ и Италианскій, Енглезскій, Нѣмецкій и пр.; а въ край-ть на това издание, мые видохме и Българскій преводъ на двѣ три пѣсни както: Кукавица; Сирота; Китна; Съборъ и Любушинъ сѣдъ кой нихъ не превелъ намъ не не познато; Любушинъ сѣдъ превелъ не още и г. К. Петковичъ; ево 'се що не намъ познато заради Българскій преводъ на *Краледворска-та рѣкопись*, съ дружи слова да речиме, твърде малцина изъ Българе-те и твърде малкузнають заради това съкровище Чешскаго народа, а заради това мые ся рѣшихме, да издадиме въ свѣтъ пълень Българскій преводъ.

Многу вѣкове Чешска-та сѣдбина таяла ие таж *ржкопись* отъ Чешскаго народа и Богъ знаить дали ке бѣше она познана Славянскому міру, ако да не бѣше славный и прочутый Чешскій ученъ мжжъ и народолоубецъ В. В. Ганка, кой преди двѣ години премина въ вѣченъ животь, като остави народу си живо и славно паметуваніе за себе си, кое-ке останить до вѣка преминвайки изъ рода въ родъ. Въ 1817 год. В. В. Ганга пжтуваше по Чешско-Славянскж-тж землж за да разгледать стары-те памятници Чешскаго языка, и като стигна въ градъ Кралове-Дворъ, му се згоди да открьетъ въ тамошнж-тж църквж посреди многу друзи стары книги захвърлены, ржкопись-тж, коя послѣ стана позната свѣту подъ име *Краледворска ржкопись*. Но това бѣше само малкій отломокъ отъ цѣлна голѣма староставна книга, коя не ся знаить како и кога, ие загинала; но мыслять що она изгорѣ въ пожаръ-тъ кой ся згоди въ 1750 г. или я уници нѣкой си отъ църковны-те служители. Овде мые, и безъ да щемъ, съ сѣрдечнж тжжж и скѣрбъ си наумуваме, клетж-тж сѣдбинж коя ие достигнала Български-те староставны книги и ржкописи. Колку и колку народни сѣкровища сж уницили, сж изгорѣли люти-те гонители на наша-та Славяно-Българска народность? Колку и колку . . . Но нека Господь отплатить на люти-те Фанаріоти за това нихно безчовѣчно дѣло; но не гледайки на той страшенъ потоць, кой настигна нашж-тж старж книжнинж мые сегашни Българе потомцы на славны-те ны дѣдове, треба да истърсиме си-те наши църкви и монастыры и пр: може бы да ие останало некое старо народно сѣкровище, въ кое, като въ огледало ще видиме животь-тъ на наши-те дѣдове; негли и намъ клета ны сѣдбина оставила негибнж-тж нѣкожж си ржкопись като на Руси-те славно-то Слово о плѣку Игоревъ на Чеси-те нихна-та имъ *Краледворска ржкопись*, и пр.

Откако ие найдена *Краледворска-та Ржкопись* по нѣколко ся пжти нея сж печатали, то отдѣлно, то заедно съ пре-

воды на друзи Славянски и не-Славянски язици, а паче първо-то издание се направилъ В. В. Ганка въ 1819 го. и послѣ това она се разсърсна по сичкъ Европѣ, и за той старый Чешскій памятникъ многу се говорили и надъ него сж работали многу учены мъжи, както Добровскій, Мейнертъ, Дамбекъ, Палацкій, Шафарикъ, Свобода и др. Но не само въ Чехиѣ сж писали за него; и изъ Руси-те и изъ Сърби-те, и изъ Поляци-те учени мъжи сж се трудили надъ него. Предъ насъ-та на горереченны-те мъжи мые благоговѣиме, и отвыше бы было, да кажиме нѣщо за внѣшно-то достоинство на-памятникъ-тъ, послѣ това що сж писали они; а да преземиме нѣщо изъ нѣхните съчиненія мые немаме ни време, ни средства; та и сама-та *Креледворска рѣкописъ* доста говорить сама за себе си, и мые не смѣиме и не можеме да притуриме нѣщо ново за нея, послѣ това що сж казали Славянски-те учени, и който искать да знаить широко и натѣсно, за нея, нека сж обърнить къмъ нѣхни-те съчиненія. Но кога той старо-Чешскій памятникъ найпърво се се показалъ въ свѣтъ написанъ на заячка книга? (пергаментъ)—Добровскій казвать, що онъ, сж се появилъ между 1290 и 1310 год. а Палацкій—що онъ се былъ написанъ между 1280 и 1290 годъ.—Ево колку мы сега за сега можеме да кажиме за той старо-Чешскій безцѣнеть памятникъ като ны помогна Poliglotta Kralodvorskego rukopisu; намъ многу се жалъ, що мые не можеме редомъ съ преводъ-тъ си да напечатаме и первообразно-то того памятника на Чешскій языкъ съ кириловски буквы, зацо Чеси-те какъ се познато пишать съ Латински буквы, но това не се наша грѣшека като не можеме да изпълниме желѣж-тъ си....

При преводъ-тъ мые се печалѣхме доколку ны бѣше възможно да предадиме Чешскѣ-тъ *рѣкописъ* повѣрно и поблизко до первообразно-то, а доколку мые изпълнихме тая по требность, нека сѣдять наши-те читатели коимъ мые не быдиме отъ сърдце благодарни, ако они иставать си-те на-

ни погрѣшки въ наши-те новременны изданія, щото мые по време ако быдять потребно, да направиме другій по-добръ преводъ, но още по-добрѣ ке бѣше за насъ Българе-те ако нѣкой си изъ нихъ ся земить да преведить *Краледворска-тж ржкопись* още повѣрно, похарно, порамно и по-пълно спроти духъ-тъ нашего народнаго языка. кое мые желяехме и ся печалехме да направиме не клавики при това и многу отвыше стихове, али пакъ, повторуваме: доколку мые достигнахме цѣль-тж си нека быдять прави сѣдници читатели-те.

Това кое казахме въ предговоръ-тъ за *Слово о плзку Игоревъ*, повторуваме и овде заради преводный-тъ языкъ. При чтеніе-то чители-те ще срѣтатъ слова кои, може бы ще имъ ся покажатъ що они сѣтъ земени изъ друзи Славянски язицы на пр. изъ Русскій, али такво думаміе ще быдять погрѣшка отъ njihа страна (мые не казваме що со-сема не іе влегло нѣкакво чисто Русско или Чешско слово) защото има ги и въ нашій народенъ языкъ. Секой Българинъ, кой іе малу многу съ народный ны языкъ познать, знаить що ако грагянецъ-тъ казвать *арманъ* (сл. Тур.) селянецъ-тъ казвать *гумно, токъ*; ако изъ грагянски-те уста ще чуемъ *курбанъ* (сл. Турск.) то изъ народны-те уста ще чуемъ *жертва* и пр. и пр.

Мы можеме да изставиме со стотини слова, кои на пѣрвъ пѣть, тому кой не іе доста познать съ Българскій языкъ, ще ся покажить що они ся преземени отъ друзи-те Славянски-іе нярѣчія, но овде не му іе мѣсто-то да ся разспротираме за языкъ-тъ ны како що треба, може бы другій пѣть до ще ны да поговориме, понатѣнко и понашироко. Исто-то казваме и за надежи-те кои мые употребихме въ нѣколко си мѣста отъ преводы-те си; мыслиме, що мые не престѣшихме законы-те (доколку мые знаеме) Българскаго языка; и читатели-те молиме, нека погледнатъ въ наши-те народны-те пѣсни, и ще видать дали нашій языкъ довардилъ

падежи или не; а предъ народный языкъ мы не можеме да не кютиме (мълчине). И найстина, само кога мы Българе-те ще си собериме сичкж, сичкж, народнж устнж, така да речиме, инижинж, тога мы ще видиме 'се-то богатство и чистотж Българскаго языка, тога мые ще уловиме, 'си-те законы нашего языка и онъ ще ни кажить дали сосемъ да исхвърлиме падежи-те, или да ги употребиме тамо дека и какъ онъ ги искать, а до тога.... нека читатели-те сами допълнать наши-те точки.

Ж.

1863. Село Васильевское.

КРАЛЕДВОРСКА РЖКОПИСЬ.

ОЛДРИХЪ И БОЛЕСЛАВЪ.

..... ойде въ църнѣ шумѣ
Тамо, дека сбрахѣ ся владыцы
Седумъ бѣхѣ съ юначкѣ дружинѣ.
Вигонъ Дубъ тамо си съ нихъ стигна
Въ темнѣ ноцъ ¹ со сичкѣ си дружинѣ.
Бѣше му дружина отъ сто момцы,
Остъръ мечъ у 'секого бѣ въ ножи,
И за мечъ у 'секого бѣ силна рѣка
Конъ Вигоня твърда вѣра, въ сърца.
Въ среде шумы достигнахѣ накупъ,
Дѣдохѣ си редомъ десны рѣцѣ,
Па си съ тихи говѣрехѣ слѣва.
Кога бѣше време преку полноцъ ²
Утрина бѣ близку сивобѣла;
Проговори Вигонъ на-кнезь Олдрихъ:

¹ Ношь.

² Полночь.

«Ой ты многославенъ кнеже слушай!
 Богъ ти даде храбрость въ 'сичкѣ снагѣ
 Богъ ти даде память въ буйнѣ главѣ;
 Ты насъ веди противъ зли Поляцы!
 Само проговорн слово, мые
 Ке да пойдимъ и вдесно и влѣво,
 Было напредъ, было отзадъ, мые
 Ке да пойдимъ въ 'си бойове люты,
 Распали ты храбрость въ буйны сѣрдца!»
 Тòгай кнезь ми зеде въ силнѣ рѣкѣ,
 Хруглицѣ си зеде па си выкна:
 По менъ по менъ храбро вѣрзъ Поляцы
 Вѣрзъ Поляцы на земли ны врази!»
 Дигнахъ ся по него владыцы
 Осумъ, сосѣ владыцы стотини три
 И полъ бѣхъ войныцы юнацы,
 Пушихъ ся тамо дека бѣхъ
 Легнали въ сонъ мнозина Поляцы.
 Па застанахъ горе покрай шумѣ;
 'Сичка; Прага мълчить
 Въ утренно си спание,
 Маглитъ ся Вълтава
 Въ зорны равни пары,
 Вѣрхови задъ Прагѣ
 Мòдрѣять си тамо
 Задъ планины, въ небо
 Милна зора пукать.
 «Айте долу, айте!
 Лека и полѣка!»
 Па въ тихъ ми Прагѣ
 Хитро ся задскрыхъ,
 'Сичко си оружје,
 Пòдъ полы го скрыхъ.
 Ево идить овчарь

Идѣть утромъ рано,
Выѣхать онъ отъгоре
Враты да отворять.
Кѣга зачу вѣрдачь
Овчарскъ тж волж,
Враты му отвори
Презъ Вѣлтавж рѣк.
Стѣнна овчарь на мость
Гласовито свирить
Скокна кнезь ми на мость
Скокнахъ по него
Седумъ ми владыцы
'Секой изъ нихъ слегвать
Съ 'сички свои люгѣ,
Тапани удрихъ
Зорни гърмовити
Зурни засвирѣхъ,
Зурни гласовити.
Хруглицъ дружина
На мость си развѣя,
'Сички мость ся стресе
Отъ давленіе нихно.
Силень страхъ ги хвана
'Сички-те Поляцы.
А Поляцы грабать
Грабать си оружіе;
Али па си сѣчатъ
Страшны раны правать
Осумъ ми Владыцы.
Па Поляцы скачатъ,
Скачатъ вамо-тамо
Падни-стани търчатъ
Враты да прерышнать
Враты и преконы

БЕНЕШЪ ГЕРМАНОВЪ.

Бѣгаютъ далеко
 Отъ юначкѣ съчбѣ.
 Отъ Бога бѣ дано
 Мые да надбнемъ
 Огрѣя по небо
 Пакъ си едно сълнце,
 Пакъ Ярмиръ остана
 Земѣ да повелятъ.
 Се разнесе радость
 По 'сичкѣ ми Прагѣ,
 Се разнесе радость
 Въ Пражскѣ околіѣ,
 Се разлетѣ радость
 Па по 'сичкѣ земѣ
 Отъ радостна Прага.

БЕНЕШЪ ГЕРМАНОВЪ

Ой, те тебе сълнце
 Ой ты мило сълнце
 Що си жаловито,
 Зѣщо грѣишь на тѣхъ
 Сиromасы люге?
 Камо кнезь ны камо
 Люге ны юнацы?
 Ошли тѣ далеко
 Ошли тѣ кай Отж.
 Кой ке те откинить
 Отъ врагове наши
 Сиromашка земьо?

Съ дългъ редъ Нѣмцы идатъ
 Нѣмцы многобройны
 Нѣмцы сѣтъ Саксонцы,
 Отъ Згорѣлски стары
 Гѣры они идатъ
 Въ нашъ околий.
 Дайте ядни стокъ
 Дайте сребро злато
 Пакъ намъ не изгоратъ
 Дворове, колыбы!
 Спалихъ ни 'сичко,
 Злато, сребро сбрахъ
 Стокъ закарахъ;
 Потамъ Нѣмцы бързатъ
 Кай Троски-те 'одатъ.
 Не тажете кмети
 Не тажете! пакъ намъ
 Трѣва не изникнитъ,
 Трѣва погазена
 Со чуждо копыто.
 Вѣйте вѣнцы, вѣйте
 Отъ тѣхъ полски китки
 На свой браначъ вѣйте!
 Свѣдби ся зеленѣять
 'Сичко се премѣни.
 Бърго се премѣни
 Се премѣни 'сичко
 Че Германовъ Бѣнешъ
 Тамо народъ выкатъ
 Сбиратъ вързъ Саксонцы.
 Тамъ 'ся кметски люде
 Сбиратъ въ гѣстѣ шумъ
 Подъ голѣмъ скалъ.
 Кой опашиватъ сабъ

Кой млатъ нараменватъ
Противъ свои врази.

Бенешъ, Бенешъ вяхатъ
Бенешъ яхатъ отгредъ
А по него с'ички
Мѡмцы распалены
«Да отплатим!»—выкатъ
Бенешъ—да отплатимъ
Плѣначамъ Саксонцамъ!»

Лютина ми страшна
Хвана двѣ-те страны
Сърдце ся сбурична
У люти-те мжжи.
И ся пулять обѣ
Страны мегю себе
Страшно съ кървны очи,
Сабя биеть сабиж
А в копие, копие.

Удрихъ ся двѣ-те
Страны, исто како
Кѡга гора противъ
Гѡрж си станувать
Забльснахъ саби
Како мълня въ небо.

Страшенъ выкъ с'раздаде
Та поплаши 'сички
Звѣрове ми горски
И небесни пилцы,
'Сички полетѣхъ

Задъ три върси горски
Ся отзивать тамо.
Отъ стръмнисты горы
По долины, то зveckъ
Сабинъ, то отъ мечи,

Исто како кога
 Падаѣ старо дърво.
 Така стоѣхъ си
 До двѣ страны, една
 Спротивъ другъ, твърдо
 Стойки на пети
 И на твърда нога.
 Ся обърна Бенешъ
 Бенешъ отозгѣра
 Махна съ сабжъ вдесно
 Тамъ ся сила собра,
 Махна онъ на лѣво
 Ойде сила вълѣво.
 А отъ заднъ странъ
 Отъ стръмнисто бърдо
 Хвърляѣтъ камене
 Хвърляѣтъ вързъ Нѣмцы.
 Отъ хълмъ войска слезе
 Слезе въ рамно поле
 Выкнахъ си Нѣмцы:
 Тѣжко намъ и горко
 Нѣмцы побѣгнахъ.
 Бѣхъ побѣнены.

ЯРОСЛАВЪ.

Ке ви кажамъ пригазъ многу славошь,
 За велицы битвы и бойове люты;
 Я пазѣте и сберѣтѣ умъ свои сички,
 Я пазѣте, па и чуйте чудно чудо!

Въ зе́мкѣ кде Оломуцъ воеводвять
 Има тамо гѡра невысока,
 Невысока, Гостайновъ ѡ име;
 Бѡжя майка чуда тамо править.
 Многу време наши
 Зе́ми мирны бѣхъ,
 Многу време въ народѣ
 Цвѣтеше богаство,
 И не отка́мъ исто́къ
 Въ зе́ми стана бу́ря,
 А заради керкж
 На-Ханъ-тъ Татарскій,
 Ко́жъ Христіански
 Люге си убѣхъ
 За безцѣнны камни
 И за бисерь, злато.

Чула Кублаева керка
 Лична какъ мѣсечина,
 Чула що имало зе́ми
 Тамъ декъ сълнце си захождать,
 И що тамо въ тѣ зе́ми
 Многу люге си живѣять.
 Търгнала је да познаить
 Да познаить чужди нравы
 Ри́пнахъ си тукъ на нозѣ
 Мо́мцы десеть, двѣ дѣвойки,
 Нея они да испратать.
 Зехъ потребно що беше,
 Выхнахъ си бързы коньи,
 Търгнахъ си тамо
 Дека сълнце ходить.
 Како кога зора
 Сянь си на утро
 Кога она пунать

Надъ мъркавж шумж.
Исто такъ и керка
На Кублая Хана
Сяеше отъ родна,
И отъ стройна личба.
Па облечена бѣ
Сичка въ златно руво,
Пазухи и гърло
Бѣхж разголени,
Вѣнчана съ бѣзценны
Камни и сосъ бисерь.
Чудехж ся Нѣмцы
На таква ми личба,
И завидвахж ѝ
За нейно богатство
Па пресѣкохж ѝ
Патове и трази;
И нападнахж си
Нѣмцы мегю дърва
Убихж ѝ Нѣмцы,
Грабнахж иманіе.
Кога дочу Кублай,
Кублай ханъ Татарскій,
Това що се стори
Съ милнж—тж му керкж,
Собра войскж отъ 'си
Земи си широки,
Бързатъ съ войскж тамо
Дека сълнце ходитъ.
Слушахж си това
Кралеви на Западъ:
Що идитъ Татарскій
Ханъ у людни имъ земи;
Загнахж ся крали

Едни-ять конь другій,
 Сбрахъ преголѣмъ,
 Преголѣмъ войскъ.
 Бързахъ по поле
 Крали противъ него.
 Па намѣстихъ ся
 На то рамно поле,
 Чекахъ тукъ Ханъ-тъ.
 Кублай казватъ на 'си
 Свои чародѣи
 Гадачи, звѣздари
 И на 'си вражари,
 Да му кажатъ право
 Каковъ край ке земить
 Овой бой да кажатъ.
 Вражари ся сбрахъ бърго,
 Гадачи и звѣздобройцы.
 Колю на двѣ страны
 Оци направихъ,
 И въ дължинъ църнъ.
 Търскъ положихъ
 На двѣ половины
 Нея разцѣпихъ,
 Първой половинѣ
 Кублай име дахъ

Второй половинѣ
 Крали име дахъ.
 Речи староставны
 Надъ нихъ запѣяхъ.
 А отъ търски половины
 Бой хванахъ да ся биятъ
 Търска Кублаева надби.
 'Ся зарадва сикка
 Войска тамъ Татарска,

Секой при конь бързатъ
 Въ редъ войницы стахъ.
 А Рисяни нищо незнайки
 Безъ умъ они лудо пущикъ ся
 Вързъ Татарскъ войскъ тж поганскъ
 Сось лютина отъ сичка си сила.
 И тука ся първый бой заметна;
 Летаятъ стрѣлы какъ превалень облакъ;

 Коше ми ся кършить, како
 Кога гърмежъ гърмитъ,
 Блѣскать мечи, како
 Кога свѣтканица блѣскать.
 Обѣ страны-буйны и силны
 Една отъ другъ мѣсто бранить.
 Вече христіанска сила
 Поганцы-те погна,
 И ке бѣше нихъ надбила
 Акъ не бѣхъ дошли
 Повтор' вражари носейки
 Тука разцѣпены търски.

Силно ся распалихъ Татары
 Удрихъ си на Рисяни люто
 Такъ налютено предъ себе гнахъ,
 Щото какъ звѣрь распърснаха упахъ.
 Овде щить лежить, онд' оклопъ хвърмень
 Тукъ конь влечить въ стърмень воеводъ
 Тукъ попусто търчатъ вързъ Татары
 Онде другъ за Бога милость просить.
 Такъ Татары расширихъ ми ся
 Вързъ христіани наметнахъ данокъ,
 До двѣ кральства по себе си зехъ:
 Старый Кіевъ и широкий Новградъ.
 Бърго ся разнесе тога въ земли,
 По 'си страны начнахъ да собирать

Народъ, ставихъ четыри яки войски
Сось Татаре обновихъ злобъ.

Сгнахъ ся Татары въ деснхъ странхъ
Какъ мракъ църный кога сось градъ плашить
Да побить рожбъ въ тучни поля:
Такъ ся выкъ слушаше отъ далеко.
Веднажъ Угры въ сетнихъ ся сбихъ
Съ нихъ, оружены срѣтоха ся
Попусто имъ бѣ храбрость и якость,
Попусто бѣ и се юначко спираше.
Че люти навалихъ Татары
Редове имъ распърснахъ бойны
Поплѣнихъ се що въ земхъ бѣше.
Си хрисяни остави надежба
И бы лошо, отъ лошо полдшо.
Ся помолихъ жалостиво Богу
Да ги спасти отъ Татары злобны.
«Господи стани въ лютинхъ свохъ
Отними насъ отъ врагове люти
Що насъ даватъ, искать да потлчатъ
Нашъ душъ, рѣжатъ какъ вълкъ овцы.

Первый намъ те бой изгубенъ
А ни второй отъ насъ не добиенъ
Въ Польско ся расмѣстихъ Татары
Поблиски-те поплѣнихъ земли,
Па достигнахъ люто кай Олomuць.
Тежка мака стана п' околѣхъ

Нищо не бы просто предъ поганцы.

День ся бить, бить ся день второй
Навасванье на ничія страна,
Аль ся множить сила ми Татарска
Какъ ся множить мракъ вечеренъ въ есенъ.
Среде сѣчбъ на люти Татары
Клатеше ся христѣанска войска,

Усилно ся теглитъ кай могила,
Дека Божя майка чуда править.
«Горе братя! горе!» велить Внеславъ,
Удри съ свой мечъ по щить сребрѣнь,
И хруглицъ выш' надъ глажъ дигать.
Се с' осьрчи, се въ Татары с' пущи
Съ еднаквж ся сбихж силж силжъ,
Извираять как' огинъ изъ земля,
Изъ-мегю Татары тамо конъ могилажъ.
И ся расширихж край могилажъ долу
А въ долиня скратихж ся какъ клинъ остръ
Вдесно влѣво съ щитове покрыха ся.
Па наременихж остро конше,
Вторы вьрзъ пьрвы, а вьрзъ вторы трети.
Мракъ отъ стрѣлы сгора вьрзъ Татары.
Па си нокъ темна покры сичкж земжъ,
Ся развали по земжъ и по небо
Па запрети запалени очи
На християни и Татары противъ себе.
Въ той мракъ гжстый християни правать
Насылы закопаны около вьршинжъ.
Кога ся на истокъ захвакаше утро
Ся подигна сички вражскій таборъ,
Таборъ той бѣ страшень окол' бьрдо,
На далеко доръ до каде око гледать.
Тука мнозина на бьрзы кони
Вяхахж. набодены на копя
Главы християнски носейки,
Носять ги высоко конъ хановъ шаторъ.
Тукъ ся струпа войска въ една силжъ;
Сички въ една замѣрихж странжъ
И на бьрдо горе мькнехж ся
Съ выкотъ выкнахж многу страшень
Що заехтихж плавини, долины'

Стѣхъ Христяни всегде готовы;
 Божя майка додаде имъ силжъ
 Бърго лжкове напинахъ страшны
 Махахъ си съ остри саби силно,
 И бы назадъ да ся тѣргнатъ Татары.
 Раснали ся народъ Татарскій лютый,
 Ядоса имъ ся Ханъ съ лютина силнжъ,
 На три реда ся раздѣли таборъ
 Люто съ три гнахъ реда на бърло.
 Сѣкохъ Христяни дърва двайсетъ,
 Сички двайсетъ кон бѣхъ тамо
 Кладохъ си греды по край насыпъ.
 Ено вечъ Татары згнахъ ся въ насыпъ,
 Съ выкотъ рыкайки доръ до облакъ страшно,
 Ено вечъ зехъ насыпъ да расклатать.
 А отъ насыпъ тежки свалихъ греды,
 Смачкахъ ся Татары како църви
 Па разметнахъ ги по рамнинжъ.
 Доста време обѣ страны бихъ ся люто,
 Аль нокъ темна бою даде край.
 О за Бога! гледайте! славенъ Внеславъ,
 Славенъ Внеславъ отъ бедемъ падна
 Падна Внеславъ уби го стрѣлка!
 Лютжъ кинеше жалба тѣсно сърдце,
 Тежка жега люто утробжъ жежитьъ;
 Съ гърло лижехъ иссушено травжъ роснжъ.
 Вечерь тихъ тукъ преjde на нокъ хладнжъ,
 Нокъ премѣни ся въ утро бѣло,
 И въ Татарскій таборъ смирно бѣше.
 Па ми въ пладнинжъ день разгорѣ ся
 Падахъ отъ тежкжъ христяни жегжъ,
 Сухи си отъ изгорѣ отварахъ уста,
 Съ зарипнатъ молахъ гласъ Божя майкжъ,
 Мъртвы обърцахъ конъ нежъ очи,

Кършеж си жаловито рѣцы
 Мачно отъ земя гледахъ до облакъ.
 «Мы не можемъ да търпимъ веке жегжъ
 Мы не можемъ жедни да ся биемъ.
 Комъ не здравие и комъ милъ не животь
 У Татары нека тражитъ милость!
 Такъ едни рекохъ, така друзи:
 Помачна не смърть отъ жегга а не отъ мечъ,
 Въ робство намъ не быдять вода доста.»
 «По менъ кой такъ мыслить» — рече Вестоу
 «По менъ, по менъ кого жегга мѣчить.»
 Вратиславъ тукъ какъ быкъ дивый рипна
 Вестона за силны рѣцы хвати
 Велейки му: «Издайникъ ты клетый!
 На Християни срамъ ты вѣчный!
 Заръ ты сакашь да погубишь люде!
 Хвално не отъ Бога да ся чекать милость,
 А не въ рабство отъ люти Татары.
 Братя немуйте ходи на загуба!
 Мы найлюто претърпѣхме ведро
 Богъ насъ въ распаленъ силилъ полденъ
 Богъ въ кого вѣрваме не поможить.
 Срамѣте ся мѣжи отъ такви речи,
 На юнацы да ся звете щете.
 Акъ отъ жегжъ мы погинимъ на то бърдо
 Смърть отъ Бога не быдять замѣрена;
 Акъ ли ся предадимъ на врагове наши
 Самы себѣ бы кеме убійцы.
 Господу омързно не робство,
 Грѣхъ да быдимъ самоволно въ робство,
 Некъ по мене търгнить кай такъ мыслить,
 По менъ, предъ престолъ на Божія майка.»
 Ойдохъ по него кай светъ църквжъ:
 «Господи стани! ты въ лютинжъ свои

Пóвыши насъ на земли надъ врази,
 Чуй ны гласови що конь тебе выжтъ!
 Сме обколены отъ врагове люты.
 Откини насъ отъ Татары страшны,
 Дай ны, Боже, снагж въ наши сърдца;
 Ке приложимъ теб' прочутж жертвж
 Затри въ земж тѣ врагове наши,
 Избриши ги отъ вѣка до вѣка!
 Гледай! Ено облакъ по то врукъ небо!
 Вѣять, вѣтры, загърмѣ гърмѣ страшень,
 Шѣреше ся облакъ по 'се небо,
 Свѣткавицы працать! биятъ въ станъ Татарскій.
 Мина вихорь.—Войскá ся нареди
 Отъ 'св страны, земски околѣи,
 Конь Оломуць хруглицы ся вѣять.
 Тежки мечи на кълко имъ висать
 Ядовити на плѣки, имъ стрѣлки,
 Ясни шдемы на буйпы имъ главы,
 И подъ нихъ бързы кони скачатъ,
 Забучихж гласы отъ рогове горски.
 И отъ зурны и отъ Таламбаси.
 Удрихж ся скоро обѣ страны.
 Ся подигна отъ прахове магла
 И бы бой отъ послѣденъ полють.
 Дигна ся гърмѣ, дрънканіе отъ остры саби,
 Врескъ ся дигна отъ калены стрѣлы страшны,
 Кършатъ ся коня, трѣскають сулицы тежки
 И бы кланіе и биеніе бы
 И бы жалость, бы и радость.
 Кървь ся валять какъ отъ дѣждь потоцы,
 Лежехж ся мърши какъ во шумж дървя,
 Овому ꙗ глава на двѣ расцѣпена.
 Овому на отсѣчены обѣ ржцѣ,
 Овой падать отъ конь преку другій.

Онои стървенъ свои врази млатить
 Какъ въ стръмнинж лютый вихоръ дървя,
 Овому мечъ до рачка въ сѣрдце дупна,
 И Татаринъ оному отсѣкна ухо.
 Ухъ бы выкотъ, стенканіе сосъ жалбж!
 Си Христяни почнахъ да бѣгать
 Нихъ Татары съ лютость да ги гонать.
 Ево Ярославъ какъ орель летать!
 Якій панцырь на силны му грады,
 А подъ панцырь храбрость и юнаство,
 Подъ оклопъ му многу бързый разумъ,
 Изъ очи му лютина извирать.
 Распаленъ ѣ како левъ разлютенъ,
 Га му се допадать топла кървь да гледать
 Га настрѣленъ по ловець онъ бѣгать.
 Такъ налютенъ вѣргъ Татары бързать.
 И по него Чехи какъ градъ кога бнеть.
 Удри, люто на сына Кублая,
 И бы бой симъ лютый и прелютый.
 Удрихъ ся оба съ боздаганы
 Скършихъ ся боздогана оба.
 Ярославъ ми съ конь си окървавенъ
 Съ мечъ захвати Кублаева сына
 Рамена му на двѣ онъ пресѣче.
 Ханъ ми падна мъртовъ мегю мърши,
 А сосъ него и негови стрѣлки,
 Уплаши ся сички родъ Татарскій
 Като хвърли сулицы предъаги
 Кой какъ може секой бѣгать
 Тамъ откаде ясно сълнце идить.
 Гана ся изпраздни отъ Татары.

ЧЕСТМІРЬ И ВЛАСЛАВЪ.

Некланъ на воиницы казвать
Казвать съ кнежескж повелбж.
Выкать да ся дигнать на бой
Да ся дигнать на Власлава.
Дигнахж ми ся воиницы
По повелбж кнежскж на бой
Дигнахж ся на Власлава.
Кнезь Влаславъ хвалешесе
Сось юнаство надъ Неклана
Надъ славный—тъ Некланъ кнезь.
Пущаше онъ мечъ и огинъ
Въ Неклановж околѣж.
Гласеше онъ на юначки
Мечове отъ своеж войскж
Да безчестать кнезь—Неклана.

«Я води ми Чміре
Въ бой мои дружины!
Гърдо насъ повывквать
Оной напетъ Влаславъ.»

И Чміръ стана; ся зарадва
Радостно си щить църнъ симна,
Сось два жба съ щить си симна,
Млатъ и шлемъ кой не ся дупить.
Па подъ 'секое онъ дърво
Жьртвж си Чміръ тамъ принесе.
Па си буйно выкна
Честміръ на воиницы,
А воиницы скоро
Вървать сички редомъ.

Вѣрвѣжъ предъ сѣмце
Заранъ, вѣрвѣжъ ся
Весь день послѣ сѣмце
Конь высоко бѣрдо.
Ено! Дымъ ся валять,
Валятя по села!
Стѣнкане по села
Гласе жалостивы!
«Кой запали села?
Кой расплака ваши
Гласове, кой? Влаславъ?
Была му послѣднѣ
Работа му вражска!
Затрене, отплатж
Войска ми му носитъ.»
Честмиру войводы
Велять отговарятъ:
«Крувой. лошавъ Крувой
Стада ны потера
И по села овде
Палить съ мечъ и огинь.
Се що харно бѣше
Затре люта злоба,
Зеде ны войводж.»
Се разлюти Честмиръ
Люти ся на Крувой
Изъ широки грады
Злоба нему зоврѣ
По сичка му снага.
Рече онъ: «Войницы!
Сутра рано нека
Лютость мы распалимъ
Сега одморете
Уморенж снагж.»

Горы стоятъ вдосно,
 Горы стоятъ влѣво,
 А на върхове имъ
 Върхове високи
 Зорить ясно сьлнце.
 Отовде низъ горы,
 Отаде низъ горы,
 Хитаятъ войницы,
 Бой сосъ себе носать.
 «Айде конъ градъ тамо
 Конъ градъ кай стрьмнинъ,
 Тамо дека Крувой
 Върза Воимира
 И личнъ му керкж,
 Кож Крувой грабна,
 Грабна въ гжстж шумж
 Тамо подъ стрьмнинъ,
 Дек' Неклана псувалъ.
 Крувой той Неклану
 Даде вѣрж—клетвж,
 Даде вѣрнж ржж.
 А па той гласъ истый,
 Тая нста ржка
 Свѣту учинила
 Мжж преголѣмж.
 Айде горе конъ градъ
 Айде конъ високъ градъ
 Войницы вѣрвѣте!»
 Ся разлюти войска
 И на градъ нападна,
 По юначки думы
 Чѣстмира юнака,
 Како сосъ градъ облакъ.
 Редъ ми предный съ щитове ся покры

А редь задный опра ся на коня
И на дърва оплетены съ дърва.
И надь шумовж вършинж
Въ градъ удирахж имъ мечи.
Па зарыка Крувой
Въ градъ какъ быкъ зарыка,
Храбрить своеж войска,
А мечь неговъ падать,
Вързъ Пражани, како
Кѡга дърво падать
Отъ стръмнинж и ся
Валять по тѣ горы,
А по себѣ влечить
Многу силны джба:
Пакъ у градъ ся собирать
Некланова волска.
Вѣлитъ Чмиръ да удрагъ
На той градъ отвади.
А отспреди, велить,
Да прескочать градбж.
Дърва що високо
Бѣхж пораснали
Начесто подь скалж,
Наведѡхж дърва
На твърдинж якж.
Да бы по тѣ дърва
Валкале ся греды
Надъ войнички главы.
А подь нихъ отспреди
Ся поставихж силны:
Мажъ до мажа, еденъ
До другого, ся опирать
Сось широки плечи.
Дърва турихж презъ рано.

Па нихъ отоздола.
 Вързахъ съ вжжета,
 И на мѣсто себе . . .
 Кладохъ тѣ дърва . . .
 Скокнахъ на дърва мажи
 И намѣстяхъ си копие
 По нихни рамена,
 Вързахъ съ вжжета . . .
 Скокна третій редъ на вторый,
 А четвъртый редъ на третій,
 Градскій връхъ редъ петый стигна:
 Овде саби сяять,
 Овде стрѣли бучать,
 Валяйки ся греды . . .
 А Пражани презъ зидъ търчатъ
 Зехъ съ силж градъ ми твърдый.
 «Излезъ, Воиміре, излезъ,
 Излезъ съ свож мирж керж,
 Излезъ отъ вериги,
 Тамо на стръчнинж
 Ево, ты ке видишь
 Кървника Крувоя,
 Подъ сѣкирж лютж!»
 Воиміръ излезе
 Въ благодѣно утро,
 Съ свож онъ излезе
 Керж хубавица,
 Кървника си видѣ
 Врага си Крувоя.
 Свѣту Честмиръ върна плячкж
 Съ плячкж ойде мома лѣна.
 Жертвж да принѣсить
 Воиміръ повожж
 На то исто мѣсто,

Въ тж сьлнцева добж.
Нему рече Честмиръ
«Воири стани
Че вамъ още треба
Врази да побиемъ.
Послѣ ке запалимъ
Мые Богу жертвж.
Айде вързъ Власлава
То ке Божия воля!
Дори до кога сьлнце
Пладниж си стигниъ.
Треба мы да дойдимъ
На то мѣсто дека
Войска ны юначка
Ке съ побѣдъ выкниъ.
Пойди! Ево тебѣ,
Врагово оружие!»
Па ся Воириъ зарадва
Многу, выкна отъ стрьмниж
Въ горж далеч' ся отзыва,
Силно выкаты, гърло киниъ.
Стре'сохж ся горски дърва:
«Немойте ся люти Бози
На вашъ ратай,
Що онъ вамъ не палитъ жертвж
Въ днешно сьлнце!»
«Мы щемъ послѣ жертвж
Богу да запалимъ,
Рече нему Честмиръ,
А сега намъ треба
Да достигнимъ врази.
Вяхни бърза коня
Па прелетай горж,
Скокни ты какъ еленъ.

Тамо во джбравъ
 Ты ке стрѣтишь скалъ,—
 Богу та те мила.
 Па тамъ на върхъ нейзничъ
 Богу давай жертвъ,
 За твое спасение,
 За побѣдж нашъ.
 Що преди те была,
 За побѣдж нашъ
 Що ке быдять послѣ.
 Ты ке стигнишь на то мѣсто,
 Предъ да си огрѣить сьлнце;
 И предъ да направить
 Сьлнце двѣ-три крачки
 Надъ вършинъ горскъ
 Войска тамъ ке стигнить
 Декъ ся твоя жертва виетъ
 Въ облацы тамъ дымны;
 Тамъ вьрвейки войска
 Ке преклонить главъ».

Воиміръ си вяхна,
 Вяхна бѣра коня,
 Па прелета горъ,
 Скокна онъ какъ елень
 Тамо во джбравъ
 У тж темнъ горъ
 Тамо на върхъ нейзничъ
 Жертвъ онъ прирече,
 За свое спасение,
 За побѣдж нихъ,
 Що преди те была,
 За побѣдж нихъ
 Що ке быдять послѣ.
 Онъ тамо си закла

Юничкѣ си буйнѣ,
Цървено ѿ влакно
Лѣскаше по венѣ.
Тѣ яловицѣ онѣ
У говедарѣ куни.
Тамо во долинкѣ
Во высокѣ травѣ,
Даде онѣ за нѣя
Конѣ-тѣ си заувдѣнѣ.
Кога света ся запали жертва
Войска наблизваше во долинкѣ,
Изъ долинкѣ, горе во джбравѣ,
Шумно вѣрвѣхѣ си тамѣ войници
Се по ѣденѣ оружѣ носейки.
И вѣрвейки покрай жертвѣ
Секой славеше си Бози.
Кога довървѣхѣ
Найсетни войници.
Воимирѣ си вяхна.
Своя бѣрза коня,
Тучны кѣлка, плеки
Натовари на шесть
Конници за войскѣ.
Вѣрвѣше си войска
Сѣ сълнцеви се ирачки,
Дор до кога сълнце
Пладницѣ достягна
Тамо на рамнинѣ
Чекаше ги Влаславѣ;
Отъ горѣ до горѣ
Стѣдеше му сила,
Петъ пѣта повеке
Отъ Пражскѣ-тѣ силѣ.
Исто какѣ отъ облакѣ

Влаславова сила
 Издаваше гърмежъ,
 Лаехъ пси силно.
 «Мачно намъ ке быднѣ
 Да се боримъ съ врази;
 Боздоганъ разбиватъ
 Малечкж тоягж.»
 Воиміръ такъ каза;
 Чміръ му отговори:
 «Паметно је това
 Скрышемъ до ся казватъ,
 А и паметно је
 На се да ся готвимъ.
 Заръ ся кърши горж!
 Кърши ли ся съ чело?
 А лисица мамитъ
 Быка якоглава.
 Овде насъ ке виднѣ
 Влаславъ тамъ отъ горж.
 Бърго, долу, бърго
 Околъ това бърдо,
 Кон сетъ предни нека
 Быднѣ они задны,
 И такъ отъ долиня
 Да обколимъ горж.»
 Воиміръ такъ стори,
 Такъ и Чміръ направи.
 Търгна войска окоа' горж
 Търгна войска деветъ пати.
 Па предъ врагове такъ войска
 Ся показа многобройна,
 Врагове страхъ голѣмъ хвана,
 Па застана въ низки храсты
 Изъ кои бы сяло оружіе

Нихно предъ очи на врази,
 И зальсна цѣла гора.
 Веднажъ Честмиръ еъ, войска ся показа
 Бѣ му войска отъ четири реда,
 Съ нег' излезе Трасъ изъ гжстж шумж,
 Уплаши Трасъ врагове отзади,
 Па ся смѣшахж редове вражски
 И ся распърснахж тука-тамо.
 Вонмиръ на съ свож ржж силж
 Онъ имъ изходъ за въ поле загради
 И застапа отспротивъ Влаславу.
 Бучить шума отъ выкъ изъ долиня,
 Како де ся бнятъ гора съ горж
 И си 'сички дърва въ себе кършатъ.
 И изсконна Влаславъ противъ Чміра
 И противъ Власлава Чміръ излезе,
 Люто сѣчатъ, раны вързъ раны праватъ,
 Честмиръ удри, надби онъ Власлава.
 Влаславъ страшно по земж ся валкатъ
 Ничкомъ и на плеки
 Па го Морена успа съ сонъ вѣченъ,
 Вриеше кървъ изъ силва' Власлава
 По зеленж травж въ църнж земж течить.
 Па излезе душа изъ уста му вруки
 Леташе му душа тамъ по дърва,
 Тамо вамо, отъ дърво на дърво,
 Дор' не снагж изгорѣхж мъртвж.
 Ся уплаши Влаславова войска
 Горе, долу бѣгатъ но 'си страны:
 Крыейки ся отъ Чмірово око,
 Отъ Честміра, кой Власлава уби.
 Послѣ бой-тъ раздаде ся радость
 Стигна радость до ухо Неллана,
 Око му сосъ радость гледать плячки.

ЛЮДИША И ЛЮБОРЪ.

Стары, млады чуйте приказъ
За борение и за сборъ.

Нѣкога бѣ кнезь Залабскій,
Бѣ кнезь славенъ, богатъ, добръ,
Имаше онъ еднаж керкж,
Сѣбѣ и с'имъ многу милж.
Керка чудно лична бѣше,
Съ снагж тонкж и высокж.
Бѣ ѿ лице со'семъ бѣло,
Въ образъ цвѣтеше руменецъ,
Очи како небо ясни,
И по нейж бѣлж шиж
Космы златоясны с'вѣять
Завнены въ пьрстенчина.

Ратаю кнезь еднажъ рече,
Да се сбератъ 'си болѣры
Въ градъ тамъ на великж гозбж
Кога бѣше день отреденъ
Сбрахж ся тамъ си болѣри
Отъ далечни земли, страны
Въ градъ у кнеза тамъ на гозбж.

Засвирихж свирки, котли
Сбрахж ся у кнезь болѣри,
Ся поклонихж тамъ нему
И кнегинѣ па и керцѣ.
Край предължж соорж сѣдатъ
Секой како редъ му бѣше,
Носехж яденіе чудно,
Носехж пиеніе медно:

И бы гозба преголѣма,
 И бы гозба многу славна,
 Ся разигра въ сила въ снагъ,
 Ся разигра бодрость въ мысли.

Па кнезь въ такъ добж

Рече си болѣремъ:

«Вамъ некъ быдить явно, мажи,
 За какво вы сте ся собрали.
 Ой ве вые славны мажи
 Искамъ я васъ да обидамъ,
 Кой отъ васъ ми је найхаренъ;
 Паметно је въ мирно време
 Да ся чекать време бойно.
 Сегдѣ намъ съѣды Нѣмцы.»
 Рече кнезь ся тѣргна тихо,
 А болѣри отъ тѣрпезъ
 Скокнахъ тамъ си на позѣ.
 Ся поклонихъ тѣ кнезу,
 Ся поклонихъ кнегинѣ,
 Па и керцѣ хубавицѣ.—
 Котли, свирки па ся чухъ
 Ся за бореніе ся строятъ.
 Тукъ предъ градъ въ широко поле,
 Горе на высокъ тремъ хубавъ
 Съдеше съ старѣйшины кнезь,
 И съ господарки кнегиня,
 А Людиша сосъ дѣвойки.—
 Каза кнезь симъ болѣремъ:
 «Кой пѣрвъ сакать на бореніе,
 На бореніе да излезить,
 Него я самъ ке отредамъ.»
 И кнезь каза на Стрѣбора:
 Людислава Стрѣборъ выкна.
 Оба вяхнахъ на коньи,

Зехъ по сулицѣ оба,
 Зехъ по сулицѣ острѣ,
 Люто противъ себе гнахъ,
 Дълго заедно ся бихъ
 Дор' си скършихъ сулицы.
 И накараны такъ бѣхъ
 Отъ бѣлехъ да излезать. —
 Загърмѣхъ свирки, котли.
 Каза князь на 'си болѣри:
 «Кой отъ васъ сакать вторій
 Да излезить на борение,
 Неа' княгиня го отреди.»
 А княгиня си показа,
 Си показа на Сърпоша.
 Выкна Сърпошъ Спитибора.
 Оба вяхнахъ си ковыи,
 Зехъ оба по сулицѣ
 Зехъ по сулицѣ острѣ.
 Удри Сърпошъ Спитибора,
 Сметна го отъ седло твърдо,
 Самъ ся отъ конь бърго хвърли.
 Оба добыхъ тукъ саби
 Удрихъ по църны щиты,
 Изъ нихъ испърснахъ искры.
 Спитиборъ Сърпоша рани,
 Сърпошъ въ студнѣ земѣ падна,
 Па уморени и двама
 Изъ бѣлехъ сѣ излегли.
 Загърмѣхъ свирки, котли.
 Каза князь на си болѣри:
 «Кой отъ васъ сакать третій
 На борение да излезить,
 Некъ, Людиша го отреди.»
 Любору Людиша каза;

Люборъ Болемира выкна.
 Оба вяхнахъ на коньи,
 Зехъ оба по сулицъ,
 Бърго поидохъ въ оградъ,
 Противъ себе примѣрихъ
 И ся удрихъ сосъ копие,
 Болемиръ отъ конь ся свѣли
 Щить отлѣтна му далеко,
 Па изведохъ го слуги.
 Загърмѣхъ свирки, котли,
 Люборъ на Рубоша выкна,
 Скоро на конь Рубошъ скокна
 Люто, с' пуци на Любора,
 Люборъ копие на мечъ чекать,
 Сильно по шлемъ го удари
 Го удари и го рани;
 Рубошъ назадъ отъ конь падна,
 Па изнесохъ го слуги.
 Загърмѣхъ свирки, котли.
 Люборъ на болѣри выкать:
 «Кой съ мен' сакать до ся биеть,
 Той кай мене нека дойдить.»
 Ничкомъ глѣдаять болѣри.
 Мегю себе сборъ си чинать;
 Люборъ чекаше въ оградъ.
 Дългъ Здеславъ зе сулицъ—
 Быкова на ржчка глава;
 Скокна на конь лютый, буйный.
 Сосъ гърдивы слова каза:
 «Предѣдо ми дивъ быкъ кутна,
 Татко мой растера
 Нѣмечки дружины.
 А па Люборъ нек' обидить
 Мохъ юнацинъ.

Па ея сгнахъ противъ себе,
 Удрихъ ся съ главы въ себе,
 Паднахъ отъ кони оба.
 Грабнахъ тукъ саби оба,
 Пѣши оба тамъ ся сбихъ,
 Яко махахъ сосъ саби
 Лѣтахъ изъ нихъ искры.
 Люборъ измахна ся сильно,
 Сильно съ сабъ по шлемъ удри,
 Шлемъ му на двѣ онъ разсѣче.
 Послѣ съ сабъ удри сабъ,
 Та отлѣтна задъ оградъ;
 Здеславъ на земъ ся свали.
 Загърмѣхъ свирки, котли.
 Обколихъ Любора болѣри,
 По отведохъ предъ кнеза него,
 Предъ кнегинѣ, предъ Людишъ.
 Стави му вѣнецъ Людиша
 Вѣнецъ отъ дабово листе.
 Па гърмѣхъ свирки, котли.

ЗАБОЙ, СЛОВОЙ И ЛЮДЕКЪ.

Въ църнъ шумъ вышитъ ся стрѣмнина,
 Силенъ на нея застаналъ Забой,
 По 'си страны ся обзира,
 Ся обзира п' околіи;
 Смати му ся земъ погледвайки,
 И застенка исто како гълъбъ.
 Доста седъ, доста сърдце мѣти,

Скокна си отъ гора како елень,
 Низъ долины, шумж дълго-пустж,
 Бърго хитатъ отъ мажа до мажа,
 Отъ юнака до юнака сегдѣ.
 Кратки слова скрышемъ симъ онъ рече,
 Ся поклони Богомъ, а отъвде
 Силенъ Забой кай другега хитать.

Мина ся день първый,
 Мина ся день вторый,
 Кога по день третій
 Мѣсечина бѣше,
 Сбрахж ми ся мжжи
 Вамо въ църнж, шумж
 При нихъ дойде Забой,
 Отведе ги въ долный
 Долъ на-глубока шума;
 Ойде Забой долу
 Зедѣ гласовитж,
 Гласовитж гуслж:
 «Мжжи съ братски сърдце
 И сосъ огненъ погледъ!
 Вамъ я отоздолу
 Вамъ я пѣямъ пѣснж.
 Иде ми отъ сърдце
 Отъ найдолно сърдце,
 Потопена въ тжжж.»
 «Татко на свѣтъ оной
 При дѣдове ойде,
 Сынове онъ свои,
 Мила си стопанжж
 Въ бащинж остави.
 Никому не каза:
 «Братко ты тѣши ги,
 Быди имъ какъ татко.»»

забой, славой и людкѣ.

Тугинець си дойде
 Въ бащинѣ уснѣно,
 Съ туги слова вѣлитъ
 Велитъ, заповѣдватъ:
 Какъ ся чинитъ тамо,
 Тамо, въ тугѣ земѣ
 Отъ заранъ до вечеръ,
 Такъ да праватъ треба
 Дѣца ны и жены;
 И по еднѣ само
 Да имаме женѣ,
 Всегдѣ мы отъ Веснѣ
 Право до Моранѣ.
 Истера отъ шумѣ
 Ястребы ны птицы,
 И каквы сетъ свѣтцы,
 Свѣтцы въ тугѣ земѣ,
 Да ся кланяме нимъ
 Жертвѣ нимъ да палимъ.
 А предъ наши свѣтцы
 Да не смѣитъ никой
 Никой да ся молитъ.
 Ни кога ке мъркнитъ
 Да имъ даватъ ястиѣ.
 Како що имъ давалъ
 Дѣдо нашъ кѣрмило;
 Тамо дек' отиваль
 Богове да славитъ;
 Секохъ 'си дѣрвя,
 Богове ны нема.»—
 «Ой ты Забой пѣишь
 Ты отъ сѣрдце въ сѣрдце
 Пѣсиѣ многу тжнѣ,
 Пѣишь како Люмиръ,

Кой съ пваню, съ слова
Бѣше си подигналь
Вышеград, 'си страны;
Така си ти мене
И 'си овдѣбратя.
Та добрыйтъ пѣвецъ
Богове го шлвать.
Пѣй заштоу това
Богомъ тебѣ дано.»
Гледать, Забѣ гледать
Въ Забоеви чи
Очи запалены
И натамъ пѣеки
Сърдце му задра.
«До два сына млатъ на кой
Въ мъжскій гласъ премина,
Ходехъ во шума
Сось млатъ и съ мечъ тамо
И еось коню они
Учехъ си ржцы.
Тамо крьехъ ги
Вракахъ ся съ радость.
Кога имъ дорасли
Имъ дорасли ржцѣ
И умъ противъ врази
И дорасли друзи
Братя имъ по малы,
Удрихъ си 'сички
Удрихъ на врази
Какъ отъ небо мъля,
Вратихъ ся братя
Дома съ прежнж благость.»—
Свокнахъ си тамо
Долу кай Забоа

забой, славойи люденъ.

Гърлѣхъ 'си нго
 Сось пресилнь ржцы
 И отъ гржды въ гржды
 Клавахъ 'си жцы,
 Паметно на дмы
 Давахъ си дмы.
 Мина новь предъ утро,
 Разотидохъ я
 Дѣлно отъ оль секой
 'Сегдѣ покрѣ дървя,
 Вървѣхъ нзъ шумъ.
 Мина ся днь пьрвый,
 Мина ся енъ вторый,
 Послѣ днь ми третій,
 Кога нокъ ся стемни
 Вѣрвѣлъ Забой въ шумъ
 По негс дружины.
 'Секой вѣренъ войводу,
 За край секой има
 При юачко сьрдцѣ
 И оужие остро.
 «Айде Славой брате
 Тамо кай върхъ модрый!
 Тамс дека ранно
 Сьлнце си изгрѣватъ
 Има темна шума.
 Тамъ ке си подадимъ
 Мегю себе ржцы.
 Сега върви тамо
 Сь скокове лисички,
 И я така тамо
 Ке по тебе дойдамъ.»
 «Забой, брате Забой!
 Та защѣ оужие

Наше дѣльва отъ върхъ
Да испущать лютость?
Нека' отовде удрим'
Противъ врагъ-тъ краль-тъ.»
«Славой, брате Славой!
Кога сакашь, брате,
Змиѣ да си затришь
Стапни и на главж
Тамъ те пейна глава.»
Дѣлихъ ся мжи на двѣ,
Дѣлихъ ся вдесно, влѣво;
Тамо по слова Забоя,
'Онам' по слова Славоя,
Низъ глѣбоки шуми
Вѣрвить кай върхъ модрый.
Кога бѣше пето сълнце
Дадохъ си мегю себе.
Силны, вѣрны рѣцы.
Ша опулихъ ся
Съ очи какъ лисица
На кралевж войскж.
«Насъ да удритъ Людекъ.
Людекъ дѣрпить войскж
'Сичж за единъ пѣтъ.
Ты си робъ Людече,
Робъ надъ роби кральски!
Речи на твой кѣрвникъ:
Що намъ како дымъ те
Негова повелба.»
Ся разлюти Людекъ,
Съ силенъ гласъ повиена,
Выкна свож войскж.
Съ сяенье бѣ пълно
Небо, сълнце съ пълно

забой, славой и людекъ.

Сяеши ся бльскать,
 Изъ кралеви войски.
 Секой изъ нихъ готвить,
 Готвить нога въ чекоръ.
 И за сабкѣ ржкѣ
 По слова Людека.
 «Славой, брате Славой
 Тамо ты похитай,
 Скокай какъ лисица,
 А я тамъ ке пойдамъ,
 Да ги срѣтамъ въ чело.»
 Търгна напредъ Забой
 Како градъ да биеть;
 А отстрана Славой
 Търгна какъ съ градъ облакъ;
 «Брате, гледай! овы'
 Скършихъ намъ Бози,
 Сѣкохъ намъ дървя,
 Плашихъ изъ шумъ
 Ястребы ны птицы.
 Бози намъ помагаты!»
 Съ лютина излезе
 Людекъ изъ небройны
 Врази противъ Забой.
 Па излезе Забой
 Съ очи како пламень,
 Забой противъ Людекъ.
 Мърить злобно Забой,
 Како да ся борять
 До два джба въ горж.
 Па ся пуци Забой
 Забой вързъ Людека,
 Надъ сичкѣ му войскѣ.
 Па си удри Людекъ.

Удри съ мечь си силенъ
И въ щить до три кожи
Людекъ си продупна.
Па съ млатъ удри Забой,
Людекъ си отскочи,
Млатъ си падна въ дърво,
Дърво ся повалка
Въ Людекова войскъ;
И, тридесетъ души
Остави на мѣсто.
Людекъ ся разлюти.
«Ой ты дивый звѣру,
Лютица ты змію!
Съ мечь ты ся обиди,
Ся обиди съ мене.
И съ мечь махна Забой,
Комадъ Забой отби,
Комадъ отъ щить вражскій.
Па съ мечь Людекъ махна
А мечь му ся спъзна
По Забоевъ щить коженъ.
По распалихъ ся оба
Сичкъ си изранихъ снагъ
Се що около нихъ бѣше
Се сосъ кървь ся пѣкры
Съ кървь оросены момцы
Всегдѣ около нихъ
Сѣчехъ ся люто. —
Пладнинъ си преjde
Сълнце а по пладнѣ,
Бѣше време ужинъ,
Биехъ ся още
Обѣ-те тамъ страны,
И ничія страна

забой, славой и людекъ.

Не даваше плеки,
 Овде биеть Забой
 Онде биеть Славой.
 «Ой ты Людекъ врагу,
 Врагъ да ми те земить!
 Защо кървь ны піешъ?»
 Забой хвати млатъ си,
 Людекъ му отскокна.
 Млатъ извыши Забой,
 Горе на високо
 Хвърли го въръзъ врази,
 Летать млатъ по врази,
 И щить ся разлета,
 Съ щить раслетахъ ся
 Людековы гржды.
 Ся уплаши душа
 Забоевъ млатъ тежокъ.
 Млатъ истиска душж
 И отнесе нея
 Петъ погона мѣсто
 Тамъ далеко въ войскж.
 Страхъ истисна выкотъ
 Отъ гърла на-врази,
 И зазвони радость
 Во уста на войска,
 Войска Забоева,
 И зацкрихъ ся
 Очи имъ отъ радость.
 «Богове намъ, братя,
 Дахъ надвиганіе!
 Нека ся отдѣли
 Еденъ редъ надесно,
 Другій редъ на лѣво.
 Отъ долины овде

Доведете коньи
Некъ зацвилать въ шумж.»
«Забой, брате Забой,
Ты юначкй леву!
Не престанвай брате,
Да боравишь врази!»
Щить отвърза Забой,
И съ млатъ въ една ржж.
И съ мечъ въ друга ржж.
Така пжть пресъче
Себъ преко врази.
Врази извикнахж
Пущикж ся на бѣгъ.
Тераше Трасъ врази
Трасъ изъ бойно поле,
Страхъ изъ нихни гърла
Имъ истисна выкотъ.
Кони цвилать въ горж.
«Горе вы' на кони,
Па отъ край въ край врази
Вые изгонѣте.
Бързы кони носте
По петицы нихви
Но'сте наша лютость.»
Скокнахж дружины
Вързъ бързы си кони.
Па чекоръ по чекоръ
Терахж си врази
Раввехж ги често
'Си сосъ лютж лютость.
Прейдохж рамнины,
Планины и горы
И отдесно и отлѣво
'Се назадъ побѣгна.

Бучить димна гора,
 Бранъ по бранъ ся валять.
 Па скокъ по скокъ войска
 Цѣла си навали,
 Тераше ся преко
 Тая матнж рѣкж.
 Па мнозина врази
 Вода ги удави,
 И пренесе свои
 Сички на брегъ другій
 Всегде поколин,
 Дълго и широко
 По четири страны,
 Лютый ястребъ ширить,
 Свой дълзи крыля,
 И бърго си летать
 Пилцы онъ терайки.
 Войска Забоева
 Исто такъ с' растури
 Дълго и широко,
 Сегде по си страны
 Люто терать врази,
 Сегде бнехж ги,
 Газехж ги коньи.
 Гонехж ги люто
 Въ мѣсечинж нощемъ.
 Гонехж ги люто
 И подъ сълнце денъемъ,
 И пакъ въ ноцъ ми темнж
 И пакъ утромъ рано,
 Бучить димна рѣка
 Бранъ по бранъ ся валять
 Па скокъ по скокъ сична
 Войска си навали

Тераше ся преку
Тая мжтнж рѣкж.
Па мвозина врази
Вода ги удави,
А свои пренесе
Сички на брегъ другій.
«Тамо въ сины горы,
Тамъ отплата наша
Нека ся добори; »,
«Айде брате Забой
Веч намъ недалеч' је,
Недалеч' је гора.
Още гърсть отъ врази
Жалостно ся молятъ.»»
«Айде да ся върним'
Назадъ п' окраины,
Ты тука, я тамо
Кралево 'се да затрим'!»
Вѣтеръ бучить презъ земи,
Войска бучить презъ земи,
Презъ земи на десно
Презъ земи на лѣво
Всегда ширать силж войски
Въ радостны дружины.
«Ево брате, ево,
Ево тамъ върхъ синій!
Богове намъ тамо
Дахж надвиваніе.
Тамо многу души
Тамо вамо летать
Летжтъ по дървета.
Птицы нихъ ся боятъ,
Звѣрове ся плашатъ;
Само птицы утки,

Утки не ся плашатъ.
 Тамо на върхъ треба
 Да заровимъ мърши.
 Тамъ на Богове мы
 Да дадемъ кърмиле,
 Тамо да приложимъ
 Нимъ мы многу жертвы,
 Да запѣимъ пѣсни
 Милы, и оружје
 Вражско тамо предъ нихъ
 Мые да поставимъ!»

СВИГОНЬ.

Леталъ гълѣбъ леталъ
 Отъ дърво на дърво,
 Ядове си гукать
 По 'сичкѣ тѣ шумѣ:
 «Ахъ зелена шумо»
 Шумо ты широка.
 Низъ тебе я летахъ
 Съ гълѣбицѣ драгѣ,
 Съ милѣ премилчкѣ.
 Ахъ, а злюбенъ Збигонъ
 Гълѣбицѣ хвана,
 Въ кулѣ я отнесе
 Тамо въ кулѣ твърдѣ!»
 Обикалять Збичонъ
 Околъ якъ кулѣ,
 Жалобно издыхать

По то драго либе.
Отъ кулж на скалж,
На скалж си седить,
Жалостно си седить,
Съ нѣмж шума мълчить.
И долета гължбъ,
Жалостно си гукать.
Дигна момче главж
И па нему каза:
«Гължбче ты тжжно!
И ты имашь тжж.
Ястребъ ли и тебъ
Хвана ти другаркж?
Збигоне ты тамо,
Въ тая твърдж кулж
Ты ми хвана мож
Драгж премиличкж,
Въ кулж я отнесе,
Въ кулж якж, твърдж?
Гължбче бы ся било
Ты сосъ ястребъ птицж,
Ако бѣше ималъ
Ты юначко сърдце;
Ты кеше да отмишь
Драгж си отъ ястребъ,
Ако бѣше ималъ
Остры, яки ногты;
Кеше да убиешь
Ты той злобенъ ястребъ
Ако бѣше ималъ!
Месоадець клюнець.»
Ай ты момче тжжно.
Удри на Збигѡна!
Имашь противъ врагъ си

Преюначко сърдце,
 Имашь противъ него
 Силнж, острж сабж,
 И за главж имашь
 Млатъ желъзенъ, тежогы!
 Търчить момакъ низъ долъ
 Низъ темни—не шумы,
 Зеде съ себе сабж
 И свой млатъ на рамо,
 Бързатъ онъ низъ шумж
 Темнж конъ градъ твърдый.
 Бѣше у градъ твърдый
 Нощемъ—'сегде темно—
 Клукачь съ силнж рѣжж.
 «Кой той?»—изъ градъ выкатъ.—
 «Я сумъ, ловець скитникъ.»—
 Отвори ся врата.
 Клукачь съ силнж рѣжж;
 Отвори ся втора.
 «Камъ Владыка Збигонь?»—
 «Задъ голѣмж стаж.»
 Тамо Збигонь спавать,
 Тамъ дѣвойка плачить.
 «Отвори ми ловче!»
 Не отвори Збигонь.
 И съ свой млатъ си скърши
 Враты силны момакъ,
 И съ свои млатъ расцѣни
 Збигону онъ главж,
 'Сегде низъ градъ бѣгатъ,
 И се въ градъ онъ побя.
 И край хубавицж
 Край дѣвойкж лежить,
 Дори да осъмни.

Дойде рано сьлнце
 Свѣтитъ низъ тѣ дърва,
 Грѣить и вързъ градъ-тъ.
 Дойде нова радостъ
 Въ момчино-то сърдце,
 Хубавицѣ мѡмѣ
 Милзатъ во прегършки,
 «Чия тая птица,
 Птица гълъбица?»—
 «Збигонь нея хвана
 Какъ мен' върза овде,
 Такъ и нея въ твърдъ градъ.»—
 «Хайде, птицо, въ шумж,
 Въ шумж изъ градъ твърдый!»
 Леташе си въ шумж,
 Леташе си вамо,
 Леташе си тамо,
 Отъ дърво на дърво
 Съ гълъбче си мило;
 Съ гълъбче си спѣше
 На еднж си вѣйкж.
 Ся зарадва мѡма
 Съ нейно мило момче,
 Ходить вамо тамо,
 Дек' и бѣше драго;
 Съ милый-тъ си спавать
 На еднж постелкж.

СОБОРЪ.

.....
Секой татко је глава въ свож челждь,
Мжи оржть, жены рубы правжть,
Акь ли умрить глава челядинска
Тогай дѣца наедно стокж владжть,
Избирайки изъ родъ-ть Владыцы,
Ком за печалбж въ соборъ ходжть,
Ходжть съ Кметы, съ Лесы и съ Владыцы.
Встажж Кметы, Лесы и Владыцы
И по законъ правдж похвалижж.

ЛЮБУШИНЪ СѢДЪ.

Ой, Вълтаво рѣко
Зѣщо мжишь водж,
Защо, рѣко, мжишь,
Вѣдж сребропѣннж?
Дали ми те лютый
Разборави вихоръ,
Кат' порони облакъ
Отъ широко небо,
Кат' навади главы
На-зелены горы.
Кат' исплакна гнилж,
Гнилж златопесчнж?

Како можахъ язъ-ка
Водж да не мжтамъ,
Кѡга скараны сетъ
Два рогѣни брата,
Два рогени брата
За татковскж стокж.
Скарали ся брата
Люто мегю себе:
Оной лютый Хрудошъ
У Отавж кривж,
У Отавж кривж
Кривж златоносж.
Оной юнакъ Стаглавъ
У Радбузж студж,
И двамина брата
Оба Кленовичи,
И отъ стара' рода
Попелова Тетвы,
Кой си бѣше дошелъ
Сосъ дружины Чешски.
Въ овы плодны земи,
Земи презъ три рѣки.
Птица си долета
Лѣстовица мирна
Отъ Отавж кривж:
Лѣстовица седна
На ширѡкъ прозорець,
Во Любушинъ татковъ,
Татковъ престолъ златень,
Въ Вышеградъ градъ светый;
Ядове си казвать
Тжжно си наредвать.
Кѡга зачу нея
Сестра ѿ рогена,

Сестра ѿ роена
 Въ дворы на-Любуша
 Тогой выкна кнежна
 Во Вышеградъ вжтре,
 За да си поставать
 На препирня правдж
 И да ся докарать
 И двамина брата
 Нихъ тамо да сждать
 Како законъ давать.

Па повелвать кнежна
 Пратници да пратать,
 По Святославъ отъ Любичъ бѣлж
 Тамо дека горы сетъ зелены
 По Лютеборъ 'з бърдо Доброславско
 Дека Лаба Орлицъ си пиеть,
 По Ратиборъ отъ горы Кърконошски,
 Тамо дека Трутъ погуби змѣй лютый,
 По Радовавъ отъ Камена моста,
 По Ярожиръ отъ бродове чисторѣчны,
 По Стрезиборъ отъ Сазавж хладнж
 По Самородъ отъ Мжж среброносна
 По 'си Кметы, Лесы и Владыцы
 И по Хрудошъ и по Стаглавъ брата
 Размирены за татковскж стокж.
 Кога ся сбрахж Лесы и Владыцы
 Во Вышеградъ, (во престолъ Любушинъ)
 'Секой влезе какъ му бѣше редъ-гъ,
 Влезе кнежна съ бѣло премѣнета
 Промѣнта съ дрехи бѣлы, чисти,
 Стапна на столъ татковъ въ славенъ соборъ.
 Дигнахж ся до двѣ
 Паметны дѣвойки,
 Кои знахж сждны

Думы Витезовы. (?)
 У аднѣ сетѣ щипцы
 Кои правдѣ давѣтъ,
 А у вторѣ мечѣ ие,
 Кой си гонитѣ кривдѣ,
 Спротиво имѣ пламень
 Кой показватѣ правдѣ,
 И ие предѣ нихѣ долу
 Светочудна вода.
 Проговори кнежна
 Отъ столѣ златенѣ татковѣ:
 «Ой ве вые Кметы
 Лесы и Владыцы!
 Ево отсѣдѣте
 На два брата правдѣ,
 Кои сварахѣ ся
 Люто мегю себе
 За татковскѣ стокѣ.
 Какѣ що даватѣ законѣ
 На-тѣ вѣчны Бози,
 Наледно нектѣ оба
 Земи си повелѣтъ,
 Иль да си раздѣлѣтъ
 Земи съ рамнѣ мѣрѣ.
 Ой ви вые Кметы,
 Лесы и Владыцы,
 Я ми отсѣдѣте
 Вые мой думы,
 Ако быдѣтъ думы
 Мой по вашѣ разумѣ.
 Ако ли ми думы
 Не сетѣ по вашѣ разумѣ,
 Учинете вые
 За нѣхѣ новѣ сѣдѣ,

Коя да помирить
 Размирены брата.
 Кланиях ся Лесы и Владыцы
 И начнахъ тихо да говорить
 И да хвалить нейзины думы.
 Доброславскобърдець
 Лютоборъ ся дигна
 И онъ почна такво
 Слово да говорить:
 «Наша кнежно славна
 На столь татковъ влатенъ!
 Твои, кнежно, мѣдры
 Думы сме разбрали,
 Гласове сברי ты
 По народъ ти 'сички.»
 Гласове си сбрахъ
 Сѣдѣицы дѣвойки
 Кладохъ ги послѣ
 Въ 'садове свещенны;
 Дадохъ на-Лесы
 Нихъ да ги обадѣть.

Вста Радованъ отъ Камена моста
 Брой на гласѣ да прегледать начна,
 Да преброить, въ народъ да обадить
 Колку гласа изъ нихъ сетъ отвыше
 Щото народъ въ соборъ да расберить.
 «Кленовичи, брата два рогѣни
 Стара рода Тетвы Попелѣва
 Кой бѣше дошелъ
 Сось дружины Чешски,
 Въ овы плодны земли,
 Земи презъ три рѣки,
 Си смъртѣ и татковскѣ стоки
 Наздно си оба владѣйте.»

Стана Хрудошъ отъ Отавж кривж,
 Жълчка му ся разли по утробж,
 Тресеше ся отъ лютина снага,
 Махна съ ржжъ рыкна какъ быкъ лютой;
 «Горко на тѣ пилцы
 Що ги змія квачить,
 Горко на тѣ мжжи
 Що ги жена владать!
 Мжжъ дя си повелятъ
 Мжжа те прилично,
 На-първенець стока
 Да ся дадить правда.»
 Па Любуша стана
 Отъ столъ татковъ златенъ.
 Рече: «Кметы, Лесы и Владицы
 Чухте овде поганение мое;
 Сждте самы право спроти законъ.
 Веке нейкую свады да ви сждамъ,
 Барайте мжжъ равенъ по мегю си,
 Кой бы васъ повелялъ сосъ желъзо,
 Слаба те да владать дѣвочка ржжа.»
 Ратиборъ отъ горы Кърконошки
 Начна такво слово да говорить:
 «Срамъ те за насъ въ Нѣмцы,
 Мы да търсимъ правдж,
 Има у насъ правда
 Спроти законъ светый,
 Коуж сетъ донесли,
 Дѣдови ны въ овы
 (Плодны земи презъ тра рѣки)».....

КИТКА.

Вѣтренце вѣить
Изъ вѣжски горы;
Миличка мома
Конь потокъ бързатъ.
Водж наливатъ
Въ кованы ведра,
К'момѣ по водж
Китка си пливатъ.
Китчица вонна
Румена ружа.
Ся наемна мома
Китка да ловить.
Падна, ахъ! падна
Въ студнж си водж,
Я да бѣхъ знала
Хубава китко,
Кой тебе садилъ
Въ гвоенж земж;
Тому бы дала
Пърстенче златно.
Я да бѣхъ знала
Хубава китко,
Кой тебе съ лыко
Меко завърза;
Тому быхъ дала
Иглж изъ космы.
Я да бѣхъ знала
Кубава китко
Кой тебе пущи

По студнѣ водѣ;
 Тому быхъ дала
 Вънець отъ главѣ.

ЯГОДЫ.

Пойде моя мила
 Ягоды да берить
 Въ шумицѣ зеленѣ,
 Забодѣ ся остро,
 Забодѣ ся тѣрне
 Въ бѣличкѣ и ногѣ.
 Па не може драга
 На ногѣ да стапить.

Ахъ ты тѣрне, тѣрне,
 Тѣрне остро защо
 Менѣ болка стори!
 А за това я отъ корень
 Остро тѣрне тебе,
 Тебе ке измѣкнамъ.
 Драга ми почекай
 Чекай тамъ подъ сѣнкѣ
 Въ шумицѣ зеленѣ,
 А я ке ся загнамъ
 Тамо во полянкѣ,
 По бѣло ми конче.
 Мое бѣло конче
 Во полянкѣ пасить,
 Пасить гѣстѣ травѣ
 А моя-та драга
 Подъ сѣнкѣ въ прохладѣ

Мило либе чекать.
 И въ шумицѣ тихо
 Почна моя драга
 Почна да ся плачить.
 «Ахъ ке речить майка:
 Несрежня ты рожбо!»
 Секога ми мама,
 Велеше ми мама:
 ««Чувай ся отъ момакъ!»»
 Защо да ся чувамъ
 Пазамъ я отъ момакъ,
 Та сеть люди добры?»
 А я дойдохъ на конь,
 На конь какъ снѣгъ бѣлый;
 Скокнахъ я отъ коня
 Вѣрзахъ го за дърво
 Съ сребреннѣ му уздѣ.
 Погърлихъ дѣвоикѣ
 Постиснахъ я въ гржды
 И уста цѣлувахъ;
 И мома забрави
 Мома хубавица
 Въ ногѣ отъ гърнь болкѣ.
 Млады милвахме ся
 Млады любехме ся
 Дори сълнце зайде.
 «Айде, драгій, бърже
 Бърже ходи дома
 Сълнце намъ вечъ зайде!»
 Скокнахъ бърго на конь
 На конь какъ снѣгъ бѣлый,
 Зехъ си мож драгѣ,
 Зехъ я во прегършки
 Ойдохъ съ нея дома.

ЕЛЕНЬ.

Елень бѣгаше по горы,
Скакаше онъ по поляны,
По долины и по горы
Рогове лѣпы носейки.
Съ рогове си лѣпы елень
Гжстж шумж си прорѣзвалъ,
Елень скакаше по шумы
Съ свои елень бѣрзы нозы.

Едно младо ходеше по горы,
По долины ходеше на бой лютый,
И си страшно носеше оружје,
Вражскж силж пробиваше съ него.
Нема веке момче въ горы
Съ хитрость нападна на него
Лютый врагъ овде, кат' замижи
Съ очи напълнены съ злобж,
Удри него тежко съ млатъ въ грѣды.—
Мжтно зашумѣж жалостны-те шумы;—
На момче извади младж-тж му душж.

И му душа, летна
Низъ бѣло му гърло,
А изъ гърло летна
Презъ чървени уста.
Овде оно лежить,
Топла кървь му течить,
Отъ како отлетна
Душа-та му млада;
Врела кървь му пнеть
Чърна суха земя.

И у 'секаж момѣ
 Сърдце-то ѝ стенкатъ
 Се си лѣжить момче,
 Лежить въ земѣ студнѣ,
 И надъ него растить
 Дѣбъ высокъ растить
 Излиститъ широко.
 Тукъ дождатъ елень
 Съ рогове си лѣпы
 Скакатъ съ бързы нози
 Отгоре на гранки
 Пасить съ младо гърло.
 Лѣтаять и птицы
 Ястребы ми бързы,
 На той дѣбъ ся бержтъ
 Отъ цѣлж ми горж
 И на той дѣбъ пилцы
 Гракаять 'си силно:
 «Падна, момче, падна
 Отъ враговж злобж,
 Плакахж по него
 Сички момы млади.

РУЖА.

Ружо, румена ты ружо!
 Защо рано цѣтила 'си?
 Кат' разцѣти, ты помъркна!
 Кат' помързна ты повена?
 Кат' повена, ты-попадна?

Свои сѣдехъ, многу сѣдехъ,
 До кадъ пѣтли запѣяхъ;
 Нищо я не си дочекахъ,
 Сичкъ изгорѣхъ боринъ.
 Я си заспахъ и сонувахъ,
 Що отъ мене сиромашкъ
 Що отъ можъ дескъ ржкъ
 Смѣнало ся пръстенче златно
 Смѣнало ся безцѣнно камче.
 А я камче не си найдохъ
 Не дочекахъ мое либе.

КУКАВИЦА.

Стѣитъ джбъ въ широко поле
 А на той джбъ кукавица:
 Закукала, заплакала,
 Що не секога те пролѣтъ.
 Какъ те зрѣше жито въ поле,
 Ако бѣше само пролѣтъ?
 Како ябълко те зрѣше
 Ако бѣше само лѣто?
 Како кеше класъ да мързнитъ,
 Ако бѣше само есенъ?
 Дѣвойцѣ те бѣше тежко
 Ако сегде бѣше сама!

СИРАЧКА.

Ахъ въ горы тѣмны горы,
Горы Милетински!
Защо вые сте зелены
Зимѣ, лѣтѣ едно?
И я сакамъ да не плачамъ
Сърдце да не кивамъ:
А кажете добры люди,
Кой бы тукъ не плакалъ?
Кам' ми татко, татко милый?—
ІѲ закопанъ въ земѣж.
Кам' ми майка, добра майка?—
Трава надъ нея растить.
Немамъ брата, немамъ сестрж,—
Либе-то ми зехж.

СКОЛОВРАНЕЦЪ.

Плевать мома конопъ
Во градинж малж,¹
Пытать нея пиле
Пиле еколоранче,
Питать нея пиле
Заш' је жаловита?

¹ U panskeho sada (въ господарскж градинж)

Какъ да сумъ весела?
Малко сколовранче!
Либе отведохъ
Въ каменнѣ темницѣ.
Да си имахъ перце,
Ке му пишехъ книгъ,
Малкій сколовранецъ
Ты бы съ нея лѣталъ.
Немамъ си я перце,
И листъ я си немамъ
Да му пишамъ книгъ;
Поздрави ты съ пѣснѣк
Мое драго либе,
Че я овде гинамъ
Тежкѣ тѣжкѣ тегламъ!

ПѢСЬНЬ ПОДЪ ВЫШЕГРАДЪ.

Ой ты наше сѣнце,
Вышеграде твърдый!
Сърчно ты и гордо
На стръмнини стоишь,
На стръмнини стоишь
Сички чужды плашишь.
Валкать ся по тебе
Рѣка бърза, быстра,
Ток' ся валкать рѣка
Буйна-та Вълтава.
Кай тѣ рѣкѣ яистѣ,
Кай Вълтава быстра

Има гжста шума
Сось прохладж милж.
Тука малкій славей
Весело си пѣвить,
Пѣвить онъ и жално,
Какъ що сьраце радость
А и жалость чуиеть.
Да си бѣхъ я славей
Въ зѣленж полянж;
Скоро я ке летиѣхъ
Тамъ кде драга ходитъ
Доцна вечер' сама.
Кде 'се милость будить,
'Сичко що не живо
Сось голѣмж силж
'Сичко нея искать.
И я сиравъ тжжамъ
По теб' хубавицо!
Смили ся дѣвойко!

КРАЙ.

ГУСЛЯРЪ
ТАРАСА ШЕВЧЕНКА.

ПРЕВЕДЕ ОТЪ МАЛОРУССКИ

Р. ЖИНЗИФОВЪ.

1863. МОСКВА.

Малорусскій пѣвецъ Тарасъ Григор. Шевченко сынъ на несвободенъ въ свое време селянецъ, бѣше ся родилъ въ 1814 г. въ село Кирилловка Кіевск. Окрж. и като, видѣ въ животъ-тъ си секакви мжки и тежины, преди три години помина въ вѣченъ животъ, като не дочека славнѣ-тъ въ Русскѣ-тъ исторіѣ 1861 годинѣ, коя изъ уста-та на Русскій царь дарува Русскому народу свободѣ... Но по смърть-тъ си Шевченко остави за себе си живо и славно паметуване съ свои-те пѣсни кои многу и многу време ще останатъ въ память-тъ на Малоруси-те и на друзи любители на народность-та. Быдейки осумгодимно дѣте Тарасъ Шевченко оста на безъ татка и безъ майка; сиракъ онъ ся попадна въ рѣцѣ-тъ одного церковнаго служителя кий бѣ страшенъ пияница, подъ мѣченіе-то на кого онъ ся научи да читать и да пишеть, но като не може да търпитъ него онъ побѣгна отъ него, и отиде при одного проста живописца самоука, желайки да се научи живопись. Тараса Шевченка и тука стигна несрека като му каза живописецъ-тъ, що онъ не можить да пишеть светцы. Найпослѣ Шевченка зеде го господарь-тъ му за да му быдять домашенъ слуга. Ратай быдейки, у господарь-тъ си Т. Шевченко помина сичкѣ си младость скитайки ся съ господарь-тъ си по разны градове. Въ 1832 г. господарь-тъ му го глави на четири години у еденъ живописецъ въ Петроградъ при кого като вършеше неговѣ работѣ, Шевченко скрышемъ отъ него нощемъ ся трудеше надъ живопись-тъ, дори по време добры люди не узнахъ и поискахъ да му открыять свободенъ пѣть. Печалби-те славнаго Русскаго писателя В. А. Жуковскаго и хждожника великаго К. П.

Брюлова откинахъ Шевченка изъ рѣцѣ-тѣ господаря му, ка-
то заплатихъ нему за свободж-тж Шевченка 715 руб. ср.
въ 1832 год. и така онъ стана независимъ отъ другого, а
вегово-то перо остави намъ прехарны пѣсни и стихотворенія
на Малорусско нарѣчїе. Единъ дѣлъ изъ неговы-те стихотвор-
ны съчиненія те собранъ и изданъ подъ насловъ *Кобзарь
Тараса Шевченка*, изъ кого мые преведохме пѣколку си, и
ги пуцаме въ свѣтъ подъ насловъ *Гусярь Тараса Шевчен-
ка*; нека читатели-те ся упознаять колкугодѣ съ Малорусскж-
та гуслж Шевченковж. Тыя нѣколку си слова заради Шев-
ченка сетъ извлечени изъ кратко-то животоописанїе негово,
кое бѣше написаль онъ самъ си, и бѣше напечатано въ Рус-
ско-то повременно изданїе *Народное Чтенїе*. А за вредность-
тж или невредность-тж на нашій преводъ нека сждать чита-
тели-те....

Ж.

1863. Село Васильевское.

ТОПОЛА.

По джбравъ вѣтеръ вѣить,
Пѡ поле си шетать,
Край пжть виткать онъ топдж
Долу я наведвать.
Растъ высокій, листь широкій—
За що зеленѣить?
Поле наокол' синѣить,
Какъ широко море.
«Чумакъ» вѣрвить, погледнувать,
Ухилувать главъ;
Овчаръ въ зоры съ шаренъ каваль
Седнувать на гробъ-ть,
Погледнувать—сърдце плачить:
Се окол' те пусто!
Какъ сирачка на чуждинъ
Гонить си самичка!
Кой отгледалъ тѣнкъ витъ
Тамо да загинить?
Стойте, се ке ви прикажамъ.
Слушай те дѣвойки.
Залюбила чѣрновежда
Козакá дѣвойка,
Залюбила—пушила го
Ойде онъ—загина.
Мѡма ако бѣше знала,
Що онъ нея ке оставить—
Не кеше го любя;
Ако бѣше знала она,
Що лѣбе и ке загинить—

Не кеше го пуци;
 Ако бѣше знала,
 Немаше да ходиѣ
 Доцна ми по водж,
 Не ке стоеше до полнокъ
 Съ либе ми подѣ вѣрбж;
 Да бѣ знала...

И то лошо—

Понапредѣ да знаишь,
 Що въ свѣтъ сосѣ насѣ ке ся сгодить...
 Не знайте дѣвойки!
 Вы не пытайте свой ризикъ...
 Сърдце само знаиѣ,
 Ког' да любить.... Нека венить
 Дор' да го заровжтъ!
 Не сетѣ вѣчны, чѣрны вежди,
 Маслинкови очи;
 Бѣло лице чѣрвенѣить
 Не до вѣка, момы!
 До полудень—па ке свенить,
 Вежди ке попадватъ....
 Милвайте ся, любѣте са,
 Какѣ ви сърдце знаиѣ.
 Си запѣватѣ славей въ поле
 Въ поле на калинкж,—
 Си запѣватѣ козака младый
 По долинка ходиѣ,
 Пѣить, дори да излезить
 Либе му отѣ кѣщи;
 Па онѣ него пытать:
 «Нема да те биеѣтѣ мама?»
 Па ся оба милватѣ, гѣрлатѣ,—
 Славей пиле пѣить;
 Слушаатѣ го, ся отдѣлватѣ

Оба-та веселы.
 Никой тамо не я гледать
 Никой не я пытать:
 «Де си была, що правила?»
 Сама себѣ знаять.
 Милвала ся, любила ся,
 А сѣрдце ѣ тѣло:
 Оно чуело несреки,
 Да кажить не знало.
 Не казало—си остана,
 День и нокъ си гукать
 Какъ безъ гълъбъ, гълъбница,
 А никой не слушать.
 Не запѣвать славей пиле
 Въ поле тамъ надъ вѣдж,
 Не запѣвать чѣрновежда
 Стойки подъ вѣрбж;
 Не запѣвать—какъ сирачка,
 Бѣль свѣтъ и омѣрна,
 Безъ либе и татко, майка—
 Како чужди люди;
 Безъ либе и сѣлице свѣтитъ—
 Како врагъ ся смѣитъ,
 Безъ либе и свѣтъ—како гробъ....
 А сѣрдце и тупать!
 Мина лѣто, мина друго
 Козакъ и не идить;
 Сѣхнитъ она, како цвекъ,—
 Никой не я пытать.
 «За що венишь, моя керко?»
 Майка не я пытать,
 Само нея карать, старый
 Мажъ богатъ да земить.
 «Ся омѣжи» казвать майка

«Доста дѣвойкува.
 Онъ богатъ те, онъ самичакъ—
 Похарно за тебе.»
 —«Нейкю мамо, я богатство,
 Нейкю него мамо!
 Съ мои ризи, що сумъ ткала,
 Пуши въ гробъ-тъ мене.
 Нека попове запѣять,
 Некъ другарки плачатъ:
 Полесно те въ гробъ да лежамъ,
 Не слушала стара майка,
 Правила що знала;
 Се гледала чърновежда,
 Съхла и мълчала.
 Ойде покемъ до вражалка
 За да си повражитьъ:
 Дали още на свѣтъ овой
 Безъ либе ке быдить?
 «Бабичко ты моя мила,
 Писана ты майко!
 Я кажи ми правинж ты,
 Де те мое либе?
 Здраво ли те, дали любить,
 Или ме забрави?
 Я кажи ми, где ми либе?,
 На край свѣтъ ке пойдамы!
 Бабичко ты моя мила,
 Кажи, ако знаишь
 За що майка мене мжжитъ
 За старо и харо.
 Да го любить, мила бабо,
 Сърдце не ся учить.
 Язъ-ка быхъ ся удавила—
 Али грѣхъ на душя:

Ако не те живо либе,
 Направи ты, бабо,
 Дома я да не ся вратамъ....
 Тежко ми те, тежко!
 Съ сватове тамъ, старый чекать....
 Я кажи ми ризикъ.»
 —«Харно, керко; седни трошка....
 Та и слушай мене.
 И я сама бѣхъ дѣвойка,
 Това лошо знаямъ.
 То помина—ся научихъ
 Другимъ я помагамъ,
 Твоиж тѣжъ, моя керко,
 Ощ' отлани знаехъ,
 И отлани травж-билкж
 За теб' сумъ сготвила,»
 Стара баба, малкж чашж
 Симна отъ полицж.
 «Ево, земи таиж билкж!
 Пойди ты до изворъ;
 Дори пѣтли не сетъ пѣли,
 Измійся сосъ водж,
 Испій трошка отъ тѣ билкж—
 Зло ти не загинитъ.
 Испи—бѣгай колку можинь;
 И що и да слушашъ
 Не с'отзывай, доръ да стигнишь
 Тамъ декъ либе те остави.
 Отмори ся; кога мѣсець
 Сред' небо засяитъ,
 Па ся напи; акъ не дойдитъ—
 Третій пѣтъ ти треба
 Ты да ся напиешъ.
 Въ пѣрвж гълтеж ты не быдишь,

Каква бѣше лани;
 А во вторѣ—среде поле
 Конь ке топнить съ ногѣ,
 Ако живѣ не младый козакъ
 Отеднажъ ке дойдить.
 Въ третѣ гытѣж.... моя керко,
 Немой пытай мене.
 Само помни, не ся кърсти,
 'Сичко ке поминить,
 Айде сега, поиди съ Богомъ
 Погледай си личѣж.
 Зеде билѣж ся поклони:
 «Богъ да простить бабо!»
 Си излезе, па си мыслить
 Сама себѣ велить:
 «Дали да пойдамы или не?..
 Нема да ся върнамы!»
 Поиде, с'изми, па ся напи.
 Отеднажъ с'измѣни,
 Въ второй пѣтъ ся напи мома,
 Въ третій пѣтъ ся напи,
 Тукъ изведнажъ како сонца
 Въ поле си запѣя:
 «Пливай, пливай, бѣлый лебедъ,
 По то сино море,
 Расти, расти, ой тополо,
 'Се горе и горе!
 Расти тѣнка та висока
 До самый-тъ облакъ,
 Пытай Бога, даль ке видамы
 Либе си, или не?
 Расти, расти, та разгледай
 Задъ то сине море
 Тамъ задъ море—моя радость,

А предъ море—тага.
Тамъ кде либе чърновеждо
Пò поле си шетать,
А я плачамъ, себе тепамъ,
Него я дочеквамъ.
Нему кажи, ой тополо,
Що ся смѣять люди;
Му кажи, що ке загинамъ
Ак' оно не дойдить.
Сама савать мене майка
Въ земѣ да закопать....
А безъ мене клетъ майкж
Кой ке я догледать?
Кой ке нейзъ да помогнить
Въ стары ѣ години?
Мамо моя, сръкьо моя!
Боже милый Боже!
Я погледни, ой тополо,
Ак' нема—заплачи,
Рано преди сълнцевъ изгрѣвъ,
Никой да не видить.
Расти, расти ой тополо,
'Се горе, нагоре;
Пливай, пливай, милый лебедъ
По то сино море!
Такъж пѣсниж чърновежда
Въ поле сама пѣла.
Билка направила чудо
Момж во тополж.
Не ся върна мома дома
Либе не дочека;
Тънка, тънка та высòка—
До самый-тъ облакъ.
По джбравж вѣтеръ вѣить

По поле си шетать,
Край пжть виткать онъ тополж,
Долу я наведвать.

ДУМА.

Течить вода въ сино море
Та не истекувать.
Барать козакъ свож срежж,
А онъ срежж нема.
Ойде козакъ въ свѣтъ ся скитать,
Играць сино море,
Играць и козацко сьраце
А дума говорить:
«Дека ходишь безъ да пыташь?
На кого остави
Татка си и старж майжж,
И дѣвойжж младж?
На чуждинж не тѣ люди,—
Тежко съ нихъ 'с живѣить!
Нема съ кого да поплачишь,
Ни да поговоришь.»
Седить козакъ надъ то море
Играць сино море.
Мыслѣль, срея же ся сгодить—
Мжа ся сгодила.
А щъркови летаять си
Редомъ цѣли стада.
Плачить козакъ—пжтове 'си
Сеть зарасли съ тьрние.

ДУМА.

Вѣтре буйный, вѣтре буйный!
Съ море ты говоришь,—
Го разбуди, зайграй съ него,
Пытай сино море.
Знайтъ оно, кде ми либе,
Че го те носило;
Сино море ке ти кажитъ
Кде го те отнесло.
Ако либе ми удави,
Ты отвори море;
Я ке пойдамъ да го барамъ.
Тжж да удавамъ....

.....
.....
.....
.....

Ке го найдамъ, ке го гърламъ,
Него я ке милвамъ.
Тѡгай, бране, ¹ носи съ либе,
Дека вѣтеръ вѣить!
Аколь либе те задъ море,
Буйный вѣтре, знаишь,
Кде ми ходить, що ми править:
Съ него ты приказвашъ.
Ако плачить, и я плачамъ
Ако ль не—я пѣямъ;

¹ Бранъ-възна.

Ако либе ми загина,
 И я ке загинамъ.
 Тогай носи мож душж
 Тамъ еде ми те либе,
 Какъ чървена я калинка
 Надъ гробъ ке изникнамъ.
 Полесно ми въ чуждо поле,
 Тамо я да лежамъ:
 Я му мила тамъ надъ него
 Какъ цвѣте ке стоимъ.
 Исто цвѣте и калинка
 Надъ него ке цвѣтамъ.
 Сьнце него да не печить,
 Люди да не газать.
 Дор' ношъ траить, я ке плачамъ,
 А предъ сьнце рано,
 Ке избришамъ жежки сьззы
 Люди да не видать!
 Вѣтре буйный, вѣтре буйный!
 Сь море ты говоришь,—
 Разбуди го, подкрани го,
 Пытай сино море.

ДУМА.

За що ми сетъ чьрны вежди,
 Маслинковы очи,
 И за що ми сетъ години
 Дѣвочки млады?
 Клеты млады ми години

Пѣпусто си гнать,
Очи плачать, чѣрны вежды
Отъ вѣтра бѣлѣять.
Сѣрдце венить, свѣтъ омѣрна,
Какъ птица безъ волѣк.
За що ми не моя хубость,
Кога нема срека?
Тежко, мѣчно на свѣтъ овой,
Тежко ся живѣить.
Свои люди—како чужди,
Съ кого да говорамъ?
Нема кой де ме распытать,
Защо плачать очи;
Нема кому да разкажамъ,
Що сѣрдце ми сакатъ.
Защо сѣрдце ми какъ гълѣбъ
День и ноцъ си гугать;
Никой него не го пытать,
Не знаятъ, не слушають.
Чуждый човѣкъ не го пытать—
Защо да го пытать?
Нека плачить сиромашко,
Нек' години губить!
Плачи, сѣрдце, плачете очи,
Доръ не сте заспали,
Гласовито, жаловито,
Да бы чули вѣтры,
Да отнесать вѣтры буйны
Задъ то сино море,
И да чуеть мило либе
Не радость а жалость.

УДАВЕНА.

Вѣтеръ въ шѹмж не си шѣтатъ—
Нѡщемъ ся почѣиватъ;
Ся разбудватъ,—лека, лека
Тѣрски-те си пытатъ:
«Кой той, кой той предъ рѣка-та
Чешлатъ кѡсж, кой той....
Кой той, кой той задъ рѣка-та
Кубить себѣ космы?...
Кой той, кой той?» лека, лека
Пытатъ па повѣватъ,
Та ѣ задремватъ, доръ на небо
Край зачървенѣить.
«Кой той, кой той?» пѣта щѣте
Гиздави дѣвѡйки.
Предъ рѣка-та—то је щерка
Задъ рѣка-та—майка.
И одавна то је бѣло
У насъ въ Украинѣ.
Средъ селѡ вдова живѣла
У колыбж новж,
Бѣлолика, чѣрноока
И съ высокж снагж
Зжбжнѣ носить; обколена
Отъ момчета млади.
И је млада—друга немать—
А по жена млада,
Па и още по вдовица,
Мнѡзина Козацы
Често ходатъ. И по нея

Ходѣхъ Козацы,
 Доръ, вдовица ми бѣзъ срама
 Щеркѣ те родила;
 Си родила—не ся грыжитьъ;
 Люди да отгледать
 Хвърлила я въ село, чуждо:
 Ето каква майка!...
 Потърпѣте, щѣ ще быдять!
 Люди ранили сѣгъ
 Малкѣ щеркѣ а вдовица
 Въ дѣлникъ и въ недѣлжъ
 Съ жѣнеты, съ момчѣта
 Шетала и пила,
 Дори лошо не ѣ стигна,
 Доръ не стана друга:
 Не ся сѣти какъ минахъ
 Млади и години...
 Лошо, лошо! майка венить
 Щерка чървенить,
 И си растить... Па порасла
 Ганна чърноока,
 Какъ тополя среде поле,
 Вита па висока.
 «Я отъ Ганна не ся боямъ!»
 Майка си пофвять;
 А Козаци и ся смѣять,
 Мигаятъ си Ганнѣ.
 Тукъ ся найде рыболѣвче
 Младичко, юначе,
 Млѣить, венить кога срещать
 Чърникавжъ Ганнжъ.
 Стара майка си усѣти,
 Лютить ся и выкать:
 «Я погледни пикаквица

Копилка ты боса!
 Ты порасна, дѣвѣйкувашь
 Шеташь си съ момтета...
 Ты ще видишь, я почѣкай!...
 Позна щешь ты мене!
 Пиленце не!»

И отъ злоба

Забите си скърпать.
 Ето каква была майка!...
 Камо сърдце женско?
 Сърдце майчино?... 'хъ лошо,
 Лѣшичко, дѣвойки!
 Майка—витый растъ высокій,
 А сърдце—не майка.
 Растъ высокій ще ся свиеть,
 Вѣжди ще попаднать,
 Не щете усѣти; люди
 Съ смѣхъ ще ви наумать
 Ваши-те години младъ:
 Ще речать—повехна!
 Тежко плавала си Ганна
 И не знала за що,
 За що майка ѝ ся гнасить,
 Лантъ и си кълнить,
 И безъ срама свое чедо
 Кѣниле наричать.
 Мачила ъж, мачила ъж,
 Нищо не помагать:
 Какъ макъ китка во градинкѣ
 Цвѣтеше си Ганна,
 Какъ калинка во долинкѣ
 Утромъ подъ роса-та,
 Такъ и Ганна чървенѣла
 Мыеше ся съ сълзѣ.

«Е завражена!... я почэкай!»
 Казвать люта майка.
 «Треба билкж да добыямъ,
 Треба я да найдамъ
 Вѣщицж-тж старж!»

Нашла

Вѣщицж и билкж,
 Съ билка предъ на сълице изгрѣвъ
 Щеркж напоила.
 Не помогна... кълнитъ майка
 Той часъ и годинж
 Въ кош на свѣтъ си родила
 Чедо си немло.
 «Врукина ми; хѣдимъ щерко.
 Въ езеро да с' вжнимъ
 «Ходиме, мамо.»

На брегъ-тъ

Ганна ся соблече,
 Ся соблече, ся раасирѣстре
 По кошуля бѣла;
 Рыболовче одвай дышитъ
 Презъ търски гледайки...
 И я нѣкога... безъ трага!
 Срамъ те да наумамъ.
 Какъ дѣте съ зеленж вѣйкж
 Игратъ ся дѣвѣйче
 Свивать витый растъ расвивать
 На сълице ся грѣитъ.
 Чудить ся майка на неж.
 Отъ злоба нѣмѣитъ,
 Па жълѣитъ, па синѣитъ;
 Разстрепана, боса,
 Съ пѣнж въ уста; како луда
 Кубить себѣ космы,

На ся пуци та въръзъ Ганиж,
 Хвана ж за косы.
 «Мамо! мамо! що ты правишь?»
 Талазъ ся зададе,
 Па те зоврѣлъ, те застенагъ
 Обѣ-тъ ги покры.
 Младичко-то рыболовче
 Рѣвна въ вода; пливатъ, синий
 Талазъ си пресѣкватъ,
 Пливать, пливать... ено допли!
 Нѣрна па изнѣрна—
 И удавенж-тъ Ганиж
 На брегъ си изваждатъ,
 Изъ проклеты рѣды майцы
 Отплетуватъ косы.
 «Охъ, ты сердце мое, ризикъ!
 Отвори си очи!
 Погладни ми, засмѣй ми ся
 Не сакашь! не сакашь!»
 Плачить, падать окол' неж,
 Раскрывать, цѣлуватъ
 Мъртвы очи. «Погледни ми!...
 Не чуеть, не чуеть!»
 На песокъ си мома лежить,
 Бѣли-те си рѣцы
 Разхвърлила; редомъ съ неж
 Стара люта майка,
 Мъртва съ надѣнены очи
 Отъ страшна-та мака;
 Вдѣнала въ песокъ жълтый
 Стары модры рѣцы.
 Многу плака рыболовче:
 «Немамъ е роднинж,
 Немамъ ризикъ на овой свѣтъ, —

Ще живѣямъ въ водж! —
 Креналь неж, цѣлувалъ ж...
 Талазъ си застѣнка,
 Ся отвори, ся затвори,
 И невидно стана....
 Езеро оттога чисто
 Зараснало съ търски;
 Не ся кжпачъ вечъ дѣвойки,
 Ходать и отъ страна;
 Акъ го видать си ся кърстатъ
 Клето го наричатъ....
 Темно-темно окол' него...
 А нощемъ дѣвойки,
 Майка изъ вода изпливватъ
 Сѣднуватъ задъ рѣка;
 Страшна, модра, разилетена,
 И въ кошулж мобрж,
 Чудить ся на брегъ далеченъ,
 Кубить себе космы....
 А въ тж добж синій талазъ
 Ганж си изнесватъ.
 Гола-гола, истресва ся,
 На песокъ си сѣдить...
 И изпливватъ рыболовче
 Носить во кошулж
 Си зелены тревы
 Въ очи ж цѣлувать, —
 И пакъ въ водж: се срамуватъ
 Отъ дѣвойчина вита
 Хлубавичка снага гола...
 И не знаятъ никой
 Тѣва чудо, що ся чинить
 Средъ нощь-та во шумж:
 Само вѣтеръ изъ търски те

Шептитъ: «кой тамъ, кой тамъ
Тажно седитъ надъ вода-га,
Чешлатъ дълги косы?»

КАТЕРИНА.

I.

Милвайте ся чърновежди
Та не сось Московцы,
Че Московцы—чужди люди
Вамъ тѣ правать лошо.
Любитъ Московъ смѣйки ся
Либе онъ оставать;
Ойде въ свои Московциня
Адѣвойка гинить...
Ако сама—не те нищо,
Но и стара майка,
Що родила не свѣтъ Божій
Треба да погинить:
Сърдце венить кога пѣить,
Ако знаить защо;
Люди сърдце не ще пытать
Ще речать—повехна!
Милвайте ся чърновежди,
Та не сось Московцы,
Че Московцы—чужди люди
Шега съ васъ ся биятъ.
Не слушала Катерина
Ни татка, ни майка,
Залюбила си Московецъ

Какъ и знало сѣрдце,
Залюбила момче шлаго —
Въ градинѣ ходила,
Дори себѣ свой-тъ ризикъ
Тамъ она загуби.
Выкати майка да вечерати,
А щерка не чуети;
Декъ заиграти съ Московецъ-тъ
Тамъ и занощувати.
Не двѣ ноци чѣрны очи
Милно цѣлувала,
Дори узна цѣло село
Работѣ недобрѣ,
Нека себѣ лоши люди
Що искати говорятъ:
Она любити и не чуети,
Що не дошла тага.
Дошли гласы та нехарны—
Въ войскѣ засвириж.
Ошелъ Московъ въ Турскѣ земѣ
Катѣ си покрѣж.
Не послуша не си грыжити,
Що коса покрѣта:
За милый-тъ како пѣсни
Драги и сетѣ сълзы.
Обреколъ ся чѣрновеждый
Ако не загинити,
Обреколъ ся да ся вратити.
Тогой Катерина
Ще да си быдѣтъ Московка,
Ще забравити тага;
А до тога, нека люди
Що искати говорятъ.
Не ся грыжити, Катерина—

Сълзы-те си бришитъ
 Що на улицѣ дѣвойки
 Пѣять си безъ нежъ.
 Не ся грыжить Катерина—
 Акъ и очи плачатъ,
 Зимать ведра во полунощъ,
 Ходить си за воджъ,
 За да врагове не видать;
 Дойдувать до изворъ
 Си застанвать подъ калинкж
 Пѣить себѣ пѣснжъ.
 Пѣить, пѣить, проговарвать
 Какъ калинка плачить.
 Па ся вратила сось радость
 Що никой не видѣ.
 Не ся грыжить Катерина
 Нейкить и да знаить.—
 Съ новж кърпж покрыена
 Гледать во прозорець,
 Гледать, чекать Катерина....
 Мѣна полгода
 Заболѣ ж окол' сѣрдце
 Забодѣ ж въ кѣлко.
 Разболѣ ся Катерина
 Дышитъ одвай—одвай....
 Пакъ оздравѣ та въ колѣбжъ
 Дѣтенце си люлять.
 А жены те зло говѣрятъ
 Майцы додѣвають,
 Що Московцы-те ся вѣртать
 У нежъ ношувжтъ:
 «Имашь шеркж чѣрновеждж
 Ал' не те самичка,
 Но си люлять во колѣбжъ

Малечко Москѡвче,
 Чьрновеждѣ она си нашла
 Два-та грѣхъ сторихъ....»
 Врагъ некъ земить васъ безъ трага,
 Въщицы вы' клеты!

.....
 Катерино сьрдаце мое!
 Лошо, лошо съ тебе!
 Дека ты въ свѣтъ ще ся скрыешъ
 Съ малечко сираче?
 Кой ще прашать, ще приборить
 Тебе въ свѣтъ безъ либе?
 Татко, майка—чюжди люди,
 Тежко това слово!
 Оздравѣла Катерина
 Отворвать прозорець,
 Гледать на улицъ гледать
 И си люлять рожбъ;
 Гледать, гледать—нема, нема...
 Нема ли да дойдить?
 Ке да пойдеше въ градинъ
 Сълзы да поронить,
 Во градинъ да поплачить
 Ал' ке видать люди.
 Зайде сълнце—Катерина
 Низъ градинъ шетать,
 Во прещьршки носитъ сына
 Сось очи гувѣить:
 «Овде него сумъ чекала
 Онде сумъ приказвала съ него,
 А тамъ... а тамъ... сину, сыну!»
 Та и не дорекла.
 Зеленѣжтъ во градинъ

Вишни и черешни;
 Какъ що напредъ излегвала
 Ката пакъ излегла.
 Али Ката вечъ не пѣить
 Какъ що напредъ пѣла,
 Како младый-тъ Московецъ
 Чекала въ градинѣ.
 Чърновежда-та не пѣить
 Кълнить свой-тъ ризикъ.
 Въ таж добж вражки жены
 Чинать щото вскажтъ—
 Думы ковжтъ та нехарны.
 Що имать да сторить?
 Чърновеждый-тъ акъ бѣше
 Бы затворилъ уста...
 Чърновеждый-тъ далечъ ѱ,
 Не чуеть, не гледать,
 Како врази ѱ ся смѣять,
 Како Ката плачить.
 Може да убихъ него
 Задъ тихій-тъ Дунавъ;
 Може онъ въ Московщинѣ
 Другъ си милувать!
 Чърновеждый не убиешь,
 Онъ и живъ и здравъ ѱ...
 Декъ ще наидить такви очи
 Такви чърны вежды?
 На край свѣтъ-тъ, въ Московщинѣ
 Задъ сино-то море,
 Нема нигдѣ како Ката;
 Ся роди за тага!...
 Знала майба да ѱ дадить
 Чудны очи, вежды.
 Та въ овой свѣтъ не умѣла

Срежж да ѝ дадить.
 А безъ срежж лице бѣло —
 Какъ вѣтра на поле:
 Сушить съянце, биеть вѣтеръ,
 Сѣкой кинить него.
 Мый ты свое лице бѣло,
 Съ дребни съззы плакни,
 Че ся върнахж Московцы
 Али по пжть другій.

II.

Сѣдять татко на край столъ-ть
 На рацы ся опрелъ;
 Не ся чудить на свѣтъ Божій,
 Тежко ся нахмилъ.
 Редомъ съ него стѣра майка
 Сѣдять, съззы ронить,
 Па сосъ съззы одвай-одвай
 На щерка говорить:
 «Весела ся щерко моя?
 Камо твое либе?
 Камо сватове, другарки,
 Старосвать и свака!
 Въ Московщинж щерко моя!
 Ходи ты нихъ бъркай,
 Некъ не зналъ добры люди
 Що ты имашъ майкж.
 Клетъ да ю той часъ, година
 Въ кож ти ся роди!
 Я да знаехъ, утромъ рано
 Быхъ те удавила...
 Гадина бы те изѣла.
 А сега—Московецъ...

Щерко моя, щерко моя,
 Румено ты цвѣе!
 Какъ ягодж, како птиче,
 Гледала сумъ тебе
 За мое зло.... Щерко моя
 Що ты си сторила?...
 Пойди сега тражи себѣ
 У Москвѣ свегървж.
 Не слушала мои речи,
 Нихни-те послушай,
 Ходи щерко, ты нихъ найди,
 Найди приберися.
 Быди срекни въ чужди люди
 При насъ не ся вракяй!
 Не ся вракяй рожбо моя
 Отъ той край далечень....
 А кой мож старж главж
 Безъ теб' ще закопать?
 Кой надъ мене ще заплачить,
 Какъ рогена щерка?
 Кой надъ гробъ ми ще насадить
 Калинкж чървенж?
 Кой безъ тебе грѣшиж дѹшж
 Въ църквж ще споменвать?
 Щерко моя, щерко моя,
 Рожбо моя мила!
 Бѣгай отъ насъ...»

Одвай, одвай.

Благослови нея:

«Богъ на помощь!» па какъ мъртва
 Долу она падна..
 Па ся отъва старый татко:
 Що ты чекашь клеги?»
 Заплакала Катерина,

Падна на колѣна:
 «Прости мене милый татко,
 Що сумъ я сторила!
 Прости менѣ гължбе мой
 Сѣколе мой милый!»
 —«Тебе Богъ нека простить
 И добры-те люди;
 Помоли ся иди съ Богомъ—
 Менѣ ще олегни ты.»
 Стана одвай, ся поклони
 Мълчешки излегла;
 Па останахъ сираци
 Старый татко и майка.
 Во градинѣ она ѡшла
 Ся помоли Богу,
 Зела земѣ изъ-под вишневъ
 Вързала я на кърсть;
 Па ие рекла: «нема да ся върнамъ!
 Отъ той край далечень,
 Въ чуждѣ земѣ, чужды люди
 Мене ще закопѣтъ;
 Малечка-та моя рожба
 Надъ мене ще лѣгнить,
 За мой ризикъ, несрека ми,
 На люди ще кажить...
 Гължбче ты не разказвай!
 Декъ и да ие гробъ ми,
 Въ ѡвой свѣтъ грѣшишъ душѣ
 Люди да не каржтъ.
 Не ще кажишь . . . кой ще кажить,
 Що я сумъ ти майка!
 Боженце мой! . . . що да правамъ!
 Дека да ся скривамъ?
 Ще ся скривамъ, рожбо моя,

Сама подъ водж-тж,
 А ты грѣхъ мой ще отстрадашь,
 Въ люди какъ сираче,
 Безъ татка!...

Низъ село търгна,
 Плачить Катерина;
 На глава и бѣла кърпа
 На ржцѣ и рожба.
 Изъ село излегла—сърдце тжжить;
 Назадъ ся опули,
 Сосъ главж си она кивна,
 Па она заплака.
 Сторила ся какъ тополя въ поле
 При друмъ-тъ широкой;
 Какъ роса-та предъ зора-та
 Капѣхж и сълзы.
 И отъ сълзы-те горещи
 Бѣлый день не гледать,
 Само рожбж си прегърщать,
 Плачить и цѣлувать,
 Дѣтенце-то, какъ малъ Ангелъ,
 Нищо не си знаить
 Съ малки-те си бѣлы ржцы
 Въ пазвж-тж и бъркатъ.
 Зайде сълнце, задъ джбравж
 Небо чървенѣить;
 Ся избриша, ся повърна,
 Търгна... само мъркнить.
 Въ село само приказвахж
 Едно, друго, трето,
 Та не чухж тѣв речи
 Ни татко, ни майка...
 Ево како на двой свѣтъ
 Люди правать на люди!

Кого вързвать, кого рѣзать,
Другъ самъ себе губить....
А за що? Богъ ги знаить.
Тѣсенъ ли те свѣтъ-тъ?
Та дек' да ся сберить нома
Скитникъ-тъ единчакъ.
Тому срека отмѣрила
Отъ края до края,
А другому оставила
Колку за гробъ мѣсто.
Камъ тѣ люди, камъ тѣ добри,
Готвѣше ся сърдце,
Да живѣить, нихъ да любить,
Нема ги вечъ, нема!
Има на свѣтъ ризикъ,
А кой него знаить?
Има на свѣтъ воля,
А кой нея има?
Има на свѣтъ люди—
Съ злато, съ сребро сяить,
Богато живѣять,
А ризикъ не знаить,—
Ни ризикъ, ни воля!
Съ мжеж та и съ тжеж
Зжбжнъ тѣ облеквать,
А да плачатъ—срамъ ги.
Злато вы земѣте,
Быдете богаты,
Я ще земамъ съззы—
Силно я да плачамъ;
Ще удавамъ несрекиж
Съ дробни-те си съззы,
Ще затъпчамъ неволяж
Съ босы—те си нѣзи!

Тогай я веселый,
 Тогай я богатый,
 Кога лето сердце
 Ще шетать свободно.

III.

Выкжть утки, спй джбрава,
 Звъзды само сяять,
 А надъ друмъ-ть п' околѣж
 Къртови играять.
 Спаваять добри люди,
 'Секого умори:
 Кого—срека, кого—сълзы,
 'Се ноць те покрыла.
 'Си покрыла ноць-та темна.
 Како дѣца майка;
 Дежъ заспала Катерина:
 Въ шумж, иль въ колыбж?
 Не на поле ли подъ конж
 Сына она галить,
 Или въ шумж изъ-задъ гора
 Вълкъ она подчеквать?
 Врагъ бы зель васъ чърны вежди,
 Похарно да не сте,
 Кога за васъ такво лошо
 Треба да претърпишь
 А що още ще ся сгѣдить?
 Лошо ще да быдить;
 Ще ся стрѣтитъ песокъ жытый
 Па и чужди люди;
 Ще ся стрѣтитъ зима люта...
 А той ще ся стрѣтитъ

Що познавать Катеринж
 Ще ли гърли сына?
 Съ него заборавила бы
 Друмъ, песокъ и мжж:
 Онъ, какъ майка, щѣ прегърнить
 Какъ братъ ще приказвать....
 'Се ще видим', 'се ще чуемъ...
 Нек' я се починамъ,
 Ще распрашамъ отдека ie
 Пжтъ за въ Московщинж.
 Дългъ той пжтъ, далеченъ, брата,
 Знамъ я него, знамъ я!
 Тежко на сърдце ми ставать
 Кога го наумамъ.
 Нѣкога я сумъ го мѣрилъ—
 Да бы не го мѣрилъ!...
 Быхъ разказалъ вамъ тж маж,
 Кой менѣ ще вѣрвать!
 «Лъжить той» ще речать «лъжить»
 (Акъ и не предъ очи)
 Само по пусто си врѣвить
 Хѳра-та онъ мамить.»
 Имате си право люди!
 Що акъ ви разкажамъ?
 Акъ сосъ сълзы маж, таж
 Я предъ васъ изливямъ?
 За що ви ie! у 'секого
 Има своя тага....
 Безъ трага му глава!... мене
 Дайте ми огнило
 И тютюнъ, щото, знаете,
 Дома да не мыслять.
 За що да разказвамъ лошо,
 Въ сонъ ли да го видать!

Нека него врагъ да земить!
 Пѣхарно некъ видамъ
 Дека моя Катерина
 Съ рожбж си живѣить.
 Задъ градъ Кіевъ, та задъ Дибиръ,
 Нязъ темнж ми шумж
 Идѣтъ по пѣтъ ми търговцы,
 Пѣсни они пѣять.
 На среща имъ жена млада,
 Отъ поклонъ ся врякять.
 Защ' э мжтна невесела,
 Заплакани очи?
 Дреха ѿ те закрпена
 На плеки и торба,
 Въ една ржж стапъ, а въ другж
 Заспала те рожба.
 Ся посрѣшна сосъ пѣтницы
 Дѣтенце си покры,
 И нихъ прашать: «Люди добры
 Дек' пѣтъ въ Московщинж?»
 — «Въ Московщинж? ево овой.
 Далекъ ли ходишь?»
 — «До градъ Москва. Люди добры
 Даруйте за Бога!»
 Додохъ ѿ, па ся тресить:
 Тежка чужда стока!...
 За що ѿ те?... Ами рожба?
 Она пейзѣ майка!
 Заплакала по пѣтъ търгна
 Въ градъ тамъ ся почина,
 Тамъ за клетж нейнж рожбж
 Меденикъ купила.
 Мнѣгу врѣме сиромашка
 Вървѣла, пытала;

Многу пжти и подь дърво

Съ сынъ си ношувала...

Ето за що нейзѣ дадени сетъ очи:

Щото, изъ нихъ времы сълзы да изливаты!

Слушайте па и кайте ся вы дѣвойки,

Да не ви ся паднить да тражите либе,

Какъ що тражить Катерина сиромашка....

Тога не пытайте за що люди лаятъ,

За що тѣ васъ не пуцать нощемъ въ кѣщи.

Не пытайте чърновежди.

Че люди не знаятъ;

Кого Богъ на свѣтъ биетъ

Него и они биятъ

Тѣ ся виятъ, како лозы.

Декъ вѣтеръ повѣить.

Сиромашцѣ сълнце свѣтитъ

(Свѣтитъ аль не грѣить)—

Люди сълнце бы запрели

Акъ имахъ силъ.

На сирота да не свѣтитъ,

Сълзы да не сѹшить

А за ощо, Боже милый!

За що нежъ мачать?

Що та стѣрила на люди,

Що сакаять люди?

Даль да плачить?... Сърдце мое!

Не плачи ми Като,

Не показвай ты нимъ сълзы,

Търпи ты до гроба!

За да лице не рассыпишь

И ярни си вежди,—

Предъ изгрѣвъ на сълнце въ шумъ

Измыйся сосъ сълзы.

Нема да те видать тамо

Нема да ся смѣять.
И полесно на сърдце ти
Дор' сълзы ся лиятъ.

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Декъ ся скитать Ката?
Подъ тремъ пощувала,
Па си рано стана.
Па побърза въ Московщинѣ;
Зимно време хвана.
Пищить въ поле виулица.
Идить Катерина
Во опинцы—сждна мака!—
Въ сиромашкѣ дрехъ.
Идить Ката, одвай стапвать;
Гледать—нѣщо ѿ чърнѣить
Нель Московцы иджтъ...
Лошо!... сърдце венить....
Па побърза, съ нихъ ся срѣте,
Пытать: «Не е ли съ васъ
Мой-тъ чърникавъ Иванчо?»
А тѣ: «Мы' не знаёмъ»
И какъ секога Московцы,
Смѣять ся надъ нея:
«Ай да баба! ай да наши!
Како не надуютъ!»
Ся почуди Катерина;
«Гледамъ що сте люди!
Ты не плачи клетый сыну!

Бѣди що му драго.
Ще походамъ още—много сумъ ходила
Много, сумъ ходила....
Негли ще го стрѣтамъ;
Ще те дадамъ мой гълъбе,
А сама ще умрамъ.»
Стенкать, пищить вчулица
Дъждъ и снѣгъ по поле;
Ката стоитъ среде поле.
Льетъ сълзы льетъ.
Ся умори вчулица
Потихо повѣвать;
Още плакала бы Ката
Сълзы веке нематъ.
Па на рожба си погледна
Полиена съ сълзы,
Чървенѣтъ како китка
Утромъ подъ роса-га.
Ся усмѣхна Катерина
Тежко ся усмѣхна:
Околъ сърдце—како змѣя
Мжка нежъ васна.
Ся опули на около;
Гледать—шума тъмна,
А подъ шума покрай нѣтъ-тъ
Огнь пламень свѣтитъ.
«Ходимъ сыну, мъркнувать ся,
Акъ въ колыбѣ пущать,
Акъ не пущать, мые надворъ
Щемъ си занощува.
Подъ стрѣхи-те ще заспиемъ,
Сыну мой Иване!
Дека ты ще си ноцувашъ
Кога ще ме нема?»

Ты сосъ гучета мой сыну,
 Милвай ся тамъ надворъ!
 Пси-те лоши, ще те каснать,
 Нема да говоржтъ,
 Нема тебѣ да ся смѣять....
 Яди, пій сосъ пси те....
 О проклета моя глава!
 Какво я да сторамъ?»

.....

IV.

.....

 Стенкать, пищить виулица
 Въ шумъ страшно бучить;
 Како море, бѣло поле
 Съ свѣгъ ся те покрыло.
 Оставилъ колыбж падаръ
 Шумж, да огледать,
 Що да видить! страхотія,
 Не те видно нищо.
 «Ахъ! каква страшна виулица
 Врагъ да земить шумж!
 Ай въ колыбж... Що те това?
 Идать.... врагъ бы ги зель!
 Какъ ги нѣсить вражеска сила,
 Божемъ по работж.

Ничо я' погледни!

Како побъдели!»

—«Кой, Московцы?... Камъ Московцы?»

—«Що ти те? прекръстися!»

—«Кам' Московцы, брата кам' ги?»

—«Ено, погледни ги.»

Пушила ся Катерина

Безъ да ся облече.

«Видить ся що Московшина

Въ сърдце-то ѝ влегла!

Че и ноцемъ на сонъ бладать,

'Се Московеца выкатъ.»

Презъ пенюшки преко снѣгъ-тъ

Лѣтатъ одвай дышитъ;

Средь пѣть застанала боса

Съ ракавъ ся избриша.

А Московцы на среща ѝ

Редомъ, редомъ вѣрватъ.

«Леле Боже! милый Боже!»

Гледать.... узна него—

Напредъ вѣрвитъ постарый-тъ

«Миличакъ Иване!

Писано ты златно сърдце!

Дека си ся скиталъ?»

Па до него.... зиматъ стѣрмень....

А онъ ся опули,

Та сосъ скорны коня бодна.

«За що така бѣгашъ?

Забравилъ си Катеринжъ?

Неж не познавашъ?

Я погледни гълъбе мой,

Погледни на мене:

Я сумъ Ката, твое либе.

За що търгашъ стѣрмень?»

А онъ коня 'се си бодать,
 Бо-же и не гледать.
 «Постой малку гължбе мой!
 Гледай—я не плачамъ
 Ты не ме узна Иване?
 Сърдце, погледни ми,
 Такъ ми Бога, я сумъ Ката!»
 —«*Дура отвѣжися!*
Вазьмите прочь, безумную!»
 —«Боже мой! Иване!
 И ты мене такъ оставашь?
 Декъ сеть твои клетвы!»
 —«*Вазьмите прочь! Что жъ вы стали!»*
 —«Мене ли да земать?
 За що, кажи ми гължбе мой?
 Кому ты ке дадишь
 Свож Катж, коя въ полночь
 Въ градинж ходила,—
 Свож Катж, що за тебе
 Сына те родила?
 Ты брате мой, ты татко мой!
 Смили ся надъ мене!
 Ратайка я ке ти быдамъ...,
 Съ другж ты ся милвай....
 Съ цѣлый свѣтъ.... Я ке забравамъ,
 Що нѣкога ся милвахме
 Що отъ тебѣ имахъ сына,
 Що мене покрыха....
 Ме покрыха.... срамота голѣма!
 И за що я гинамъ!
 Остави ме, забрави ме,
 Не оставай сына.
 Нема да оставишь него?...
 Не бѣгай отъ мене....

Ке изнесамъ тебѣ сына.»
Па си хвърли стърмень
Влезе во колыбж, а отъ тамо
Изнесе му сына,
Неповиенъ и заплаканъ
Сынъ-тъ и безгрѣшенъ.
«Ево него, погледни го!
Камо си? земя ли те гълтна?
Си отиде!... Нема!... сына
Онъ остави, хвърли!
Боже мой, Боже! Дѣте мое!
Що да правамъ съ тебе?
Ой Московцы! Братя милы!
Земете го съ себе;
Нѣмой ся гнѣсете братя:
Опо те сираче;
Земете го, дайте него
Постарому-за сынъ.
Земете го... ке го хвърламъ,
Какъ що татко хвърлялъ,—
Да бы него не хвърлила
Клета му сждбина!
Сось грѣхъ тебе на свѣтъ Божій
Майка те родила;
Расти да ся смѣять люди!»
На пжть него клала,
Остани да барашъ татка,
Я вечъ барахъ него.»
Ойде въ шумж како луда,
А дѣте остана,
Плачить клето.... А Московци
Минахъ си, нейкять и да знаятъ.
И похарно; аль за лошо
Падаря-те чуха.

Бѣгать въ шумъ Ката боса
 Бѣгать сосѣ плачь выкать;
 То прокълнувать Ивана
 То плачить, то молить.
 Па достигна на поляна
 Околу погледна,
 Па визъ нивие.... бѣгать... и въ вирь
 Мълчешки ся найде.
 «Боже земи мож душъ,
 Ты вирь—мож снагж!
 Нырна въ водж!... И подъ ледь-ть
 Нѣщо заклооти.
 Черновѣжда Катерина
 Що искала, нашла
 Дувна вѣтеръ тамъ надъ вирь-ть—
 Трага не остана.
 Не је вѣтеръ, вѣтеръ буйный
 Що джбове кършитъ:
 И несрека още не је
 Що майка умираъ;
 Не сирацы малки дѣца
 Що въ гробъ клали майкж,
 Нимъ остана добро име,
 Нимъ и гробъ остана.
 Люди зли ак' ся посмѣять
 На сираче малко;
 Кат' излиеть надъ гробъ сълзы—
 Полесно му ставать.
 А па тому, на свѣтъ тому,
 Що нему остана,
 Кого татко не је видѣлъ,
 Майка ся одрекла?
 На безродень що остана?
 Съ него кой ще заговорить?

Безъ роднины, безъ колыбж;
 Друмъ, песокъ и маки
 Бѣло лице, чѣрни вежди
 Защо му сетъ клети!
 Писала ги! . . . да ги нема
 Похарно бы было.

V.

Ходель гусларъ во градъ Кіевъ
 Али пжтемъ сѣдна
 Да с' одморить. Неговъ вѣдачь
 Нарамень сосъ торбы,
 Малко дѣте окол' него
 Дремить си на сѣнце,
 А при това старый гусларъ
 За Христоса пѣить.
 Кой поминвать—секой давать
 Кой хлѣбець, кой пенець
 Кой на старецъ, а дѣвойки
 На то дѣте клето.
 Му ся пулять чѣрнооки—
 Босо іе и голо.
 «Има», велать, хубость вежды.
 Али нема ризикъ!»
 По пжть вѣрвить за въ градъ Кіевъ
 Кѣла сосъ шесть коньи,
 А во нея господинъ іе
 Съ госпожа и съ челядь.
 Запрехъ ся спрема старцы—
 Силенъ прахъ ся дигать.
 Загна ся Ивась, че отъ кола
 Съ ржка нему махать.

Давать пенеъ на Ивана
Гопожа, ся пулить,
А стопанъ ѣ кат' погледна
Ся отвърна позна
Клетый човѣкъ чърни очи
И чърни му вежди
Позна татко своя сына,
Нейкить да го земить.
А стопанка му го питать:
Какъ му име?—«Ивась.»
«Мѣличко те!» каза тая.
Кѣла търгна пжтемъ,
А прахъ пытаче си покры...
Изброиха що имъ дали,
Просяды станѣхъ,
Са помолихъ тѣ Богу
Па търгнахъ на пжть.

НОВОБЪЛГАРСКА

ГУСЛА.

НОВОБЪЛГАРСКА ГУСЛА.

ПОСЛЪ СМЪРТЬ-ТѢ Н. ОГНЯНОВА.

О Българію света, пресвета,
Бащино мила, бащино драга!
Ще ли ся свърши сѣдба ти кмета?...
Силы ты немашь, Богъ не помага!

Даль силы немашь, време ль помина?...
Сынове твои, млады момчета,
Страдны по тебе, въ тежкѣ чуждинѣ,
Косить при цвѣтъ имъ, сѣдбина кмета.

Души прехарны безъ време гинать,
Въ млады, зелены, ранны години.—
Искать ти добро—що да ти чинать?
Смърть биеть, грабить души невинны.

Предъ часъ си смъртенъ, издыхъ послѣденъ,
Вечь кога сѣрдце бѣше всгнило,
Каза Огняновъ страденъ и жеденъ...
«О Българію! име ти мило!»

Вѣчна ты память кметій Огняновъ,
Та тежокъ бѣше и твой-тъ кърсть!
Съ теб' ся споменва' братъ ти Катрановъ,
Вѣчна ви память, легка ви пьрсты!

ВДОВИЦА.

Въ градъ Струга дек' буйно Дримъ течить,
И въ езеро златъ песокъ влечить,
Затажила какъ кукавица,
При рожбы си клета вдовица.

Та майка вдовица пѣйки,
Съ распущены косы по плечи
Прокълнувать своѣж сѣдбинѣ,
Прокълнувать часъ и годинѣ.

Въ прегършеки си рожбы държейки,
И ядны си слъзы, лиейки,
Расплакала горы, планины
И Струсжеки дълбоки долины.

Градины и нивы и дървя,
Расплакала китки и лозя.
И славей престана да пѣить,
И сълнце предъ нея не грѣить.

Отъ жалость зорница ся скрyla
И сички небесны свѣтила,
И върба си гранки наведна,
И рыба изъ вода побѣгна.

При рожбы вдовица ми страдна
Наредвать си тажна и ядна. —
За кого та космы си корнить?
За кого та слъзы си ронить?

За мажа, за деверъ та выка,
 А рожбы за татка, за стрыка:
 Изеде ги градска темница
 Въ приморскж коварнж столицж.

Градъ Струга, градъ Охридъ преславны!
 Два брата ролены, два главны
 Роботници съ вѣрж не мъртвж,
 На-злоба тѣ станахж жъртва.

Какъ вѣрно, какъ сложно, сговорно,
 По Бугарско поле отборно,
 По поле, по то Македонско,
 Широко и чисто Славянско,

Запалены свѣки държейки,
 На Бугаре патъ тѣ свѣтейки,
 Безъ хитрость, безъ гордость, безъ злоба
 И себѣ си вѣрны до гроба,

Сось сърдце смиренно, горещо
 Тѣ бранехж съ слово си вѣщо
 Народность свободж народнж
 И вѣрж духовно-свободнж.

И бѣше имъ слово такъ мило,
 Такъ живо, такъ врело, такъ силно,
 Та 'се що до тогай бѣ нѣмо,
 Продума 'се мало, голѣмо.

О брата, дружино ми вѣрна!
 Владыка сось вѣрж безвѣрнж
 Наклевети брата ны славны,
 Какъ кървници страшны и главны.

Въ голѣмъ градъ презморскій, приморскій
 Оставихъ снаги и коски.
 А гробъ имъ не знаять!—то мѣсто
 Премило, предраго пресвето!

Въ градъ Струга декъ Дримъ буйно течать,
 И въ езеро лгать песокъ влечить,
 Затажила, какъ кукавица,
 Прѣ рожбы си влета вдовица.

РАЗГОВОРЪ СЪ СЪЛНЦЕ-ТО

(С. Д.)

Сънце сляно ты свѣтило!
 Отъ своеж ты вышинж
 Сънце, сърдце согрѣй мило,
 Освѣти му тъмнинж.

Сънце, пытамъ, дали има
 Въ той за мене тѣсенъ свѣтъ,
 Неоскѣрбна душа мила,
 Че за мене зло те вредъ.

«Има лудо, има младо
 Има люди съ добринж,
 Че човѣчество те стадо
 Съ харнинж и сосъ злинж.»

«Млада майна какъ две чеда
 Нѣжно любить—погледни,
 Какъ ги пазить, какъ ги гледать,
 Какъ сетъ свѣтлы, мирны дни!»

«Погледни на две момчета
Съ погледъ кротокъ, и на нихъ
Видить ли душа ти клета
Нихенъ образъ милъ и тихъ.»

«Чиста имъ душа невинна,
Обколена съ тишинж,
Не ль усѣщашъ, че премивна
Свѣтла въ нихъ хубавина!»

«И какъ сяить, и какъ грѣить
Въ нихъ небесна свѣтлива,
Нихъ да разберить умѣить
Сърдце кротко безъ злива.»

«Гледашь, гледашь какъ заспали,
Око майчино какъ бли,
Надъ тѣхъ милы, на тѣхъ малы.
Сладокъ сонъ ги обколи.»

«Какъ той шипецъ бѣло, ройно,
Миличко-то имъ лице,
Млада майка какъ спокойно,
Нѣжно държить во ржцѣ.»

«И съ надежды, пълна съ радость,
ІЕ съ душевнж добротж
Лична майка, що на младость
Богъ и прати благодать!»

Съ лице златно, лека. лека,
Съ зрацы си не ги буди,
Подъ домашна спать тѣ сѣнка,
Око майчино нек' бли.

Поголемко-то я зимахъ
 Во прегършки-те свои,
 Я се крадахъ и отивахъ
 Во полянк на тревы.

И подъ липы-те сѣнливы,
 На-душа ми лютинж,
 Мысли мрачны, мысли дивы,
 Тагж, маж и злиж,

Се забрвахъ я сосъ него,
 И предъ него съззы лихъ,
 На погледнувахъ не небо,
 Кюдъ-тъ ставаше ми тихъ.

Ето прегледъ, ето ука,
 Ето книга за душа,
 Ето истинска наука
 За да быдамъ безъ грѣхъ я.

Такъ си велѣхъ я самъ себѣ;
 Ся усмываше оно,
 Я държейки го при себе,
 Го цѣлувахъ во чело.

Богъ на помощъ, майко, млада,
 Богъ да те благослови!
 Тебѣ той пазачъ, ограда,
 Съ радость, младость да върви.

Сълице сѣино обърнися
 На далеко камъ другъ край.
 Кде природа-та кичи ся
 Съ дървя, цвѣтя като рай!

Исто такъ ли до двѣ чѣда
 Млада майка—погледни—
 Любить, пазить такъ ли гледа,
 Иль у нея чърны дни?

«О мой милый! тамъ те мачно,
 Тежокъ крстъ си носятъ тамъ,
 Тамъ те скърбно, тежко, тажно,
 Я си мълчамъ—знаешъ самъ.»

А защо сълнце?.....

БЕЗСОНИЦА.

Лѣто.... Полнощъ.... 'Сегдѣ тихо, глухо 'сегдѣ
 Люди спокойно си спятъ.
 У единъ несрекенъ само, далечъ негдѣ
 Сивы му очи токъ бдѣтъ.
 Во высокѣ кѣщѣ, во широкѣ стажъ,
 Дългъ, предългъ, те самъ,
 Обколенъ съ книги отъ края до края,
 Шетать и мыслить онъ тамъ.
 Сонъ не го хващатъ и въ безсонницѣ тежкѣ
 Стажъ си мѣрятъ сосъ крака,
 Съ сърдце оскърбно, съ душѣ налутенѣ, жежкѣ...
 Мазнить си чело сосъ рѣжкѣ,
 На полици книги во превързкѣ златнѣ

Редомъ наредены стоять,
 Книги съ хлядницы на душж му матж
 Жълчкж му креваятъ и ядъ.
 Ядъ го ѳ, ядъ го ѳе, пълнъ сосъ мысли дивы,
 Тъсевъ за него овой свѣтъ;
 'Сички книги, науки, нему сетъ кривы;
 Свой вѣкъ онъ наричатъ проклетъ,
 Онъ си прокънувать онаж годинж
 Въ кож онъ ся ѳе родилъ,
 Що 'сичко пропадна, що 'сичко загина
 Това кое онъ ѳе любилъ.
 И дека пропаднаж мысли му миды?
 Или ся измѣчилъ безъ сонъ?
 Та му кървь зоврѣла въ млади му жилы?...
 Лудж си думж казалъ онъ.
 Що вы направихте книги многобройны?
 Вы каковъ донесохте плодъ?
 Усмалихте ли вые мжки безбройны
 На-горкій-тъ той ми народъ?
 Слушайте, книги,—конъ васъ ся обърщамъ,
 Чуйте мой-тъ тжжень разказъ,
 Що мене натера, та такъ я ся мърщамъ,
 И ненавиждамъ я такъ васъ.
 Овдешень не сумъ; я ся родихъ далеко,
 Во южнж и топлж страйж,
 Мене отхрани послѣ майчино млеко
 Вардарска быстра вода.
 Растѣхъ я растѣхъ како китка въ полянж
 Злобж никаквж немахъ я,
 Майка ме галеше радостна засмѣнна,
 За нищо не ся грыжехъ я.
 О! за що не забравамъ млади години,
 Дѣтинство найхарный даръ,
 Кичести полета, зелены градины,

Младый сосъ овцы, овчарь!...
 Сѣнки дебелы, вы сѣнки, липовы сѣнки,
 Вардарскій брегъ съ тревж покрыть,
 Виты вѣрбы, тополы высоки, тенки,
 На долины чудесенъ видъ!
 Сосъ васъ я поминахъ найхарнж си добж,
 Вы влѣхте въ мене тишинж,
 Исто какъ вы, я бѣхъ невинненъ, безъ злобж,
 Той свѣтъ бѣ ми хубавина.
 На утро ли, кога славей малка птица,
 Въ шипець, въ глѣбокж зорж
 Пѣить и свѣтитъ на небо-то зорница,
 И тревж обливать роса;
 И тихій-гь вѣтеръ млада-те лѣстя нишатъ
 Слабо, а Вардаръ си шуми;
 Ягнета руды ся разбудвать и дышатъ
 Съ прохладж, а млада момы
 Сонъ ги оставилъ, ржавы засучили,
 И сосъ двѣ стомни во рѣцѣ
 Вързатъ конъ студенъ изворъ, безгрѣшны, милы,
 Си омыватъ бѣло лице.

Помнамъ, какъ моя-та безгрѣшна сестрица,
 Вита, висока мома,
 Сивоока, русокоса хубавица
 Отъ вода ся върщатъ дома:
 Па во градинж право, зиматъ ся лейкж
 Китки поливать сама,
 Чистить ги, плевать ги, босилькова вѣйка
 Накитувать младж главж.
 Съ прѣснж водж она изреди ги сички,
 Пойде подалеко тамъ,
 Кде надъ зеленъ, разцвѣлый шипець, двѣ птички
 Прусахж си тука, тамъ,

Отъ гранкж на гранкж подметвахж пѣйки.

Корень она навади,

И съ усмихнато лице скина двѣ вѣйки

Шиповы, па търгна, ся скры.

Па' радостно прыпкать конъ мене, ся смѣить,

Чудна у нея хубавина!

Батенце! Бате—казвать—гледашь какъ грѣить

Сълнце съ небеснж свѣтлинж?

Бате, днесъ-ка ꙗ праздникъ, света ведѣля,

Радостенъ. златенъ день за насъ!

Я за тебе, праздничнж сготвихъ промѣна,

Хоро ны чекать оба-та насъ.

Ево двѣ китки, китки младо-зелены:

Босильокъ, шипецъ на едно,

Тебѣ за на-поясъ една, друга менѣ

За на глава и заедно

Послѣ ручекъ на наше гумно широко,

На соборъ ке ийдиме мы,

Тамъ я ке видамъ либе си чърнооко,

Милж ти, витж Цвѣтж ты.—

Златва сестрицо, казвамъ, киткж ти зимамъ

Въ кѣщи отивай сега;

Ручекъ ты сготви, а я въ църквж отивамъ

Отъ радость лице и пламти.

Търгна она, а я сосъ очи съзливывы

Конъ нея погледнахъ тамъ,

Братскій пожелахъ и дни свѣтлы не дивы

И ойдохъ въ Божіи храмъ.—

Първы-те сълнцевы зрацы позлатихж

Гѣсты, высоки планины,

Дървя-та разцвѣнаты земж покрыхж

Съ пѣпки развиепы свои.

Въ гранки имъ гжстоллисты птицы седѣхж

Издавайки радостенъ гласъ;
 Бога ли славѣхъ, иль тѣ веселѣхъ
 Свѣтъ Божій въ той ранній часъ?
 Не знамъ... но я съ душъ дѣтинскъ минувахъ
 Презъ нашій църковенъ прагъ,
 И сосъ пълнъ вѣрж светцы я цѣлувахъ,
 Немаше за мене мракъ.
 Ставаше весело на душа ми и бѣше
 Лесно и мило въ Божій храмъ,
 Мой духъ бѣ смиренъ и тихъ, не ся злѣше;
 За що? не знамъ и я самъ.
 А сега о книги, не често отивамъ
 Въ църквж; не твърдъ є мой духъ,
 Мжтна є моя молитва и често я бывамъ
 До светость-та нѣмъ и глухъ.
 Нѣкакво съмнѣние надъ мене владѣить,
 Нѣкаква страшна пустота,
 Мысли нападатъ дивы, душа ми нѣмѣить
 И не вѣрватъ въ добротж.
 Духъ ли лошъ по мене слѣдватъ, иль испытватъ
 Разумъ-тъ, що сичко є зло?
 Или мой-тъ животъ є безплодна битва,
 Пуста, безъ никакво добро?...

Па кога тамъ на вечеръ сълнце ся скривать
 Задъ тж гжстж планинж,
 А изъ-задъ горж мѣсечина испливватъ
 По ведро ми небо, она
 Съ ясенъ свѣтъ осребруватъ класы на-жито;
 Свѣтитъ на жетварки въ пжтъ;
 Редъ отъ жетварки пѣйки гласовито
 По зелено поле иджтъ.
 Смирно, нога до нога, рамо до рамо,
 Сърпъ у нихъ за поясъ свѣти,

Млады.... кой ги не видѣлъ той знаить само,
 Нему душа не заплашти.
 Клетя вы сѣдбина Българки млады,
 Хубость каква не у васъ!
 'Сека ви стѣпка, погледъ, пълны вы грады
 Медный и силенъ вашъ гласъ!
 Вредны сеть за безплатнѣх свободѣх пълнѣх,
 Безъ да ся лиетъ кашка кървь!...,
 Вилы, дайте ми силы, я да прокълнамъ
 Той Европейскій чървь!....
 Българска пѣсня ты многогласовита,
 Сърдце ми какъ раздирашь ты,
 Жална, ухилна, и тжжноречовита,
 Ты даръ Самовилскій си!...
 Какъ да забравамъ то за кое болѣямъ,
 Кое поддържватъ мой животъ?
 За кое я страдамъ, предъ кое я нѣмѣямъ:
 Горкій-тъ мой народъ?...
 Поскоро клетя моя душо залудѣй,
 Или изъ снагж ми вѣнъ летни,
 И тамъ вѣнъ ты окамени ся иль онѣмѣй,
 Ты да не гледашъ чърны дни!
 Чърны дни! Но за нихъ въ друго я време,
 Ке разкажамъ 'сичко по редъ,
 А сега нека заспятъ подъ общо бreme
 И перо и умъ ми клетя!....

Москва, 1862 Биб. Черт.

Жинзифовъ.

ИМЕНА НА СПОМОЩЕСТВОВАТЕЛИ.

МОСКВА.

СТУДЕНТЫ:

Васильковскій	1	Сорокинъ	1
Ефремовъ	1	Марковъ	1
Коршъ	1	Лопатинъ	1
Киричниковъ	1	Троицкій	1
Гиляровъ	1	Съворцовъ	1
Голодобовъ	1	Н. Селиверстовъ	1
Некрасовъ	1	В. Хонякевичъ	1
Поповъ	1		<hr/>
			15

ОДЕССА:

Архимандритъ Теофилактъ ректоръ на Херсонска-та Дух. Семинар.	2	Петаръ Ганевичъ	2
Иванъ Г. Левицкій	1	Иванъ Д. Дончевъ	1
Н. М. Тошковъ	10	Братія Кокаланови	2
Г-жа Елена Тошкова	2	Д. Недѣлковъ	1
Д. Балтенко	2	Феодоръ Я. Жечковъ	2
Н. Хр. Палаузовъ	3	Н. Палаузовъ	1
Стефанъ Тошковиъ	5	Анастасъ Кокалановъ	1
Константиъ Н. Палаузовъ	3	Н. Ганевичъ	1
Иванъ Дяковъ Шумянецъ	1	Михаилъ Радіоновъ	1
Ив. Христовъ	1	А. Н. Палаузовъ	1
			<hr/>
			43

КОМРАТЬ.

За общественни-те училища въ Български-те колоніи	30	Иванъ Недовъ	2
Иванъ С. Ивановъ	5	Димит. Н. Скачковъ	5
Павелъ С. Каянджи	3	Иванъ С. Гергъевъ	1
Степанъ Д. Кокаланъ	3	Николай Н. Парушевъ	2
Иванъ С. Абаджи	3	Георгій И. Яневъ	2
Свящ. Василь Златовъ	2		<hr/>
			кн. 58

БОЛГРАДЪ.

А. Узуновъ.....	3	С. Камбуровъ.....	1
Г. Минковъ.....	2	Д. Мутъевъ.....	3
Д. Христофоровъ.....	1	В. Поповичъ.....	1
И. Г. Начевъ.....	1	Ө. Шпакевичъ.....	1
С. Радудовъ.....	1	Я. Михайловъ.....	1
С. Назлиевъ.....	2	Ученици отъ Болградско-то училище.....	
М. Пановъ.....	1	П. Бондаревъ.....	1
Г. Радіоновъ.....	1	И. Ивановъ.....	1
П. Тивчовъ.....	1	Д. Грековъ.....	1
Б. Давидовъ.....	1	Д. Начевъ.....	1
П. Грековъ.....	1	А. Ивановъ.....	1
А. Парушовъ.....	1	Н. Кретьовъ.....	1
Д-ръ Мирковичъ.....	1	М. Златановъ.....	1
Свѣщ. М.....	1	П. Цанковъ.....	1
И. Пановъ.....	1	Н. Минковъ.....	1
Т. Икономовъ.....	1	У. Николаевъ.....	1
Константиновичъ.....	1	Д. Шелтекъ.....	1
Н. Куртевъ.....	1	И. Радевъ.....	1
С. Сухопаренко.....	1	В. Икономовъ.....	1
Г. Абаджеровъ.....	1	Я. Брусевъ.....	1
П. Федоровъ.....	1	И. Николаевъ.....	1
Ө Ивановъ.....	1	А. Бобыръ.....	1
В. Плакуновъ.....	1	А. Парушовъ.....	1
И. Стоянаковъ.....	1	Д. Велчовъ.....	1
Н. Радіоновъ.....	1	В. Королевъ.....	1
М. Мирчевъ.....	1	И. Королевъ.....	1
К. Тетрадовъ.....	1	П. Королевъ.....	1
А. К.....	1	С. Сурвичковъ.....	1
Д. Златановъ.....	1	Д. Димитровъ.....	1
М. Демировъ.....	1	У. Стефановъ.....	1
Я. Драгомировъ.....	1	С. Пановъ.....	2
И. Мавровъ.....	1	И. Някшевъ.....	1
Н. Кошукъвъ.....	1	А. Сухопаренко.....	1
Д. Нетровскій.....	1	Н. Мариновъ.....	1
М. Куртъовъ.....	1	Д. Желевъ.....	1
И. Стротидовъ.....	1	Я. Фотіевъ.....	1
Н. С. Арнаутъ.....	1	Н. Мавровъ.....	1
П. С. У.....	1	Л. Намбулъ.....	1
Д. Арнаутъ.....	1	С. Недевъ.....	1
П. Танаевъ.....	1	М. Крадемарковъ.....	1
Я. Серовъ.....	1	За училище-то.....	17

